Luceafărul

săptămînal cărții de literatură scriitorilor din România

Serie nouă ● Bucureşti, 28 martie 1991 **9 (108)**

A cincea roată la căruţă? (I)

Degeaba se agită — pe calea sindicală, scrisă, sau orală — miile de oameni ai şcolii din această ţară, învăţători şi profesori, din gimnazii, din licee, din universităţi, întru reconsiderarea învăţămîntului. Nu-i ascultă nimeni. Nimeni dintre cei care sînt plătiţi pentru a găsi soluţii legislative — aleşii poporului, nu-i aşa ?! — şi nimeni dintre cei plătiţi pentru a împlini programul de guvernare — aleşii aleşilor, deci. Alte probleme îi preocupă, altele sînt cestiunile arzătoare pentru domniile-lor. Probabil, nu fără temei. Dar, oricare ar fi acesta, neglijarea vreme de doi ani (ca mii-ne) a problemelor de fond ale învăţămîntului e o notă proastă pentru pretenţia de reformă a puterii actuale. Din două motive capitale : învăţămîntul este, pentru o societate democrată şi într-un stat de drept, cam ceea ce este măduva hematogenă pentru organismul uman : produce materie vitală, sîngele care întreţine viaţa ; învăţămîntul e sîngele democraţiei şi de calitatea lui depinde buna ei funcţionare. Acesta e motivul, ca să spunem aşa, antologic. I se adaugă unul fenomenologic : dictatura ceaușistă a „izbutit" să facă praf şi pulbere învăţămîntul românesc, mai ales pe cel preuniversitar, prin aşa-numita „integrare cu practica productivă" care n-a produs specialişti industriali — cum s-ar fi dorit —, a produs în schimb semianalfabeţi cu diplomă de bacalaureat. Pe lîngă acestea, mai e ceva care ar fi trebuit să-i facă pe guvernanţii de astăzi să fie mai stăruitori în atenţia acordată acestui domeniu vital al existenţei sociale. E vorba de tradiţie. Se ştie bine — iar dacă nu se ştie e cu atît mai rău — că încă de la începutul veacului nostru, de la Spiru Haret, sistemul românesc de învăţămînt s-a impus ca unul dintre cele mai performante din Europa. Risipa de orgolii ce bîntuie prin sferele înalte ale politicii de stat nu s-a făcut deloc simţită în atitudinea faţă de problema învăţămîntului. Să fie numai ignoranţa de vină ? Greu de crezut, de vreme ce un proiect de lege privind autonomia universitară, judicios întocmit de un an şi mai bine, a fost tratat cu iresponsabilă indiferenţă de parlamentul României. Cum sînt tratate, de altfel, şi cele trei sau patru proiecte pentru legea învăţămîntului despre care se tot vorbeşte în presă, mai de bine, mai de rău, proiecte care, din cîte am înţeles, bune, rele, cum or fi, n-au fost supuse spre reflecţie celor care, cel puţin teoretic, sînt cei mai îndreptăţiţi să le judece : dascălii din toate etapele procesului de învăţămînt. Credem, mai curînd, că la mijloc se află aceeaşi veche, tipic comunistă viziune conform căreia învăţămîntul e a cincea roată la căruţa societăţii, că doar — nu-i aşa ? — importantă este „existenţa", „conştiinţa" nefiind decît produsul acesteia ş.a.m.d. Nu vom face acum procesul situaţiei nenorocite în care continuă să se găsească învăţămîntul românesc. Ne vom limita la o scurtă analiză maieutică a unor detalii care să îngăduie o mai bună vedere a întregului. Prima întrebare ar fi legată de rostul cel mai adînc al şcolii pre-universitare. În spiritul tradiţiei autohtone credem că ţinta procesului de învăţămînt preuniversitar se cade să fie, „cultura generală" a individului. Odată acceptată, apropierea de ea presupune o reîndirere cvasicompletă a programei şcolare gimnaziale şi liceale, cu atît mai imperativă cu cît ceea ce a fost mai rău în sistemul de învăţămînt ceaușist a fost tocmai neglijarea totală a ideii de „cultură generală" în practica şcolară. „Cultura generală" înseamnă deopotrivă orizont larg de cunoştinţe şi deprinderea de a gîndi limpede şi coerent. Prin urmare reintroducerea unor discipline ca logica, psihologia, limba latină devine obligatorie atît în liceul de profil umanist, cît şi în cel de profil ştiinţific. Asta atrage după sine o restructurare a chiar reţelei şcolare, a tipurilor de licee. Pentru că principiul „culturii generale" e net diferit de cel al „specializării şi integrării productive", se înţelege că traducerea lui în procesul instructiv-educaţional impune modificări simultane de fond şi formă. Despre acestea vom vorbi însă în partea a doua a acestui editorial.

„L"

Preţul zborului albastru

Uimit de ce mă-ntrebi fără cuvinte
Cînd noaptea lin şi ipocrit coboară
Pe sînul tău mai alb ca la fecioară
Că te-am uitat că nu-mi aduc aminte.

Că totul e iluzie deşartă
Şi însăşi calea morţii pare moartă
De ce mă-ntrebi de te iubiesc pe tine
Călare pe-un strigoi cînd noaptea vine.

Dar cînd vei cere sînul să ţi-l sug
Ca un eretic aruncat pe rug
Ca dracu' de tămîie o să fug
Deşi mai scumpă mi eşti decît un jug.

Pe care-l poartă el trăgînd la plug
Eu sfîntul boul Apis o să fug
Pe umeri cer albastru port un jug
Din lumea asta iute vreau să fug.

La transcendenţa goală o să fug
Ducînd în spate cristalin coşciug
În cer albastru negru ca un plug
Mă-ngrop mereu la sînul lui să sug

Dan Laurenţiu

în pag. a 3-a : ● BULETIN DE PREZENŢĂ

RADU TUDORAN:

«Puterea învinşilor»

●

în pag. a 6-a : ● POEME de

EUGEN CIOCLEA

●

în pag. a 10-a : ● PROZĂ de

MIRON KIROPOL

●

în pag. a 16-a : ● LECTURI PENTRU POLITICIENII NOŞTRI

CONSTANTIN TSATSOS:

«Karamanlis şi democraţia»

●

FAPTELE SFINŢILOR APOSTOLI din NOUL TESTAMENT

versiune revizuită, redactată şi comentată de arhimandritul BARTOLOMEU VALERIU ANANIA

membru corespondent al Academiei Române

●

în paginile 8-9

Maestrul Ion Irimescu la 90 de ani

● În pagina 13 — Cronica plastică : „Vîrsta de bronz" ● În paginile revistei — reproduceri după lucrări semnate de Ion Irimescu

Lucefărul

Director
LAURENŢIU ULICI
Redactor şef adjunct
EUGEN URICARU
Secretar general de redacţie
MIRCEA CROITORU

semn

Munţii Făgăraş

la Cenuşe, Rudăriţa, Vf. Făgetul Caprii (1512), Piscul Mănăstirii (140), M. Dracşinul, Vf. Văcăria Mică, Culmea Văcăria Mică, Vf. V. căria Mare (172), Vf. Comisului (1883), M. Luţele Mari şi M. Luţele Mici, Stîna din Groapă, Culmea Pleşei, Vf. Berivoiul Mare (2300), Plaiul Scoarţa, Muchia dintre Belii (pîraiele Belia Mică şi Belia Mare), Vf. Pietrele Popii (222), Curmătura Vladului (2282), Vf. Brătila (274) şi Curmătura Brătilei, Plaiul Netotului (chiar aşa !), Vf. Ludişoru (2302, mai vechi decît „Şcoala ludică"), Vf. La Fundul Lungii, Faţa Unsă (2246), Curmătura Zîrnei (1923), Fundul Bîndei, Vf. Moşului, Muşuleaţa (2261), Vf. Urlea (2475), Curmătura Mogoşului şi Vf. lui Mogoş (2395), Vf. Caţavei, Vf. Gropana, Fereastra Mare (2268), Vf. Buduru, Fereastra Mică Vf. Colţul Bălăceni, Gălăşescu Mare (2471), Galbenele (2456), Iezeru din Valea Rea, Hîrtopu Ursului... Aşa încep, dinspre est, Munţii Făgăraş. Tentaţia de a copia toate toponimicele acestor munţi am reprimat-o cu greu, dar mai erau multe ce ar fi meritat să fie transcrise, de-aici, de unde-am ajuns şi pînă la Dealu Cioru de deasupra comunei Turnu Roşu. L-am uitat pe M. Furfuescu, am uitat Vf. Ţuica (1 0) în stînga, mult sub creasta principală. Domnul profesor Ion Zaharescu, pe cînd eram liceeni, ne spunea toată această poveste, aproape fără verbe, numai cu nume păstrate de sute de ani, ca şi cum ar fi pronunţat cuvintele unei limbi minunate, pe care mai toţi au uitat-o. Căci toate acele vîrfuri şi ferestre şi iezere şi curmături şi custuri şi stîne şi lacuri şi pîraie şi izvoare stau singure şi nu le mai ştim, aici, în ceaţa zilelor noastre orizontale şi fără de orizont. Piscu Negru, M. Riiosu, Piciorul Lespezilor, Vf. Paltinului (2417), Vf. Ciortea (2422), Boiu (2426), Portiţa Avrigului şi Budislavu, Vîrtopu Roşu, Vînătoarea lui Buteanu, Strunga Dracului, Vf. lui Adam (2375), Turnurile Podragului, La Şipot, Arpaşu Mare, Piatra Dracului, ordinea e aproape întîmplătoare, Vf. Netedu (2234), şi înapoi, spre est, Vf. Dara, primul pisc, din cele şase peste 2500 m (Vf. Dara — 2501, Moldoveanu — 2544, Negoiu — 2535, Lespezile sau Colţunul — 2522, Viştea Mare — 2527, Vînătoarea lui Buteanu — 2506), Vf. Şerbota şi Cascada Şerbota, Muchia Tunsului (iniţial şi Negoiul s-a numit, în memoria haiducului, Tunsul), Vf. Mierea, jos, spre Ardeal, Stîna din Valea Surului, Vf. Găvanu (2135), Vf. Cocoriciu (2062), Şaua Apa Cumpănită, Chica Fedelesului, Chica Lacului, Chica Petrilor (1606) şi Vf. Strîmbanu. Înapoi spre Vf. Lăiţel şi Vf. Laiţa (2397). De treizeci de ani încoace crucile s-au înmulţit în Munţii Făgăraş, semn că sacrificii se fac şi azi. „La Trei Paşi de Moarte" era cîndva, pe lîngă „Strunga Dracului", un avertisment. Şaua Orzănelei, Ucişoara, Pîrîul Mircii, Vf. Slănina, Acul Cleopatrei, Colţul Elefantului, Foarfeca, Vf. Tariţa sau Conrad, Fereastra Zmeilor, lacul Călţun, şaua Capra.

Şi atîtea alte nume, de oameni care s-au retras aici refuzînd supunerea, de la Tunsu şi pînă la Arnăuţoiu. Nume care vor fi, poate, într-o zi, adăugate celor de mai sus... şi-un monument în semn de aducere aminte, acolo, pe crestele unde unii au şi rămas pentru totdeauna.

Nicolae Prelipceanu

Vorbe de pe corabia lui Sebastian

● CORNELIU VLAD : „O nouă euforie oficială ni se oferă : Republica Moldova a devenit membru al O.N.U. Cu alte cuvinte, ce mare victorie pentru poporul român ! Păi dacă e aşa, hai să înscriem la O.N.U. şi Oltenia, şi Banatul, şi Crişana, şi — mai ales — Transilvania, spre victorii şi mai multe". **(România liberă)** ● ILIE NEACŞU : „...Clujul este pe mîini bune, nesătuilor, şi nu-l supăraţi prea tare pe GENERALUL CHELER că-l detaşăm trei luni la Timişoara şi s-a zis cu el în... toată ţara". **(Europa)** ● MIRCEA DUCIU : „Şi ruşii au un Vadim al lor". **(Expres magazin)** ● ION MARESIN : „Drept ar fi ca pînă şi cel din urmă om de la ţară să se uite cu scîrbă şi milă la declaraţiile de patriotism ale noilor căiăi, ale noilor torţionari. Pentru că nu văd nici o diferenţă între Dărcanu, ori Lupu şi **Corneliu Vadim Tudor** ori gazetarii de la **«Azi»** şi «Mesagerul Transilvaniei»". **(NU).** ● MIRCEA DUCIU : „Galeria imposturii la «ROMÂNIA MARE». Plagiatul, meteahnă de partid". **(Expres magazin)** ● MARALIN MATICA : „Dacă despre V. C. Tudor s-au scris ziare întregi, despre realităţii lui dezvăluirile nu au fost atît de numeroase" ; „Fostul procuror Dan Ioan Mirescu este astăzi unul dintre redactorii justiţiari de la «România Mare» ; „Depune mărturie Boiangiu Iulia împotriva procurorului Dan Ioan Mirescu. **Iată afirmaţiile şi dezvăluirile :** «„Nu împlinisem vîrsta de 17 ani cînd Stănescu Cezar (...) mi-a cerut să am relaţii intime cu el, condiţionînd aceasta de posibilitatea rămînerii mele mai departe ca muncitoare în secţie" ; „Am intrat în aceste condiţii în biroul lui Stănescu, iar Mirescu m-a atras într-o magazie şi mi-a cerut să am cu el raport intim pe o saltea pe care o întinsese pe duşumeaua încăperii respective" ; „În aceste condiţii Mirescu Dan a avut raporturi intime cu mine". **(Fraierul român)** ● DUMITRU BĂLAEŢ : „Să gîndim pentru anul 2000" **(Socialistul)** ● ILIE NEACŞU : „Facem parte dintre aceia care consideră RODIPET-ul drept cea mai puternică şi cea mai sigură societate de difuzare a presei din România". **(Europa)** ● AZI : „Maniera, subtilă dar sigură, de «înmormîntare» a unui ziar este tirajul cerut de RODIPET". ● ASPIDA : „S-a anunţat de curînd apariţia bancnotei de 5.000 lei ! Pentru a nu crea panică (mai mult decît este) sîntem informaţi că noua bancnotă nu este o urmare a inflaţiei, ci o «aliniere la standardele europene». Hait ! Şi-a făcut dom' Stolojan cămeşă nouă din a tatei cea veche !". **(Expres magazin)** ● ANTON UNCU : „Ard focurile pe pămîntul de unde nu s-au strîns cocenii de anul trecut, dar nu se văd tractoarele... Şi nici plugurile... Şi au început să crape mugurii pe pomi... Şi ţăranul aşteaptă... Şi se tot umple de obidă". **(România liberă)** ● LUCIAN OPREA : „...ce interese sînt la mijloc pentru a cenzura o emisiune care pune degetul pe rănile adevărate ale fotbalului nostru ?" : „Or, această stranie oprire a difuzării unui material filmat ne întăreşte în convingerea că lucrurile pot fi mult mai grave. Cît de grave ? De ce nu se poate spune adevărul ?" ; „Adevărul trebuie spus. Este ceea ce a încercat şi Cornel Pumnea. Poate fi acest lucru o vină ?". **(Tineretul liber)** ● DANIEL SĂVESCU : „Unele afirmaţii (ale d-lui Petre Roman, n.n.) sună caragialesc : «Toate energiile naţiunii au fost concentrate şi coerente în momente cruciale din istoria modernă precum : 1859, 1866, 1877, 1881, 1916, 1918, 1944, 1968, 1989»". **(Realitatea românească).**

Petre Stoica

dictatura personală

O parşivenie a spiritului

din profetica memorie a lui Dumnezeu au început să se scurgă „informaţii noi", caraghioase sau nu, care nu se ştie dacă se vor întîmpla în viitor sau au fost să se întîmple deja în trecutul postrevoluţionar politic românesc ? E o aceeaşi silă nesfîrşită, pînă în cele mai mici detalii pusă la punct, cotropitoare peste toate cîte sunt, nimic sfînt nu mai contează, noi cu drag mergem înainte păcălind prezentul, păcătuind. Păcatele adulaţiei, partizanatului, bîrfei sau cancanului de bisericuţă, nereprezentînd decît pojghiţa aşezată la marginile fluviului „informaţiilor noi", scurs printre cutele creierului social...

Fir-ar să fie : vă tot bat la cap cu „fenomenul anti-neocomunist Piaţa Universităţii", cu tragedia represiunii din 13–15 iunie 1990 şi calvarul arestărilor ilegale şi înscenarea proceselor ce au urmat legate de „golani" şi „legionarii" Zonei Libere de Neocomunism, participanţi activi, paşnici, entuziaşti sau simpli curioşi sceptici... De ce vă tot bat la cap ? Păi...

Vă bat la cap deoarece Dumnezeu, am impresia, se arată a fi un stăpîn mai contradictoriu ca niciodată peste România postcomunistă, căzut în mintea omenească pervertită : ce ştiu eu...

În orice caz, repet, a devenit obsedant, pe plan naţional, nucleul „Piaţa Universităţii : 13–15 iunie 1990", în jurul căruia se învîrt atîtea „necunoscute" creatoare pe orbite etape mereu redescoperite ale deturnării democraţiei în România... E o o parşivenie a spiritului la mijloc parcă în a mai afla „cîte o informaţie nouă, ceva" din ce este păstrat în memoria profetică a lui Dumnezeu, de necontrolat : ce să fac, vă bat la cap...

Uitaţi-vă : voiam să scriu azi, scîrbit, în continuarea comentariilor mele la adresa proceselor fastidioase politice de la noi, false, mincinoase, dirijate din umbră, să scriu despre revoltătoare de ciudata sentinţă de achitare, la Ploieşti, a unei specii josnice de infractor-înnăscut, un individ ajuns inamic public, răzbunător al comunismului de joasă speţă, C. Vadim Tudor, sentinţă din săptămîna în care, la alt tribunal, la Bucureşti, jumătate din lotul condamnat „al celor 29" de nevinovaţi, în procesul „13–15 iunie 1990" nu era achitată, sfidînd anume opinia publică, la care aceeaşi Procuratură abuzivă avea să aibă rolul de „Dumnezeu contradictoriu", cînd... Voiam să scriu, spun, despre viermele ceauşist dat de trei ori peste cap şi transformat în preşedinte de partid, Partidul România Mare, achitat în procesul de calomnie cu soţia fostului procuror general Gh. Robu, ea însăşi magistrat şi ce am putut să aflu ? Am aflat uimit că burtă-verde C.V. Tudor a fost apărat pînă la urmă de doi din reprezentanţii Procuraturii ! Alţii decît cei din „completul de judecată"... Adică ? Adică la cele două rechizitorii ale Procuraturii s-au inventat alte două **contra-rechizitorii** ale „Procuraturii", care să vină în... apărarea lui C.V. Tudor ! Nu visez... Pînă la urmă judecătorii (atenţie, C.V. Tudor „a fost judecat prin rotaţie", la Bucureşti şi Ploieşti) dînd dreptate calomniatorului ! Incredibil...

Voiam să scriu deci despre toate acestea şi altele în acest sens, cînd... Cînd am luat la cunoştinţă că unul din aceşti doi procurori ajunşi, în mod incalificabil, avocaţi ai diavolului — C.V. Tudor, a fost — atenţie mare — procuror şef al Capitalei chiar pe vremea represiunii post-totalitariste din 13–15 iunie 1990, el anchetînd acele evenimente dramatice... staţi să vedeţi...

•

În sfîrşit, în puţinul spaţiu tipografic rămas, fac loc unei No a Bene la serialul meu publicat aici, dedicat nunţii religioase a celor doi „golani" ai Pieţei Universităţii cărora eu le sunt naş. Anume : am fost întrebat, în modul cel mai serios cu putinţă, dacă personajele mele din **Jurnalul unui martor (13—15 iunie 1990)**, în curs de apariţie la Editura Humanitas şi din acest serial din **Luceafărul**, dacă „legionarii mei" sunt reali şi dacă mai sunt în viaţă şi dacă da, să fac publică profesiunea lor actuală sau aşa ceva... Ce să răspund ? Îi asigur pe toţi cititorii că foştii „golani", finii mie azi, sunt mai-mult-decît-reali, în viaţă încă, „salariaţi" ai Partidului Alianţei Civice, care fac parte chiar din „echipa" ce aşteaptă cu nerăbdare declanşarea oficială a maşinăriei campaniei electorale pentru sprijinirea candidatului Nicolae Manolescu la preşedinţia ţării...

Liviu Ioan Stoiciu

(va urma)

BULETIN DE PREZENȚĂ

PUTEREA ÎNVINȘILOR

Acum o vreme, aflîndu-mă la Helsinki și trecînd pe lîngă stadionul construit anume, nu de mult timp, pentru întrecerile Olimpice, m-am gîndit cîte asemenea lucrări grandioase au fost ridicate pe fața pămîntului, numai în ultimele decenii. Inițiate odinioară la Atena, rămasă acum mult în urmă, au împînzit lumea, au trecut de la un continent la altul, de la Tokio la Melbourne, sau la Mexico-City, ca să nu mai amintesc pe cele din Europa : München, Roma, Grenoble și cîte altele — nu mai țin minte. Munca și cheltuiala puse în ele reprezintă probabil mult mai mult decît munca și eforturile pe care le presupun cîștigarea unei medalii.

Privind stadionul de la Helsinki, parcă lăsat în părăsire, după un trecător moment de glorie, m-am întrebat dacă lumea de astăzi, atît de turbulentă și de învrăjbită, merită atîta încurajare a forței fizice, reprezentată de stadioanele Olimpice ? Pînă unde se vor împinge recordurile ? Cît va ajunge omul să arunce greutatea, discul și sulița ? Și cît de jos va rămîne spiritul, dacă pentru el nu se fac stadioane de asemenea proporții ?

Dar nu uit că la Atena întrecerile Olimpice, de unde ne-a rămas flacăra, se practicau într-o strălucită epocă de înflorire a culturii. Deci, să nu cîrtesc ci să mă bucur odată cu toată lumea că virtuțile fizice ale omului sînt încurajate să se dezvolte în aplauzele a cinci continente, care dau și spectatorii, și participanții la competiție.

Cu toată dezaprobarea, pe care probabil mi-o voi atrage, mărturisesc că eu, unul, nu sînt adeptul competiției, deși recunosc că ea face parte din firea omului. Unde sînt doi, se vor lua la întrecere și unul din ei va fi proclamat primul. În ceea ce mă privește, am desființat această lege ; nu vreau să depășesc pe nimeni și să fiu primul ; năzuința mea este să mă depășesc pe mine. Odată am spus că simpatizez echipa care joacă mai bine. E adevărat, dacă privim jocul ca un spectacol ,nu ca o întrecere. Căci de atîtea ori echipa care joacă mai bine nu iese prima, și în acest caz sînt de partea învinșilor.

Aceste reflecții mi le-a prilejuit patinajul artistic de la Olimpiada recent încheiată la Albertville. Ce spectacol cuceritor a fost nu mai spun, mă întreb doar pînă unde se va ajunge în viitor, căci de pe acum omul a depășit ceea ce părea imposibil ,ca și la alte întreceri de altfel. Au fost momente cînd mi s-a părut că ochiul mă înșală, că halucinez, că numai în vis o făpătură terestră poate să scape, fie doar cîteva secunde, de gravitația pămîntului. Cît talent, cîtă muncă și inversunare stau la baza acestei izbînzi se presupune, dar e greu să se înțeleagă. În afară de aptitudinile lor fizice, mă întreb ce structură sufletească au acești oameni. Nu cumva ei fac parte dintr-o specie nouă, cu alte caractere biologice decît ale noastre ?

Altceva însă mă preocupă în primul rînd : relația dintre învingători și învinși .Nu cred că mă înșel din lipsă de competență, nu cred că juriul poate fi părtinitor într-o măsură prea mare, presupun că notele lui sînt justificate în cele mai multe cazuri. O mînă sprijinită pe gheață, o aterizare defectuoasă, o căzătură penibilă atrag sancțiuni legitime. Las la o parte pe cei mult distanțați ; mă refer la cei din frunte. De multe ori mi-au plăcut mai mult nu primii, și am simțit chiar ciudă cînd s-au urcat pe treapta cea mai înaltă a podiumului, în tristețea și chiar în lacrimile celor de pe treptele mai joase. Adesea i-am socotit mai buni pe aceștia din urmă fiindcă evoluția lor mi-a dat mai multă emoție ; atît doar că a fost sancționată de o greșeală. Iar greșeala putea să se datoreze dorinței de a se depăși pe ei înșiși, singura competiție în care cred, cum am spus mai înainte. Vrînd să cîștige un punct în luptă cu propria lor forță, au căzut și au pierdut mai multe puncte pe tabela cu notele juriului. De atîtea ori o cădere este un act de temeritate !

Eram foarte tînăr cînd mi-am exprimat într-o carte părerea mea despre înfrîngere. După cincizeci de ani, spectacolul de la Albertville a făcut să-mi vină în minte cuvintele acelea, întărindu-mi credința în ele și dezvăluindu-mi implicațiile lor multiple în viața de astăzi : „Toți cei care vor să facă **mai mult** într-o zi trebuie să cadă, iar cei ce nu cad n-au făcut de-ajuns !".

Radu Tudoran

momos

O posibilă mezalianță

După toate semnele existente în acest moment, destul de probabil că la sfîrșitul lunii vom asista la ruperea Frontului (S.N.) în două sau trei fracțiuni, mai probabil în două. Cele două aripi sînt deja cunoscute și, mai pe față sau mai pe ascuns, ele se înfruntă de mult, cea mai democrată părînd aripa Roman. Sau mai curînd pare democrată fiindcă în cazul nostru democrația este „produsă" ca în electrostatică : o încărcătură negativă presupune și o polarizare pozitivă. Chiar dacă simpatiile ne îndeamnă să-l privim cu oarecare bunăvoință pe fostul premier Roman, nu trebuie să uităm că timp de doi ani omul politic Roman a reprezentat cu brio unul din vîrfurile neocomuniste care a împins țara spre dezastru. Nici măcar în aceste ultime momente, dl. Roman nu e convins că mineriada (aia din iunie, evident) nu a fost necesară, e convins că legile pe care le-a „născocit" guvernul său sînt foarte bune și că trebuie continuat pe linia descoperită de dînsul.

În această situație „pozitivul" Roman nu mi se mai pare chiar așa de pozitiv, iar numai faptul că se opune actualului președinte și „camarilei prezidențiale" nu este în măsură să-l absolve de toate păcatele. După cum spuneam ,la sfîrșitul lunii vom asista însă la scindarea Frontului și cele două fracțiuni vor încerca să-și găsească aliați. În mod firesc aripa Roman va căuta să se apropie de Convenția Democratică unde, ar fi de crezut, cel puțin prin liberali, își are locul .Una din marile probleme ale Convenției va fi și aceasta : îi acceptă sau nu pe feseniștii-tineri ? Din punct de vedere strict politic ar fi de dorit o asemenea alianță, dar ea ar conduce, prin deteriorare morală, la pierderea încrederii de care se bucură acum Convenția Democratică, fiind vorba nu de o alianță ci de o mezalianță.

Pentru aripa-bătrînă nu îmi fac probleme, știm cu toții cu cine se va alia și ce va face dacă va pune mîna pe putere.

Ștefan Agopian

minimax

„Teoria" compromisului (III)

Nu logica și nici folosul — ci convingerea morală — ne îndeamnă să căutăm cu neliniște adevărul. Nemulțumirea noastră cu gîndul că trăim într-o mare de iluzii, că plutim pe-o uriașă „apă a morților" — se nutrește din același tainic fond moral al nostru.

(Lucian Blaga)

Este la îndemîna oricui să constate că unul dintre obiectivele strategice ale guvernării post-decembriste (!) din România a fost, după cum și este, acela de a determina adeziunea, ori dacă nu, măcar neutralitatea politică a intelectualilor. De altfel, așa cum ulterior avea să se constate, însăși răsturnarea dictatorului s-a pus la cale în chiar sînul Partidului de un grup „luminat" de intelectuali, incluzînd (cum altfel ?!) și ofițeri de securitate, miliție și armată iar pentru ca schimbarea regimului să capete aparență de revoluție spontană a fost provocată participarea maselor, întîi la Timișoara și apoi în Capitală. Numai și acest început „revoluționar" este de așa natură încît, ca un blestem originar, obligă la un compromis pe care oricine, și cu atît mai mult, un intelectual nu are cum să-l facă fără să se compromită, poate chiar mai grav decît s-au compromis la începuturile dictaturii comuniste unii dintre cei ce au acceptat să colaboreze cu autoritățile impuse și susținute de comisarii sovietici.

Dar — încă mai circulă întrebarea servind autoliniștirii —, s-ar fi putut proceda și altfel pentru înlăturarea lui Ceaușescu ? Nici vorbă că da, însă alternativa posibilă, a clasicei lovituri de palat, nu ar mai fi adus noilor guvernanți **beneficiul unei legitimități revoluționare** prin care, inițial, s-a obținut atît susținerea entuziastă a Occidentului (transmisă în direct, „Revoluția Română" va rămîne în analele mass-media), cît și suportul popular necesar pentru o viitoare consolidare a Puterii pe cale electorală Și barem dacă „revoluția" s-ar fi terminat în 22 sau 23 decembrie cu un epilog gen fugă de sub escortă, cine știe, poate că evoluția ulterioară ar fi fost alta. Așa însă, intenția unei execuții „legale" a făcut necesar ca după fuga dictatorilor (o fugă bine controlată) să urmeze episodul teroriștilor care, pentru moment, a justificat procedura de urgență. Abia mai tîrziu, cînd s-a văzut că teroriștii erau de fapt... „teroriști", a devenit inteligibil de ce și-au asumat noii deținători ai puterii riscul acuzațiilor întregii lumi civilizate că procesul celor doi a fost un simulacru grosolan, adică aparent o gafă, atîta vreme cît existau suficiente motive pentru o execuție deplin întemeiată legal, în urma unui proces autentic. Un asemenea proces era însă inacceptabil din două motive : a) pe parcursul lui, Ceaușescu ar fi putut să spună multe lucruri foarte incomode pentru noii guvernanți ; dar mai ales b) pentru că **procesul lui Ceaușescu ar fi constituit începutul unui proces al comunismului** care, în decembrie '89 cînd la Moscova se aflau încă aliați de nădejde, se putea spera că va fi posibil de evitat.

Or, cu tot acest început care a singularizat tragic istoria post-comunistă a României, la care aveau să se adauge binecunoscutele evenimente sîngeroase, cu sau fără mineri, cu toate că interesele naționale au fost desconsiderate flagrant în ce privește Basarabia și nordul Bucovinei în timp ce în Ardeal s-a creat o situație propice escaladării periculoase a extremismului naționalist, cu toate că libertățile democratice tind să-și piardă orice valoare în condițiile accentuării mizeriei, în timp ce capacitatea de reprimare a statului s-a modernizat (reechipat, blindat, computerizat etc.) continuu, așadar, cu toate aceste caracteristici evidente ale unei guvernări în sine care n-a urmărit în principal decît menținerea cu orice preț a puterii, F.S.N. continuă să apară drept cea mai importantă forță politică dacă se iau în considerare rezultatele alegerilor locale. În plus, nu sînt de neglijat nici celelalte partide susținătoare ale Puterii, printre ele, impunîndu-se tot mai pregnant atenției acelea care răspund celor mai reacționare tendințe de la extremele eșichierului politic. Determinanții acestei inerții în deplasarea electoratului spre Opoziția democratică sînt cu siguranță mai mulți și greu poate fi stabilită o ierarhie a importanței lor deoarece acționează în intercorelare, potențîndu-se reciproc. Totuși, avîndu-se în vedere caracteristicile generale ale socialului, formarea curentelor de opinie și rolul elitelor în societate, **acceptarea compromisului cu Puterea de către unii intelectuali** este, neîndoielnic, unul dintre cei mai semnificativi determinanți ai situației politice semnalate — de unde și înverșunarea excesivă a Puterii împotriva foștilor intelectuali disidenți care n-au putut fi „recuperați", sau împotriva P./A.C., considerat se pare un dușman mai periculos chiar decît bunăoară P.N.Ț.C.D. Oricît de atașați vor fi fost ei comuniștii de clasa muncitoare, acum pariul cu intelectualitatea este cu mult mai important decît toate celelalte, cu agricultura, cu turismul, cu reforma etc. Este vital chiar acest pariu pentru Putere și, mai ales cîștigarea personalităților, fiecare Nume atras sporind exponențial legitimitatea, adîncind confuzia, deci consolidînd Puterea. Iar bogăția mijloacelor folosite întru determinarea compromisului a fost pe măsura mizei, Puterea cumpărînd promițînd, șantajînd, amenințînd sau folosind chiar represiunea violentă, administrată însă în doze homeopatice.

Pe de altă parte, schimbînd unghiul de perspectivă, este interesant de remarcat că nu există o sferă de activitate „privilegiată" unde poate fi anticipată o frecvență mai mare a celor disponibili spre compromis. Ba încă mai mult, există cazuri de intelectuali care au avut de suferit la modul cel mai direct și personal reprimarea comunistă și, cu toate acestea, acum, fie s-au retras într-o iluzorie neutralitate politică, fie, aparent de-a dreptul straniu, susțin într-un fel sau altul actuala Putere — desigur, cel mai adesea „misterul" își are dezlegarea în dosarele securității, dar nu întotdeauna. Și, ar mai fi de semnalat în această privință diferitele variante de „teoretizare" care „demonstrează" imposibilitatea evitării sau chiar oportunitatea (profesională, patriotică, politică etc.) compromisului, ele circulînd în pălăvrăgeala noastră cea de toate zilele și nopțile, dar, cel mai bine găsindu-și locul în mass-media, la tv în interviuri și convorbiri adînc pilduitoare, uneori beneficiind de rafinate prelucrări „filosofico-poetice" care tind spre perfecțiunea abjecției spirituale — în asemenea cazuri, compromisul nu mai este făcut doar cu actualii guvernanți, ci cu însăși Puterea în varianta ei preaomenească — malefică.

10 martie 1992

Șerban Lanescu

Rebreniana

Depănînd, acum un sfert de veac, în aventura editării operei lui Liviu Rebreanu N. Gheran prevedea (împreună cu N. Liu, colaboratorul d-sale la primele trei tomuri ale ediției) o întreprindere dificilă în realizarea celor vreo douăzeci de volume, cîte erau plănuite să cuprindă toate scrierile acestui autor, mai prolific decît se crede îndeobște și mai puțin cunoscut decît ar fi fost firesc. Prevederile de atunci par să se împlinească : sîntem în fața volumului al cincisprezecelea, recent apărut*, și au mai rămas de cuprins doar publicistica din periodice (cu excepția cronicilor dramatice, apărute în vol. XII—XIV), jurnalele și corespondența. Între timp însă, sondînd partea necunoscută a creației, editorul a publicat în versiuni pregătitoare „caietele", jurnalul și parte din corespondență (care vor intra, în forma lor necenzurată, în seria de opere) și, pe baza tuturor acestora, a putut oferi cititorului între timp două din cele trei volume plănuite ale biografiei lui Rebreanu, **Tînărul Rebreanu** și **Rebreanu. Amiaza unei vieți**, în 1986 și 1989. Cine vrea să cunoască, în mare, avatarurile ediției și dificultatea de a strecura o asemenea operă printre furcile caudine ale cenzurii, poate căpăta o idee din introducerea acestui ultim tom, intitulată **Către cititor** ; le stim, de altfel, cu toții.

Important este însă că, deși nu în ordinea firească a materiei pe care o înfățișează, acest volum a putut să apară : el cuprinde cele două cărți de publicistică antumă, însemnările de călătorie din volumul **Metropole** (1931) și eseurile și mărturisirile din **Amalgam** (1943), împreună cu discursul de recepție la Academie, celebra **Laudă țăranului român**, și o **Addendă** cuprinzînd broșuri de popularizare apărute imediat după primul război : **Răscoala moților**, **Basarabia** și **Bucovina** (ultimele două semnate cu pseudonimul Ion Jalea), pe lîngă aparatul obișnuit al acestei ediții : note, comentarii și fragmente documentare. **Metropole**, care trebuia inițial să se numească **Trei metropole**, este consacrat călătoriei în trei mari centre ale Apusului : Berlin, Roma și Paris. Probabil că ideea acestui volum apare în timpul primei călătorii la Berlin, în 1926, pentru că, în 1927, în notele zilnice din jurnal, aflat încă la Paris, scriitorul însemnă „unele lucruri care mă interesează pentru cartea mea de impresii **Trei metropole**" (joi, 20 nov. 1927). Interesantă este comparația între notațiile din jurnal și textul cărții, așa cum îl recompune autorul ; de altfel, în vederea acestei comparații editorul și reproduce în notele finale extrase din jurnal. În afara detaliilor pe care notele zilnice nu le consemnează, și care revin probabil în memoria scriitorului sub imperiul derulării filmului, cînd își retrăiește impresiile, sînt cîteva scene unde comparația este posibilă și chiar revelatoare. În călătoria spre Paris de pildă, perechea franceză din compartiment nu păstrează nimic din datele reale, trecînd în carte nu numai cu o anecdotă inventată, probabil pentru a da textului o oarecare turnură epică (copilul răzgîiat de mamă care, pînă la urmă, primește corecția cuvenită), dar și cu o alterare de tonalitate : „nevastă-sa, mică, uscată, nas ascuțit, ochi mici răutăcioși, glas foarte neplăcut" (Jurnal, I, p. 9) devine, în perspectiva călătoriei, „triumfătoare și cochetă" ; spectacolul cu Joséphine Baker de la Folies Bergères („Orgia cărnii frumoase, Joséphina — o minune" din **Jurnal**) devine în însemnările de călătorie „dansul ei, charleston, cu tremurături de gelatină, cu elasticități de cauciuc", „miorlăiturile ei răgușite", „așa asudată cum era, divina a coborît în public, a mîngîiat cu mîinile ei prețioase cheliile cîtorva domni aiuriți și a depus pe ele cîte o sărutare pleoscăitoare... Efectul trebuie să renunț a-l zugrăvi". „Cum adică, într-adevăr **Ça c'est Paris ?** Respingi hotărît și aria, și imaginea" etc. etc. Fără a încerca să judecăm motivele și justificările acestor modificări, este evident că autorul literaturizează aici, potriveste amintirile gîndindu-se la un cititor prezumtiv. Amuzant este că moralitățile autorului urmează — și nu e sigur că involuntar — altor predecesori ilustri. Privirea critică pe care călătorul o aruncă străinilor, îndeosebi în privința moravurilor mai libere, este dublată de aprecierea sobrietății generale a oamenilor de rînd, care contrazice ideea noastră comună că frantuzoaicele, de pildă, și mai ales pariziencele ar fi foarte elegante :

„O bucureșteancă s-ar considera dezonorată pentru eternitate dacă ar trebui să iasă pe stradă sau chiar numai în curte fără ciorapi de mătase și nefardată. Fiindcă așa e și la Paris.... Și am rămas cam nedumerit cînd am văzut că pe străzile Parisului nici o femeie nu circulă cu rochie pînă mai sus de genunchi și pe față cu masca de farduri. Chiar faimoșii ciorapi de mătase sînt foarte rari pe stradă, afară de galantare, și de obicei purtați de străine" (p. 124 în ediția de față). Ceea ce trimite imediat la bătrînul Dinicu Golescu : „Cine vor vedea pe acele de mai mare neam dame din Viena și pe ale noastre, pe cele de al treilea mînă, vor socoti pe vieneze de sărace, și pe acestea ale noastre, stăpînite de lux, milioniste. Iar adevărul este cu totul împotrivă : căci acelea au destul, dar luxul și hainele împestrițate nu le plac" etc. etc. Și atunci istoricul literar, care are uneori avantajul de a întrezări constantele în manifestările generațiilor, dincolo de haina schimbătoare a modei, se întreabă dacă nu cumva una din rațiunile genului, ale descrierilor de călătorii (gen absurd la urma urmei, trebuie să convenim, întrucît ce e realmente pretios într-o călătorie nu se poate povesti), este tocmai intenția lui didactică, modul ocolit de a propune o viziune nouă, de obicei etică și rațională, a societății : o utopie cu alte cuvinte, care se construiește cu cioburi din impresiile selectate (cu partialitate voită sau cu naivitate) dintr-o superficială cunoaștere a vecinilor. Căci nu realitatea faptelor invocate în acest scop contează, ci prestigiul implicit al lucrului străin, al unei experiențe deja verificate.

Pe de altă parte, însemnările de călătorie sînt o confesiune, ca orice fel de jurnal : ele introduc pe cititor — cu intenție, e adevărat — în atelierul intim al scriitorului, în zona tulbure în care se nasc și se exprimă idei în stare liberă, simple reacții ale momentului, ale dispoziției, ale unui concurs de împrejurări, care nu au întotdeauna un caracter profund și structural, nu implică „întregul" și ar fi nedrept să fie judecate (măcar din punctul de vedere al consecvenței) ca orice alte fragmente desprinse de comentator dintr-o operă, dintr-un tot organic. Faptul că în 1927, cînd a vizitat Italia pentru cîteva zile, Rebreanu a putut scrie cîteva rînduri de simpatie pentru fascism i se pare editorului de azi o erezie și un păcat atît de rușinos, încît se simte obligat să explice eroarea prin note de zeci și zeci de rînduri, cu lungi citate din lucrări istorice ; și urgența disculpării i se pare atît de mare încît introduce aceste note (în pofida practicilor stabilite) chiar în subsolul paginii cu textul lui Rebreanu, acolo unde se fac de regulă doar scurte adnotări filologice, uitînd să le încheie cu mențiunea obligatorie **Nota editorului**, așa încît în primul moment am avut senzația că însuși Rebreanu se scuză și se amendează cu citate din Giuliano Procacci și din **The Pelican History of the World**. Singurul lucru important care putea fi spus în aceste note (și care e clar pentru toată lumea, sau cel puțin pentru cititorii obișnuiți ai unei ediții critice), dar nu se spune, este că în 1927 nimeni nu putea prevedea evoluția ulterioară a mișcării cu întreg cortegiul ei de crime și că Rebreanu nu poate fi „judecat" cu știința noastră de azi după ce a crezut el atunci. Ceea ce simpatiza Rebreanu în fascism este ceea ce punea el, atunci, în mișcarea respectivă, adică cultul tineretii și al energiei. Dacă ar fi avut rafinamentul și experiența lui Huxley, ar fi elogiat faptul că italienii sărbătoresc multicentenarul lui Dante printr-o cursă ciclistă și nu printr-o conferință plicticoasă, cum fac belferii de englezi, arătînd astfel sănătatea și spiritul pragmatic al națiunii ; punctul de plecare este același, dar textul n-ar mai fi avut nevoie de „explicații". Asemenea note erau necesare înainte, din motivele știute : perpetuarea sistemului de a „justifica" sau „explica" tot ce pare să socheze caracterele mai subrede, chiar în ediții științifice, trebuie să încoteze însă, ca să ieșim odată din ridicol (ce note ar trebui compuse pentru **Kiev, Moscova, Leningrad** sau pentru **Am fost în China nouă ?**). E de la sine înțeles că asemenea adnotări „emoționale" nu umbresc nici echilibrul volumului, nici (cum ar putea oare ?) ținuta uneia dintre cele mai solide ediții din cîte au apărut în ultimul sfert de veac, pe care o dorim încheiată cît mai curînd.

Mircea Anghelescu

* Liviu Rebreanu, **Opere**, vol. XV, ediție critică de Niculae Gheran, stabilirea textului în colaborare cu Nedeea Burcă, Ed. Minerva, București, 1991, 524 p.

povestea vorbei

O figură banală

Retoricile mai vechi sau mai noi înregistrează **antonomaza** ca o figură semantică, un trop, mai exact o specie de sinecdocă „prin care un nume comun este luat ca nume propriu, sau un substantiv propriu ca substantiv comun" (Du Marsais). Cel de-al doilea tip, mai frecvent, numit și **antonomază generalizantă**, e ilustrat prin exemple clasice : cineva e un Sardanapal, un Nero, un Mecena — ori, în variantă feminină, o Lucreție, o Penelopă. E interesant că exemplele retoricienilor nu aparțin categoriei de antonomaze foarte des întîlnite astăzi, stilul publicistic actual, cel puțin, uzează și abuzează de antonomază, pe care o produce, în modul cel mai spontan, pornind de la nume proprii de o celebritate adesea efemeră (dar, e drept, foarte puternică la un moment dat). Esența figurii nu suportă multe inovații : e vorba, de obicei, de numele unei persoane care a devenit emblemă pentru o trăsătură morală pozitivă sau negativă. Majoritatea zdrobitoare a exemplelor contemporane ilustrează varianta negativă, transformarea numelui propriu în nume comun funcționînd în genere ca o degradare, cu clare conotații peiorative ; de altfel, orice deformare a numelor are tendința de a intra în sfera depreciativă ; am mai observat acest lucru, altă dată, în legătură cu **derivatele** de la numele proprii.

Antonomaza contemporană cel mai des întîlnită are și o caracteristică formală proprie : preferă, ca mijloc de formare, mai mult chiar decît articularea cu articol nehotărît (specifică exemplelor clasice și păstrată în uz : „un Eminescu al zilelor noastre"), desinențele de **plural**. Implicația depreciativă e accentuată prin trecerea la plural : nu numai că însul de la care se pornește încarnează un defect, dar acesta nici măcar nu-l individualizează ! De fapt, multe din aceste antonomaze sînt interesate mai puțin de „țintă" (persoanele cărora li se aplică numele generalizat, și care pot fi nedefinite, neprecizate), cît de „sursă" (minimalizînd cît mai mult pe purtătorul inițial al numelui respectiv) ; e cazul numelor proprii ale unor persoane publice în viață : „a doua generație de **Corneliu Vadim Tudori**" („Opinia studențească", nr. 17—18, 1990, 7), „careva din **marineștii** de serviciu" ib., nr. 39, 1990, 1), „noi **Verdeți Cîrciumari, Dumitrasci**, spre jalea națională" („Cotidianul", nr. 21, 1991, 2). Cînd sursele sînt consacrate, livrești („cațavenci și tipătești"), desigur că ironia nu mai vizează, inutil, sursa, ci doar „ținta".

Exemplele de mai sus impun și cîteva observații formale : figura își păstrează un mic spațiu de variație a expresiei, avînd de ales între a păstra sau nu majuscula inițială ori prenumele personajului ; în cazul unei forme compuse, desinența de plural se poate adăuga la nume, la prenume sau la ambele. La exemplul cu „Corneliu Vadim **Tudori**" putem adăuga „pluralul **Stelianilor** Tănase" („Azi", nr. 143, 1990, 2) sau „**vlazi țepeși** fără de număr, cu țepușile pregătite" („Facla", nr. 1, 1990, 3).

Într-o ierarhie a gradului de uzură procedeul transformării numelui propriu în nume comun prin adăugarea articolului nehotărît (ca în exemplele din retorici) ar sta pe primul loc („adevăratul chip **al unui Ceaușescu** local", „Vlăsia", nr. 4, 1990, 3) ; trecerea la plural ar fi ceva mai puțin convențională („scos din căciula FSN-istă în ultima secundă pe motiv de lipsă de **severini** necompromiși", „Academia Cațavencu", nr. 2, 1992, 8), iar tipul cel mai îndrăzneț l-ar constitui, pentru limba română, articularea cu articol hotărît. Substantivele astfel obținute (cu sau fără majusculă, cu sau fără un al doilea nume, eventual cu o inițială contopită cu primul : „giumbușlucurile mentale deja antologice ale **Tudorbeului**", „Phoenix", nr. 32, 1990, 7) nu pot apărea decît într-un stil familiar, chiar umoristic. Acest model de articulare corespunde, de altfel, unei alte valori semantice și unei alte funcții în text : nu mai e vorba de o generalizare (practic procedeul nici nu mai corespunde antonomazei, sinecdocei), ci doar de „obiectualizarea" unui individ. Depersonalizarea e gradată : de la „logodna **patriciului** cu directorul satului" („Academia Cațavencu", nr. 8, 1992, 6), „statului sau **ciurelului**" („Cațavencu internațional", nr. 1 1990, 6) — la ilustrări tipice : „toată lumea văzu limpede cum e confecționat **Cazimirul**) („Academia Cațavencu", nr. 8, 1992, 6). Cînd transformarea în obiect e totală, se poate din nou vorbi de antonomază, dar numai în relație cu aluzia, cu metonimia sau chiar cu metafora. Banalitatea figurii face loc imaginii inedite : „Să vedem care dintre noi are mai mult **verdeț** în sînge" ; „De rușine, o să-ți iasă **nicușori** în obrăjori" (Mircea Dinescu, în „Academia Cațavencu", nr. 10, 1991, 1) ; „cu zîmbetul pe buze și **frankensteinul** pe față" („Academia Cațavencu", nr. 8 1992, 5).

Deși simpla modificare gramaticală a numelor proprii produce aproape automat o figură destul de previzibilă, cu efect facil, șansa unei valorificări mai ingenioase nu e anulată : inovațiile semantice sînt oricînd posibile, creînd distanțe între un termen inițial cu semnificație neconvenționalizată — și unul final, cu un oarecare grad de ambiguitate. În orice caz, vechile figuri retorice se dovedesc, încă o dată, vii — mai ales în limbajul publicistic.

Rodica Zafiu

Rosenau, o poveste de iarnă

Ioana Ieronim, TRIUMFUL PAPARUDEI, Editura Litera, București, 1992

Pe coperta a patra a volumului, autorul sau poate editorul rezumă în cuvinte extrem de precise **Triumful Paparudei**, ultima carte a Ioanei Ieronim: „Este o carte despre copilăria paradoxală petrecută în [...] vremuri nepotrivite copilăriei, cînd începuse, după război, «marea derivă». **Triumful Paparudei** este și o mărturie nostalgică despre comunitatea șașilor din Ardeal — cei pe care momentele de vicisitudine ale vieții aici, la marginea Europei, nu i-au speriat vreme de opt veacuri, dar cîteva decenii de ocupație comunistă au reușit aproape să-i distrugă: una din marile pierderi ale istoriei noastre recente."

Într-adevăr, formula pe care o alege de data aceasta Ioana Ieronim e a unei evocări aproape românești sau în stil de „poveste", pe un subiect dublu: copilăria pierdută, rămasă într-un sat de lîngă Brașov, în perioada de după încheierea celui de-al doilea război mondial și naufragiul comunităților săsești din Transilvania.

O „evocare" a unei lumi care dispare (**satul**), cu ajutorul unui sistem de „personaje" sau de roluri comparabile cu cele epice a mai încercat și Marin Sorescu în ciclul **La lilieci**, iar tema destinului nefericit al etnicilor germani din Transilvania e reluată de cîteva ori de Paul Goma (în **Ostinato** sau în **Arta refugii**). În „povestea" Ioanei Ieronim evocarea are însă mai mult sentimentalism și patos, retorica e de inspirație blagiană, așa încît întregul emană o delicată luminiscență stelară, perceptibilă de la început.

Cadrul general e de **Uhrland** mirific, pierdut în zarea astralităților mitice: „În amurg despicînd valul de spice te așezi, ascuns tuturora / macii ard cu flacăra lor de o clipă și pier / flacără mai inceată în aceleași pulberi, făptura ta ghemuită atinge munții — / spre lumină curg toate. / / Pe colții de piatră soarele stă în cumpănă — Pasărea divină. Din tre-/ murul său revarsă aur aerian peste țara văzută — nevăzută. / / Valul Europei înalt se sparge în meterezele Carpaților. / Catedrele co- / răbii prin lanuri alunecă așternute pe lîngă brațul de piatră / tînără, arcuit în apărare, înșelător" (**Țara Bîrsei**).

În acest leagăn cosmic se naște povestitorul, asistat de torsul blînd al constelațiilor după același tipic epopeic sau legendar: „Pe sunetul fără sfîrșit (o lumină ce ne curbează făptura și sentimen- / tele mereu cîte puțin) ședeam cu toții. Se făcuse pod de-aramă / peste vamă / de argint peste pămînt, / suflarea Capricornului aburea pe la ferești, coada în ape subpămîn- / tene i se răsfira." (**Ursitoarele**).

Apoi lumea se umple de „fișele" de existență ale unor oameni, de întîmplări și de scene decupate aproape monografic (jocul, școala, biserica evanghelică...) sau de un mic repertoriu de cuvinte specifice și grele, pentru că în spatele lor se ascunde un întreg univers: **Edelweiss, Kränzchen, Baumstritzel, Blasmusik,** Este vorba, în același timp, de o pătrundere în scenă a **Istoriei**, dar în ciuda absurdului care începe să domine lumea, perspectiva generală rămîne credincioasă aceluiași mod oarecum estetizant de a povesti, chiar și atunci cînd se recurge la documentul de epocă (apelul adresat în 31 august 1944, de Hans Otto Roth, comunităților săsești din Banat și din Transilvania) sau la episoadele reputate prin tragismul lor: „Treceau prin clini de

munte neștiuți — laolaltă cu elfii și măiestrele. / Mesaje aruncate din avion putrezeau în frunzișuri vechi. / Noi frunze îngropau promisiunile deșarte de pe unde ultrascurte (re-/zistați vin americanii, or să vină în ajutor Aliații) — / vorbe țîș- / nind chinuit pe lîngă Radio Moscova, beton armat. / Jocuri jucate, podoabe peste Marele Somn." (**Partizani**).

Dintre „fișele" de existență, cîteva se constituie într-un fel de „poeme nuvelistice", în care tot dramatismul (sau comicul) schimbării fără sens a unor destine e prins în cîteva „strofe", pe scurt.

Un cizmar cu o puzderie de copii în casă ajunge peste noapte director al unei fabricuțe din sat: „Sculați! Ie-a strigat într-o zi din ușă, la vremea aceea de demult, / Trică al Froasii. Era tîrziu. El venea de la «Sfat». Sculați!... Astăzi tatăl vostru e om mare. / Ajunsese director de fabrică. Știa să iscălească." (**Iarna aceea**).

Invers, Herr Stamm, proprietarul unei fabrici de tricotaje, pradă totul la Naționalizare, „în ordine perfectă", apoi e mutat cu soția (Annie-Tante) într-un beci și obligat să iasă la săpat șanțuri. În cele din urmă, la dorința femeii, „au plecat în Germania. / Dar ea a murit curînd." (**Prieteni la nevoie**).

Cizmarul din prima „poveste" e scos

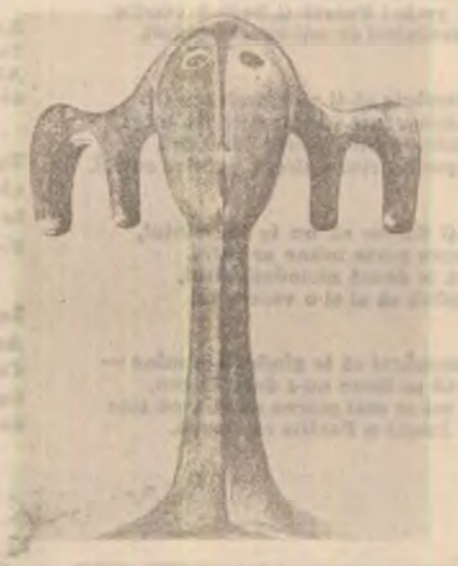

după un timp din funcție („Și-a sfîrșit viața mulțumit, ca pantofar de lux."). Herr Stamm reușește să se îmbogățească și în Germania (unde „călătorește mereu — fugind de sine"). Două vieți paralele deci, concepute parcă de cineva împotriva oricărei logici.

Și mai lipsit de sens e destinul unui doctor pe care comunitatea sătească l-a trimis la Paris, în anii '20, să studieze medicina. Aici, studentul se logodește cu o franțuzoaică, dar părinții fetei îi pretind să rămînă cu ei. Cu sentimentul datoriei contractate față de ai lui, doctorul refuză, se întoarce acasă, iar drept răsplată, după război, e trimis la Canal. De ce? Probabil pentru că a studiat în Franța.

Ca un simbol patetic al statorniciei nemțești trebuie citită povestea flăcăului Heini, care își așteaptă logodnica să se întoarcă de la minele din Rusia, unde a fost deportată. „Cînd s-a întors, n-o mai puteai cunoaște. Avea ochii scufundați în / orbite, cruciși. Falca ieșită. Spinarea strîmbă. Părul cenușiu, / trei șuvițe. Cînd dădea să rîdă vocea i se fărîma ca ru- me-/gușul. Mintea-i era cufundată în piclă subțire. / Heini a așteptat-o cu disperare. A luat-o neîntîrziat de soție." (**Metamorfoze**).

Imaginea cu care rămînem deci este a unor existențe frînte arbitrar, prin persecuții, deposedări absurde și prin deportare: „pe șvabi îi aruncă în / capul Bărăganului, pe unde-o fi mai pustiu. Le-arată un / loc pe cîmp și le spun: asta e casa voastră / Vieți în risipă. Laolaltă ori despărțiți. Lăsînd în urmă, pe unde au / fost, lumina muncii lor de multe carate. Și o putere neînfrîntă / în suris." (**Praguri**).

Din cînd în cînd însă, Ioana Ieronim știe să stringă toată „demonstrația" ei „epică", de coloratură blagiană, în mici dar consistente oglinzi de parabolă sau de alegorie. O parabolă a lumii care se năruie irațional poate fi citită în **Ochiul de apă**: „În spatele școlii noastre, spre munte, era un bazin pietruit, cu les-/ pezi, cu trepte de piatră pînă la fața apei — și mai afund. / Mușchi pipirig ierburi bogate creșteau pe margini printre bolovani; / pietre ierboase dedesubt. Un pîlc de frunze mici licărea pe apă. / Cîteva frunze mari cu tulpini nesfîrșit de lungi /.../ De cîte ori mi-am văzut în apa aceasta chipul... De cîte ori am / văzut cerul; aici, decupat între fețe de copii /.../ Peste toate au turnat mai de mult o placă groasă de beton cu bel-/ciuge."

Iar imaginea alegorică a aceleiași lumi absurde (în fond o lume pe dos) e de căutat în **Triumful Paparudei**, adevăratul ascendent astral al cărții Ioanei Ieronim: „În capătul străzii toba vestea Triumful Paparudei: ea, cu părul în-/creț pe sîrmă, botul muiat în roșu chimic, pistolul la cizmă, / ceasul gării la mînă. / O stea fără odihnă scotea lumea din orbită. În arcul munților, frînt, / semnul a fost îngenunchiere."

Cu o seninătate de invidiat pentru vremurile prin care trecem și pentru dramatismul unui subiect care face parte evident din viața ei, Ioana Ieronim a scris un adevărat roman liric, pe o temă accesibilă abia astăzi scriitorilor români. O poveste de iarnă cu sfîrșit tragic.

Florin Manolescu

Locuri comune
ou je veux apprendre le français

Ianuarie 1991. În școlile din România își face apariția un obiect cu totul neobișnuit, jinduit de toți, de-a valma, elevi ori profesori: noul manual de limba franceză pentru anul întîi de studiu. Tipărit în Franța, pe cheltuiala francezilor, — un fel de cadou din partea acestora — conform așteptărilor manualul șochează prin ilustrații și bogăția de culoare cărora, evident, le corespunde o hîrtie de o calitate încă neobișnuită pentru noi. Cartea aceasta, — pentru a cărei apariție se pare că a pus umărul și fostul prim-ministru — impresionează și prin calitățile sale didactice propriu-zise căci, fără a urma cu orice preț ultimele mode, reușește să facă atractiv și accesibil un parcurs suficient de dificil, mizînd cum e și firesc, nu numai pe bucuria copiilor de a folosi o asemenea bijuterie, ci și pe faptul că școlarul de vîrstă mică are chiar o anume aplecare către studiul limbilor străine, în care vede mai curînd un fel de joacă.

Ca să nu mai lungim vorba, un succes total (mai în glumă, mai în serios, poate că unul dintre foarte puținele succese reale și palpabile ale perioadei Roman), și asta chiar și în privința rapidității. Repet: manualul a fost realizat integral în Franța (grafică, tipărire, suportarea cheltuielilor), numai concepția fiind românească.

Puțini au fost pe-atunci, după un asemenea debut spectaculos, aceia care să-și pună întrebări în privința viitorului studierii limbii franceze în școlile din România. Și asemenea reacții chiar că ar fi fost nefirești într-o euforie generală perfect motivată. Către sfîrșitul anului școlar trecut au apărut însă destui care să tragă semnalul de alarmă: bine, bine, dar anul viitor pe ce manual vom studia; începutul este extraordinar dar asta nu e deloc suficient, căci în educație orice întreprindere eșuează rapid atunci cînd lipsește continuitatea. Și e păcat! Din nefericire, pesimiștii sînt cei care au avut dreptate. Și nici măcar n-a fost cine știe ce să devii pesimist în situația cu pricina: era suficient să afli că manualul pentru anul al doilea de studiu se va tipări în România, adică cu fonduri românești, cu minister românesc, cu tipar românesc și hîrtie românească. Și tot ce-o mai fi trebuind încă pentru ca un lucru bun să iasă musai prost.

Pare-se că manuscrisul a fost predat ministerului încă de prin februarie 1991, ceea ce, chiar dacă la limită, oferea totuși un răgaz suficient pentru ca manualul să se afle pe băncile copiilor în toamnă. N-a fost să fie așa. În vară încă nu ajunsese la tipar. Și nici în toamnă. Vreme trece, vreme vine; mai multă trece decît vine Ghici, cine o fi fiind de vină? Ca la noi: nimeni. N-or fi fost fonduri. N-o fi avut cine să-și asume răspunderea. Deh, perioadă de tranziție. Și cîtă vreme o să tot dureze tranziția asta nimeni nu face nimic. Adică, face, pardon: dă din umeri.

Sîntem, iată, la sfîrșitul celui de-al doilea trimestru și nici vorbă să apară așteptatul manual. Profesorii au făcut de mult toate recapitulările cu putință iar apoi, vrînd-nevrînd, au început rezolvările „originale": fie folosirea manualelor mai vechi, deja existente, dar care nu corespund în nici un fel vîrstei mici, fie inovînd, lăutărește, cu soluții individuale (chiar dacă după un cadru oferit de inspectoratele de specialitate). Evident, majoritatea profesorilor se descurcă. Așa cum pot. Dar chiar nu puteau să fie tăiați de la porție cîțiva dintre atîția **bișnițari ai cărții** care umplu librăriile cu subprodusele lor nici măcar vandabile?! Descentralizarea este ea necesară, dar asta nu înseamnă abandonarea totală a interesului public. Or, cine știe, poate că vor fi fiind, ca în multe alte cazuri, explicații mai încurcate ce țin de vreo strategie obscură, ori de cine știe ce ciocniri de interese, ca pe la noi. În atari condiții devine oricum de neînțeles motivul pentru care unele persoane din minister (evident, nu la autorii manualului mă refer) au avut astfel prilejul deplasării în țara unde se vorbește sus-numita limbă. Ca să facă ce anume?

Gata, știu, m-am luminat, numai francezii sînt de vină. Trebuiau să facă ei și volumul al doilea, tot pe cheltuiala lor...

Rîndurile de mai sus le scrisesem pe la jumătatea lui februarie. Între timp a venit primăvara, dezgheț, am mai aflat cîte ceva. Am aflat. CE-am aflat? Că, pe la jumătatea toamnei, sătui probabil de originalitatea noastră orientală, francezii s-au hotărît într-adevăr să-l facă tot ei. Așa că, probabil, va apărea pînă la sfîrșitul anului școlar, oricum prea tîrziu. E drept, la toamnă vor exista manuale pentru primii doi ani de studiu al limbii franceze. Rezolvă, asta, lucrurile? Aiurea, doar în prea mică măsură, pentru că circul începe, de la capăt, cu manualul pentru anul al treilea, ș.a.m.d. Aici n-avem bani, n-avem interes, n-avem spațiu tipografic (pentru educație, căci altfel...). S-o facă ei și pentru celelalte manuale? Da' de ce? Ia gîndiți-vă, numai transportul cît costă, din Franța pînă aici? Și, în definitiv, cu ce se aleg? Le-a mulțumit cineva, le-a cîntat cineva meritatele osanale? Dimpotrivă, **majoritatea chiar îi va înjura pentru că (necunoscînd filmul real al facerii acestui obiect), va crede că francezii sînt de vină pentru întîrziere.**

Dacă mă gîndesc bine însă, această situație particulară este doar semnul și urmarea uneia de o mult mai mare generalitate: proasta strategie urmată de Putere în privința alcătuirii și mișcării guvernelor. Există sectoare, — Cultura și Învățămîntul mai mult ca oricare altele — unde e absolut necesară o anume continuitate pe termen suficient de lung, pentru a se reuși, cît de cît, împlinirea unui anume program, chiar minimal. Orice ministru, orice echipă, indiferent de culoare, trebuie să **apuce** a-și materializa intențiile, trebuie **să știe că au răgazul necesar.** Altfel, nimeni nu-și asumă nici-o răspundere, și s-ar putea să plătim scump provizoratul în asemenea sectoare de mare importanță pe termen lung (trei miniștri la învățămînt, în numai doi ani, e de domeniul unei fantezii ce și-a ratat, fără-ndoială, vocația). Cum vei fi în stare să faci necesara reformă dacă nu crezi că poți să-ți asumi nici măcar răspunderea tipăririi unui manual pe care zeci de mii de copii îl așteaptă, dezamăgiți, de peste o jumătate de an?

Mihail Oprea

eugen cioclea

Femeia și soldatul

Versurile tale parcă ar fi scrise de un soldat,
observă femeia cu care mă întîlnesc
în fiecare sîmbătă după-masă.
Ce ai, zice, de ești atît de soldat, ori
nici măcar nu pricepi cum se ține o armă.
Pînă și pe mine cînd mă duci la ochi,
tremuri tot ca un student de la matematici.
Ce ai, zice femeia,
de puți a cazarmă ?
Unde ți-i gîngășia, unde ți-s dinții de lapte,
jegosule ?
Apoi, răsturnînd tradiționalul coșuleț cu căpșuni
pe și printre sînii ei cei frumoși de femelă, zice :
dar n-ar fi oare mai bine să culegi aceste căpșuni,
fiindcă a și început să mă înțelenească o iarbă,
de parcă aș fi în mormîntul tău străvechi,
dar scoate-ți cizmele !
Ce fel de căpșuni vrei să culegi tu, așa încălțat
și mărșăluind peste trupul meu
mai rău ca o herghelie de rinoceri ?
Și lasă-te de poezie, zice femeia plîngînd,
dacă vrei să fiu numai a ta, lasă-te de poezie,
zice femeia hohotind,
zice femeia, dîrdîind de febră,
blesteam-o, urlă femeia,
cu urletul mamei care a fost să mă nască.
și nu mă mai mușca de umăr ca pe un pat de armă de fier.
Ca pe o carne de pat de armă mușcă-mă.
și blesteam-o !

O blestem, zic,
dar nu vreau nimic în schimb, nimic în schimb.
nici măcar să mor nu mai vreau.

De ziua ta

Puțin mai fericit azi decît mîine,
pic în oraș ca dintr-un pod cu fîn.
Exact la tanc, cînd ție ți-e mai bine
și nu te-aștepți c-aș îndrăzni să vin.

De ziua ta. Halal de timp și spațiu,
cum ne-a mai adunat și găvozdit !
Să nu mă-neurci, iubito, cu Horațiu,
măcar de-aceea că-s mai zăpăcit.

De ziua ta, deci ce-ți doresc eu ție ?
Sînt lefter. Nu, n-am să te bat cu flori.
Ia-ți grija ! Poartă-ți boiu-n veselie
cei douăstrei de ani-conchistadori.

Septembrie să-ți pice pe fereastră
cu-adolescenți îndrăgostiți și blegi,
fă răcituri din Pasărea Măiastră
și-mparte-i rinza, drept, printre colegi.

Eu îți doresc să nu te lee vîntul,
din care parte mîine ar sufla,
să nu te doară niciodată gîtul,
o replică să ai și-o voce-a ta.

Nu neapărat să te gîndești la mine —
chit că pe lume nu-i doar Eugen,
deși mi-ar mai plăcea să mor cu tine
pe-o insulă-n Pacific ca Gogen.

Eu îți doresc să-ți crească părul lung,
să ți-l desfac pe sîni, pe șold, cu dinții,
ca un frizer de sentimente, ciung,
din rîs cu limba să-ți culeg arginții.

Regină fii, dar nu scuipa-n pioni !
Tot ei îți trec profilul pe monete.
Ah, de-aș avea vreo patru luizoni
să-mi cumpăr pîine, brînză și șosete.

Eu îți doresc, chiar de nu știu ce vreai,
să-ți iasă pasiența. Pirpiriu,
în cinstea ta voi șterge-o și din rai
și-am să descarc vagoane de rachiu.

În cinstea ta azi întru-n sărbători.
Am jumulit cuvinte și te strig.
Cocorii pleacă. Toamna e cu ciori.
Îmbracă-te mai gros.
Se face frig.

• • •

Ce cauți în singurătatea mea,
atîta de mlădie și zvîrlugă,
să te-ndrăgesc pe loc ca pe-o nuia,
într-un extaz năuc de buturugă.

Ce cauți în singurătatea mea,
ce cauți în singurătate,
ce cauți tu,
ce cauți,
ce ?

Cu alte cuvinte

Cu alte cuvinte aceleași cuvinte le scriu și le zic.
O reluare a iubirii — poezia.
Dar marfa asta, dacă vrei s-o vinzi,
sacrifică-ți întîi copilăria.

Pentru picilicica de miel nimeni nu-ți dă o baladă.
Degeaba te prefaci sentimental !
Păstrez în baie un sac cu poteoave,
dar am uitat cum arată un cal.

Veacul fornăie prin pereți de beton.
Liniștea e depozitată în surzi.
dar eu am învățat să zîmbesc foarte calm.
pentru tine, iubito. Buzele mi le auzi ?

Vine un soare de-aiurea și scapără,
ca un amnar de streașina casei,
Toate chibriturile din Europa
Cresc pe întinderea Asiei.

Azi e duminică. Ieri a fost luni.
S-a împlinit anul de cînd m-am născut.
Ca dovadă, iată-mi-s unghiile,
sau poate frunzele care din inimă mi-au crescut.

Cu alte cuvinte, sînt tobă de știință.
Merele le culeg de-a dreptul din helicopter.
dar tu, dacă suferi de poezie.
păstrează poemul acesta în frigider.

CĂRȚILE SĂPTĂMÎNII

Ion Caraion
APA DE APOI
Editura Cartea Românească

Versurile din exil ale unuia din cei mai buni poeți de după război, publicate — unele — inițial în revista „Dialog" ce apare în Germania sub direcția lui Ion Solacolu sînt strînse acum într-o carte frumoasă (și sub aspect grafic) prin grija poetului și criticului Emil Manu și sub egida editurii „Cartea Românească". Față de poezia scrisă în țară (18 volume), versurile din exil denotă — cum apreciază Emil Manu — „aceeași neliniște, aceeași ilogică, dezlănțuire de dezastre morale, aceeași neîncredere în viață, aceeași incertitudine existențială, aceeași dorință de a ajunge la un tărîm al speranței". Semnificativ în sensul acesta, mi se pare, între multe altele, laconicul poem intitulat chiar „Exil" : „Ceața-i o linie. Spațiul se termină într-un copac. / Tren de noapte. Pasăre undeva. / Din timp în timp, gări calcinate. / Atunci marea a întrerupt brusc / timpul. / Nimic nu s-a mai deosebit de nimic. / Limbajul era o închisoare". Afară de versuri în limba română, volumul mai cuprinde cîteva poezii în franceză precum și nouă drame, de fapt scurte dialoguri teatrale, eminamente poetice în substanță, și se deschide cu facsimilul unei „confesiuni" impresionante prin demnitatea și fermitatea conținute.

Eugenio Coseriu
ANOTIMPUL PLOILOR
Editura Clusium

Celebrul lingvist de origine română Eugen Coșeriu a publicat în tinerețe (1946—1950) în două reviste italiene („Corriere Lombardo" și „L'Europeo") o seamă de povestiri și „glume" de o factură specială, texte strînse după foarte mulți ani într-un volum apărut la Tübingen (1988) și traduse acum în românește (de Adriana Gorăscu) cu o postfață analitică de Cornel Mihai Ionescu, eminent comparatist și italienist de la Universitatea din București. După cum observă autorul postfeței „prozele lui Coseriu, ce par să anticipeze modalități și tehnici devenite astăzi curente, se înscriu, față de momentul apariției lor, într-o stranie inactualitate. Într-un moment de apogeu al poeticii neorealiste, sobrietatea și descărnarea acestor texte par mai curînd refluxul postbelic, epigonic și desuet, al prozei «metafizice» a lui Massimo Bontempelli sau amintesc irealitatea cotidiană din paginile lui Dino Buzzati (...) În mod paradoxal, Coseriu este un epigon precursor, suspendat într-un interstițiu în care, în mod inaparent și marginal, asigură tranziția între două mari perioade ale prozei «metafizice» italiene". Oricum, povestirile se citesc cu plăcere, mai ales pentru ambiguitatea plină de savoare a situațiilor narate.

Luca Pițu
SENTIMENTUL ROMÂNESC AL URII DE SINE
Institutul European

De mulți ani prezența publicistică a „iașiotului" Luca Pițu e un prilej de încîntare pentru degustătorii de lexic rafinat, de sintaxe novatoare și de strategii stilistice inedite. Din familia unui Șerban Foarță, poliglotul cărturar moldovean are ceea ce se cheamă instinct gramatical, o neobosită imaginație lexicală și, peste toate, spirit ludic, fiind în același timp un mare cititor de cărți majore, aș zice chiar un erudit. Eseurile sale sînt veritabile spectacole frazeologice a căror strălucire vine deopotrivă din acțiunea propriu-zisă și din scenariul de idei. Vreau să spun că „spuma" produsă de o artă combinatorie a cuvintelor ia într-adevăr ochii, dar ea nu e mai puțin „emanația" unui miez ideatic de o consistență ce nu poate fi pusă la îndoială, chiar dacă eseistul vădește o anume neîncredere, un anume scepticism față de propriile-i gîndiri sau gînduri. Există, e drept, riscul de a fi receptat ca pitoresc, ca exotic. Dar de îndată ce lectorul acestor eseuri rezistă frapantei structuri de suprafață, poate descoperi în ele o structură de adîncime cel puțin la fel de originală.

• • •

CÎNTECE DE LA IZVORUL DUNĂRII
Editura V. V. Press

O antologie din 51 de poeți germani contemporani, realizată de Mircea Vaida-Voevod care semnează și traducerile, studiul introductiv și notele bibliografice, într-o înfățișare grafică superbă, semn că pot să apară și în tipografiile noastre cărți realmente arătoase. Intenția antologatorului a fost de a face „o selecție din producția lirică actuală a unei anumite zone a spațiului geografic și literar german", altfel spus, de a aduce sub ochii cititorului român imaginea lirică a sensibilității celor care trăiesc la izvoarele Dunării și de-a lungul traseului bătrînului fluviu, firește prin aria de limbă germană. Cum afirmă Mircea Vaida-Voevod în studiul introductiv, „prelungire modernizată, tematic și estetic, în permanent efort de condensare, de căutare de sine, a direcției angajate a expresionismului, ținutul liric de la izvorul Dunării este, în același timp, o mărturie despre starea de traumă și veghe a unor sensibilități marcate încă de evenimentele celei de a doua conflagrații mondiale, ca și voința obsesivă de a avertiza împotriva primejdiilor războiului".

Mircea Moga

George Vulturescu față cu livrescul

George Vulturescu

POEME DIN EV-MEDIUL ODĂII

litera

Primul volum al poetului George Vulturescu — **Frontiera dintre cuvinte** (Ed. Litera, 1988) — mi-a apărut a fi un inedit eseu despre fotografie. Blitz-ul livresc al autorului surprindea secvențe epifanice ale culturii cotidiene și, mai ales, ale bibliotecii sale afective. Unul din motto-urile alese — „Ce să fac? Să organizez peisajul ? Să ordonez iubirile care devin fotografii ?". (Lorca) — este cît se poate de explicit dar constituie, în același timp, o capcană. Poetul acționează post-modern asupra „realității", reordonîndu-i baroc elementele, dispunîndu-le entropic într-o suită de flash-uri subiective, din care ironia și, în special, autoironia nu lipsesc, asigurînd albumului astfel realizat necesara detașare a autorului față de arta sa. El a înțeles că poezia nu poate fi fetișizată și, pe un ton colocvial, îi demitizează programatic toate prețiozitățile potențiale : **„Inspiră-mi mînia, Zalmoxe — doar sîntem ființe / lingvistice în grotele aceluiași text / și-acolo unde se arată-n lumină și zeii / nu se mai cer referate căci totu-i vizibil" ; / / „Iarna e încă în toi / cei care intră nu se mai ating de nimic / mesele rămîn tot încărcate / unii și-au adus conserve de-acasă / sandviciuri / și rămîn cu toții pe loc / așteptînd să bată în geam pasărea / trimisă de fata Împăratului Roș" ; / / „Mă gîndeam co premiu aș putea să primesc / dacă acest poem s-ar putea apropia de tine, / tîrît în genunchi să te ating măcar, / dar continuă să strig : stingeți-vă cuvinte / nu serviți de cărăuși, de magazii insalubre, / de crematorii ale realului / hemoragia fotografierii lasă o diră / respingătoare".**

(Viața fără Zalmoxe)

X

În scurta misivă ce însoțește al doilea volum al lui George Vulturescu — **Poeme din ev-mediul odăii** (Ed. Litera, 1991) —, mi se explicitează soluția poetului pentru zăpezile de-acum ale sufletului bîntuit de neliniști : „ne retragem lîngă femei / fără repartiție, fără impozit : căldura trupurilor lor". Cum se poate lesne observa, titlul noii sale cărți indică din start un plus de intimitate, dar și o deschidere spre arhaicul trupesc bine digerat. Asistăm la baletul senzual al gîndurilor unui dubitativ, neîncrezător în provizoratul simțirii, care-și caută un adăpost privilegiat în fața agresiunii alienante a rutinierului. Chiar dacă, pe mai departe, „fotografia-i un post de prim-ajutor", deja George Vulturescu a început să caute și altceva decît surprinderea pe peliculă a „femeii care face plajă între cuvinte". Scrie poetul, reînscriind liricul în licantropie : **„Poezia fără lupi e cu neputință / textul lincezește, verbul e sălciu : se buhăie precum / turmele îngrășate în țarcuri... / ne reîntîlnim cu voi, fraților / lupi / poezia are nevoie de colții voștri, de răsuflarea voastră / în ceafă ! Să nu adoarmă verbele, să nu stăm în fața lor / precum lelea la oglinda din budoar unde-și boiește fața / ...Chiar și acele haite înconjurînd / stînile pe timp de iarnă aveau un rol igienic : ne / făceau să nu simțim gerul. Acum dinspre noapte nu se arată / nici o primejdie : poeții dormitează, poemele lincezesc".**

O scădere constituie, în acest context, incipitul timid-previzibilului **Raport către Nichita Stănescu.** („Și eu mi-am dat domeniile ochiului spre jefuire...

Cine să intre în grotele unde se scurg mîlurile memoriei" ș.a.m.d.), contrastînd oarecum cu radicalismul **Poeziei cu lupi** (din care am citat mai sus), text-manifest așezat în fruntea sumarului. Dacă George Vulturescu va ști să-și reprime tentația de a executa din cînd în cînd acest salt cu întoarcere 1/2 spre rădăcinile vag moderniste ale poeziei sale, sînt convins că textul său va cîștiga constant în autenticitate, așa cum face, bunăoară, în **Funeraliile unui jurnal intim :**

„Urcă, poetule tînăr, vagoanele de lux ale cotidianului sînt la îndemînă : pretutindeni se sapă, se fac prospecte ; locotenenți ai retoricii, soldați ai clișeelor, servanți ai ironiei străbat epoca cu abonament în grup, prin circuit, cu vize de întrerupere la festivalurile județene unde se tratează de malformațiile lecturilor".

Sau, și mai sigur, eliberîndu-se în sfîrșit de povara livrescului, în propria sa **Crescătorie de cuvinte** : **„La mijloc de rău și bun — odaia / între piscul vulturilor și cloaca străzii / un post de observație (Buzatti ?) un limb (Dante ?) / o insulă (Eminescu ?) / o (cușcă s-a mai spus !)... grotă de televizor / și cu viviul poemelor de-a se înfrăți cu animalele / pe cale de dispariție / ele însele — monștri multiformi în clipa în care își / prevăd sfîrșitul / / Aici mă aflu tînăr cu toți morții pămîntului / destul de nebun ca să-neapă în capu-mi comedia / universului și să-mi trebuiască alți măscărici / ca să sfîrșesc cu propriu-mi text în gură / în loc de os de ros / așteptînd să-mi crească colții să-l sfîșii și / să-l apăr".**

Dan-Silviu Boerescu

O ISTORIE ILUSTRATĂ A LITERATURII ROMÂNE CONTEMPORANE

văzută de Ion Cucu

Alexandru George surprins **La sfîrșitul lecturii**

Radu F. Alexandru cîștigă pariul cu primarii

„Scrieți copii, numai scrieți !" — un îndemn de care țin seamă peste mai bine de un secol Mihai Sin, Ileana Mălăncioiu și Sânziana Pop

Ștefan Agopian și Cristian Teodorescu scriu în continuare cotidian, dar publică numai săptămînal la „Luceafărul" și „România literară"

FAPTELE SFINȚILO

din NOUL TESTAMENT

Versiune revizuită, redactată și comentată de arhimandritul Bartolomeu Valeriu Anania, sprijinit de numeroase alte osteneli

CAPITOLUL 1

Cuvânt începător. Înălțarea lui Iisus la cer. Alegerea lui Matia în locul lui Iuda Iscarioteanul.

1 Întâia mea carte,[1] Teofile, am întocmit-o despre toate câte a început Iisus a face și a învăța.
2. până în ziua când S'a înălțat la cer după ce prin Duhul Sfânt le-a dat porunci apostolilor pe care i-a ales,
3 cărora după patima Sa li S'a și arătat pe Sine viu, cu multe semne doveditoare, timp de patruzeci de zile arătându-li-se și vorbindu-le despre cele ale împărăției lui Dumnezeu.
4 Și'n timp ce era împreună cu ei le-a poruncit să nu se'ndepărteze de Ierusalim, ci să aștepte făgăduința Tatălui[2] „pe care ați auzit-o de la Mine ;
5 că Ioan a botezat cu apă, dar voi veți fi botezați întru Duhul Sfânt, nu mult după aceste zile".
6 Iar ei, adunându-se, L-au întrebat zicând : Doamne, oare în acest timp așeza-vei Tu la loc împărăția lui Israel ?
7 Iar El le-a zis : Nu al vostru este să știți anii sau vremile pe care Tatăl întru a Sa stăpânire le-a pus ;
8 dar putere veți primi prin venirea peste voi a Sfântului Duh și-Mi veți fi Mie martori în Ierusalim și'n toată Iudeea și'n Samaria și pân'la marginea pământului.
9 Și acestea zicând, în timp ce ei priveau, S'a înălțat și un nor L-a luat din ochii lor.
10 Și privind ei, în timp ce El mergea la cer, iată că lângă ei au stat doi bărbați în haine albe,
11 care au și zis : Bărbați galileeni, de ce stați privind la cer ? Acest Iisus, Care S'a înălțat de la voi la cer, așa va și veni cum L-ați văzut voi mergând la cer.
12 Atunci ei s'au întors la Ierusalim de la muntele ce se cheamă al Măslinilor, care este aproape de Ierusalim, cale de o Sâmbătă[3].
13 Și cînd au intrat, s'au suit în încăperea de sus, unde se adunau de obicei Petru și Ioan, Iacob și Andrei, Filip și Toma, Bartolomeu și Matei, Iacob al lui Alfeu și Simon Zelotul și Iuda al lui Iacob.
14 Toți aceștia într'un cuget stăruiau în rugăciune, împreună cu femeile și cu Maria, mama lui Iisus, și cu frații lui.
15 Și'n zilele acelea, sculându-se Petru în mijlocul fraților (iar numărul lor era ca la o sută douăzeci), a zis :
16 Bărbați frați, trebuia să se plinească Scriptura aceasta pe care Duhul Sfânt, prin gura lui David, mai dinainte a spus-o despre Iuda, care s'a făcut călăuză celor ce L-au prins pe Iisus.
17 Că numărat era cu noi și luase sorțul acestei slujiri.
18 Așadar, el a dobândit o țarină din plata nedreptății ; și căzând, a plesnit pe la mijloc și toate măruntaiele i s'au vărsat.
19 Și s'a făcut aceasta cunoscută tuturor celor ce locuiesc în Ierusalim, așa încât în limba lor s'a numit țarina aceasta Hacheldamah, adică Țarina Sângelui.
20 Că scris este în Cartea Psalmilor : **Facă-se curtea lui pustie și să nu aibă cine s'o locuiască. Și : Slujba lui s'o ia altul !**
21 Deci trebuie ca din acești bărbați care s'au adunat cu noi în tîmpul cât Domnul Iisus a fost cu noi
22 — începând de la botezul lui Ioan până în ziua în care S'a înălțat de la noi —, unul din ei să fie împreună cu noi martor al învierii lui.
23 Și au pus înainte pe doi : pe Iosif, numit Barsaba, zis și Iustus, și pe Matia.
24 Și rugîndu-se au zis : Tu, Doamne, Care cunoști inimile tuturor, arată pe care din aceștia doi l-ai ales
25 să ia locul acestei slujiri și al apostoliei din care a căzut Iuda, ca să meargă în locul lui.
26 Și au tras la sorți : și sorțul a căzut pe Matia și el s'a rânduit împreună cu cei unsprezece apostoli.

CAPITOLUL 2

Pogorirea Duhului Sfânt. Cuvântarea lui Petru. Botezul primilor trei mii. Viața primilor creștini.

1 Și când a sosit ziua Cincizecimii[4], erau toți împreună la un loc[5].
2 Și fără de veste s'a făcut din cer un vuiet ca de suflare de vânt ce vine repede și a umplut toată casa unde ședeau.
3 Și limbi ca de foc[6] li s'au arătat, împărțite, și au șezut pe fiecare din ei.
4 Și s'au umlut toți de Duh Sfânt și au început să grăiască în alte limbi, precum le dădea lor Duhul a grăi.
5 Și erau locuind în Ierusalim iudei, bărbați cucernici, din toate neamurile care sunt sub cer[7].
6 Și când s'a făcut vuietul acela s'a adunat mulțimea și s'a tulburat, căci fiecare îi auzea pe ei grăind în limba sa.
7 Și erau uimiți toți și se minunau zicând : Iată, nu sunt oare galileeni toți aceștia care vorbesc ?
8 și cum de auzim noi, fiecare, limba noastră în care ne-am născut ?,
9 Parți și Mezi și Elamiți și cei ce locuiesc în Mesopotamia, în Iudeea și în Capadocia, în Pont și în Asia,
10 în Frigia și în Pamfilia, în Egipt și în părțile Libiei cea de lângă Cirene, și Romani aflați în trecere, Iudei și prozeliți,
11 Cretani și Arabi, îi auzim pe ei vorbind în limbile noastre despre mărețiile lui Dumnezeu !
12 Și toți erau uimiți și nu se dumereau, zicând unul către altul : Ce va să fie aceasta ?
13 Iar alții, luându-i în bătaie de joc, ziceau că sunt plini de must...
14 Și stând în picioare Petru cu cei unsprezece, și-a ridicat glasul și le-a zis : Bărbați iudei, și toți cei ce locuiți în Ierusalim, fie-vă cunoscută aceasta și luați aminte la cuvintele mele[8] ;
15 că aceștia nu sunt beți, cum vi se pare vouă, de vreme ce este doar al treilea ceas din zi[9],
16 ci aceasta este ceea ce s'a spus prin proorocul Ioil :
17 **Iar în zilele din urmă, zice Domnul, turna-voi din Duhul Meu peste tot trupul ; și fiii voștri și fiicele voastre vor prooroci și tinerii voștri vedenii vor vedea și bătrânii voștri vise vor visa.**
18 **În zilele acelea chiar și peste slujitorii Mei și peste slujnicele Mele voi turna din Duhul Meu și ei vor prooroci,**
19 **și minuni voi face sus în cer și semne jos pe pământ : sânge, foc și fumegare de fum ;**
20 **soarele se va schimba în întuneric și luna în sânge, înainte de a veni ziua Domnului cea mare și strălucită ;**
21 **și va fi că tot cel ce va chema numele Domnului se va mântui.**
22 Bărbați israeliți, ascultați cuvintele acestea : Pe Iisus Nazarineanul, bărbat adeverit între voi de Dumnezeu cu puteri, minuni și semne pe care Dumnezeu le-a făcut prin El în mijlocul vostru, așa cum și voi înșivă o știți,
23 pe Acesta, fiind El predat potrivit planului celui dinainte rânduit și prestiinței lui Dumnezeu[10], voi L-ați luat și L-ați omorît, răstignindu-L prin mâinile celor fărădelege.
24 Pe Acesta Dumnezeu L-a înviat, dezlegând durerile morții, deoarece nu era cu putință ca El să fie ținut de ea.
25 Căci David zice despre El : **Pururea L-am văzut pe Domnul înaintea mea, fiindcă El este de-a dreapta mea, ca să nu mă clatin.**
26 **De aceea mi s'a bucurat inima și limba mea s'a veselit ; chiar și trupul meu se va sălășlui întru nădejde,**
27 **că sufletul meu nu-l vei lăsa în iad, nici nu-l vei da pe cel sfânt al tău să vadă stricăciune.**
28 **Făcutu-mi-ai cunoscute căile vieții ; cu înfățișarea Ta mă vei umple de bucurie.**
29 Bărbați frați, cuvine-se a vorbi cu îndrăznire către voi despre patriarhul David, că el a și murit și a fost și îngropat, iar mormântul său este la noi până în ziua aceasta.
30 Dar David, prooroc fiind și știind că Dumnezeu i S'a jurat cu jurământ să-i așeze pe tron din rodul coapsei sale,
31 mai'nainte văzând, despre învierea lui Hristos a vorbit, că sufletul Său n'a fost lăsat în iad și nici trupul Său n'a văzut stricăciune.
32 Dumnezeu L-a înviat pe Acest Iisus, Căruia noi toți Îi suntem martori.
33 Deci, înălțându-Se de-a dreapta lui Dumnezeu și primind de la Tatăl făgăduința Duhului Sfânt, El L-a revărsat pe Acesta așa cum vedeți voi și auziți acum.
34 Că David nu s'a suit la ceruri, dar el a zis : **Zis-a Domnul către Domnul meu : Șezi de-a dreapta Mea,**
35 **până cei voi pune pe vrăjmașii tăi așternut picioarelor tale.**
36 Așadar, cu încredințare să știți voi, toată casa lui Israel, că pe Acest Iisus, pe Care voi L-ați răstignit, Dumnezeu L-a făcut Domn și Hristos.
37 Iar ei, auzind acestea, au fost pătrunși la inimă și au zis către Petru și ceilalți apostoli : Bărbați frați, ce să facem ?
38 Iar Petru le-a zis : Pocăiți-vă și fiecare din voi să se boteze în numele lui Iisus Hristos, spre ier[illegible] păcatelor voastre ; și veți primi darul Sfântului
39 Că pentru voi este dată făgăduința și p[illegible] copiii voștri și pentru toți cei de departe[11], p[illegible] oricâți îi va chema Domnul Dumnezeul nostru.
40 Și cu alte mai multe vorbe mărturisea și-i în[illegible] na zicând : Mântuiți-vă de acest neam viclean !
41 Drept aceea, cei ce i-au primit cuvântul s'a[illegible] tezat ; și în ziua aceea s'au adăugat ca la trei m[illegible] suflete.
42 Și stăruiau în învățătura apostolilor și în [illegible] tășie[12], în frângerea pâinii[13] și în rugăciuni.
43 Și tot sufletul era cuprins de teamă, că [illegible] minuni și semne se făceau prin apostoli.
44 Iar toți cei ce au crezut erau laolaltă și a[illegible] toate îndeobște.
45 Și își vindeau pământul și bunurile și le îm[illegible] țeau tuturor, după cum avea nevoie fiecare.
46 Și zi de zi într'un cuget stăruind în templu casă frângând pâinea, împreună își luau Hrana bucurie și întru curăția inimii,
47 lăudându-L pe Dumnezeu[14] și având har l[illegible] poporul[15]. Iar Domnul îi adăuga zilnic Biseric[illegible] cei ce se mântuiau.

CAPITOLUL 3

Petru vindecă un olog la poarta templului ș[illegible] povăduiește Evanghelia în pridvorul lui Solon

1 Iar Petru și Ioan se suiau la templu pentru r[illegible] ciunea din ceasul al nouălea.
2 Și era un bărbat olog din pântecele mamei pe care-l aduceau și-l puneau în fiecare zi la p[illegible] templului zisă Cea Frumoasă, ca să ceară milos[illegible] de la cei ce intrau în templu.
3 Acesta, văzându-i pe Petru și pe Ioan că a[illegible] să intre în templu, le-a cerut milostenie.
4 Iar Petru, căutând spre el împreună cu Ioan, [illegible] Uită-te la noi !
5 Iar el îi privea cu luare-aminte, așteptân[illegible] primească ceva de la ei.
6 Iar Petru a zis : Argint și aur nu am ; dar ce aceea îți dau : În numele lui Iisus Hristos Na[illegible] neanul, ridică-te și umblă[16] !
7 Și apucându-l le mâna dreaptă, l-a ridicat ș[illegible] dată tălpile și glesnele lui s'au întărit.
8 Și sărind, a stat în picioare și umbla ; și a i[illegible] cu ei în templu, umblând și sărind și lăudân[illegible] Dumnezeu.
9 Și tot poporul l-a văzut umblând și lăudân[illegible] Dumnezeu ;
10 și-l cunoșteau că el era cel ce ședea p[illegible] milostenie la Poarta Frumoasă a templului, și umplut de spaimă și de mirare pentru ceea ce i s[illegible] tâmplase.
11 Și ținându-se el de Petru și de Ioan, tot pop[illegible] uimit, alerga la ei, în pridvorul numit al lui Solo[illegible]
12 Iar Petru, văzând aceasta, i-a răspuns po[illegible] lui[17] : Bărbați israeliți , de ce vă minunați de l[illegible] acesta ?, sau de ce ne ațintiți cu privirea, ca și noi cu a noastră putere sau cucernicie l-am fi pe acesta să umble ?
13 Dumnezeul lui Avraam și al lui Isaac și a[illegible] Iacob, Dumnezeul părinților noștri L-a slăvit pe Său, Iisus, pe Care voi L-ați predat și L-ați tăg[illegible] în fața lui Pilat, care găsise cu cale să-L eliberez[illegible]
14 Dar voi v'ați lepădat de Cel sfânt și drept [illegible] cerut să vă dăruiască un bărbat ucigaș,
15 iar pe Începătorul vieții L-ați omorît, pe [illegible] însă Dumnezeu L-a înviat din morți și ai Cărui [illegible] tori suntem noi.
16 Și prin credința în numele Lui, însuși nu[illegible] Lui l-a întărit pe acesta pe care-l vedeți și-l [illegible] și credința în El i-a dat lui această întregire, în[illegible] voastră a tuturor[18].
17 Și acum, fraților, știu că voi din neștiinț[illegible] făptuit[19], ca și mai-marii voștri.
18 Dar Dumnezeu astfel a plinit cele ce mai'n[illegible] vestise prin gura tuturor proorocilor, că Hris[illegible] Său va să pătimească.

---

[1]) **Evanghelia după Luca, a cărei continuare este Faptele Apostolilor. Despre Teofil vezi nota de la Lc. 1, 3.**
[2]) **Plinirea făgăduinței de a-l trimite pe Sfântul Duh (Lc. 3, 16), ceea ce s'a întâmplat în ziua Cincizecimii. Luca trece aici de la vorbirea indirectă la cea directă, reluând astfel firul narativ întrerupt la Lc. 24, 49.**
[3]) **Cale de o Sâmbătă: distanța pe care evreii aveau voie s'o parcurgă în zi de Sabat; ceva mai puțin de un kilometru.**
[4]) **Împlinirea perioadei de cincizeci de zile de la Paști. Sărbătoare prin care era celebrat legământul dintre Dumnezeu și Israel (Lv 23, 15-21; Dt 16, 9-11) și înnoirea legământului (2 Par 15, 10-13).**
[5]) **Cei doisprezece apostoli.**
[6]) **Semn văzut al darului de a vorbi în limbi străine.**
[7]) **Oameni din diaspora iudaică, veniți la Ierusalim pentru sărbătoarea Cincizecimii; emigranți care-și pierduseră limba maternă și o vorbeau pe aceea a țării în care trăiau; li se adăugau prozeliții (păgânii convertiți la iudaism).**
[8]) **Textual: luați în urechi cuvintele mele.**
[9]) **În jurul orei 9 diminea'a.**
[10]) **Patimile și moartea lui Iisus nu au fost întâmplătoare, ci rânduite și prestiute de Dumnezeu. Care le-a vestit prin profeții Vechiului Testament (vezi și FA 3, 18).**
[11]) **Făgăduința le-a fost dată mai întâi Iudeilor, da[illegible] numai lor, ci și păgânilor (aluzie la textul din Is 57[illegible]**
[12]) **Folosirea în comun a bunurilor materiale (vezi [illegible] departe v. 25), dar și participarea la aceeași viață d[illegible] nicească întru același Domn Iisus Hristos.**
[13]) **Actul ritual al cuminecării.**
[14]) **Prin rugăciuni și cântări în comun.**
[15]) **Fiind bine văzuți; având nume bun în societate**
[16]) **Petru folosește exact cuvintele lui Iisus la vin[illegible] rea paraliticului din Capernaum (Lc 5, 23-24) și în [illegible] împrejurări asemănătoare.**
[17]) **Răspuns la întrebarea ce aștepta, nerostită pe [illegible] le tuturor.**
[18]) **Puterea numelui lui Iisus, invocat întru cre[illegible] este aceea care i-a dăruit celui suferind integritate [illegible] nătății trupești. Numele lui Iisus este inseparabil de [illegible] soana Sa și lucrează cu aceeași putere (credință f[illegible] mentală în practica isihastă).**
[19]) **Relele asupra lui Iisus: blasfemia, patimile și r[illegible] nirea.**

R APOSTOLI

Așadar, pocăiți-vă și întoarceți-vă, ca să vi se
gă păcatele,
ca să vină de la fața Domnului vremi de ușu-
și să vă trimită pe Cel mai dinainte vestit vouă,
ristos Iisus,
pe Care cerul trebuie să-L primească până la
ıile reașezării tuturor celor despre care a grăit
nezeu prin gura sfinților Săi prooroci din veac
Pentru că Moise a zis către părinți : **Prooroc
ıine vă va ridica Domnul Dumnezeul vostru din-
rații voștri ; pe El să-L ascultați în toate câte vă
ăi.**
**Și tot sufletul care nu va asculta de Proorocul
ı, va fi nimicit din popor.**
Și toți proorocii, de la Samuel și urmașii săi câți
ăit, zilele acestea le-au vestit.
Voi sunteți fiii proorocilor și ai legământului pe
l-a încheiat Dumnezeu cu părinții noștri când
is lui Avraam : **Și întru seminția ta se vor bine-
ıta toate neamurile pământului.**
Dumnezeu, înviindu-L pe Fiul Său, întâi la voi
rimis să vă binecuvânteze, pentru ca fiecare să
toarcă de la răutățile sale.

CAPITOLUL 4

**ica sporește cu încă două mii de bărbați. Petru
ın în fața sinedriului. Rugăciunea apostolilor în
ană. Viața de obște a primilor creștini.**

Pe când vorbea către popor, au venit asupra
reoții, căpetenia templului și saducheii [20],
ulburați că ei învață poporul și vestesc întru
învierea din morți.
i punând mâna pe ei, i-au pus sub pază până
a zi, căci acum era seară.
ır mulți din cei ce auziră cuvântul au crezut
mărul bărbaților a ajuns ca la cinci mii [21].
i a fost că a doua zi s'au adunat căpeteniile lor
rânii și cărturarii din Ierusalim,
Anna arhiereul și Caiafa și Ioan și Alexandru
i erau din neamul arhieresc,
i punându-i în mijloc, i-au întrebat : Cu ce pu-
au în numele cui ați făcut voi aceasta ?
Atunci Petru, plin de Duhul Sfânt, le-a zis :
enii ale poporului și bătrâni ai lui Israel,
ıcă noi suntem astăzi cercetați pentru facere de
unui om bolnav, prin cine a fost el vindecat,
fie-vă cunoscut vouă tuturor și întregului popor
că întru numele lui Iisus Hristos Nazarineanul,
ıre voi L-ați răstignit, dar pe Care Dumnezeu
nviat din morți, întru El [22] stă acesta sănătos
ea voastră !
El este piatra cea neluată în seamă de către voi,
rii, care a ajuns în capul unghiului ;
și întru nimeni altul nu este mântuirea, căci sub
u este dat între oameni nici un alt nume întru
ıoi trebuie să ne mântuim.
Și văzând ei îndrăzneala lui Petru și a lui Ioan
nd că sunt oameni fără carte și simpli, se mi-
și îi cunoșteau că fuseseră împreună cu Iisus.
Pe de altă parte, văzându-l pe omul cel tămăduit
cu ei, nimic n'aveau de zis împotrivă.
Dar poruncindu-le să iasă afară din sinedriu,
au între ei
zicând : Ce vom face noi cu oamenii aceștia ?
că prin ei s'a făcut o minune învederată, vădit
e tuturor celor ce locuiesc în Ierusalim, și noi
tem tăgădui.
Dar ca nu cumva să se răspândească mai mult
por, să-i amenințăm, pentru ca nici unui om să
nai vorbească ei în numele acesta.
Și chemându-i, le-au poruncit ca nicidecum să
ai grăiască și nici să mai învețe în numele
us.
ar Petru și Ioan, răspunzând, le-au zis : Jude
acă înaintea lui Dumnezeu este drept să ascul-
le voi mai mult decât de Dumnezeu ;
ă noi nu putem să nu vorbim despre cele ce-am
și-am auzit.
ar ei, amenințându-i din nou, le-au dat drumul,
ind nici un chip să-i pedepsească, din pricina
ului ; că toți Îl slăveau pe Dumnezeu pentru
e se făcuse.
Căci omul cu care se făcuse această minune a
ării avea mai mult de patruzeci de ani.
Fiind eliberați, au venit la ai lor și le-au spus
e-au vorbit lor arhiereii și bătrânii.
ar ei, auzind, într'un cuget au ridicat glasul că-
umnezeu și au zis : Stăpâne, Dumnezeule, Tu,
e ai făcut cerul și pământul și marea și toate
e sunt într'însele,
Cel Ce prin gura părintelui nostru David, slu-
tău, ai zis prin Duhul Sfânt : **Pentru ce s'au
tat neamurile și popoarele au cugetat cele de-**

**Ridicatu-s'au regii pământului și căpeteniile s'au
adunat laolaltă împotriva Domnului și împotriva Un-
sului [23] Său.**

27 Că'ntr'adevăr asupra Sfântului Tău Fiu Iisus, pe Carele Tu L-ai uns, în cetatea aceasta s'au adunat laolaltă și Irod, și Pilat cu păgânii și cu popoarele lui Israel,

28 ca să le facă pe toate câte mâna Ta și planul Tău mai dinainte le-au rânduit să fie.

29 Și acum, Doamne, caută spre amenințările lor și dă-le robilor Tăi ca'ntru toată'ndrăznirea cuvântul să Ți-l grăiască ;

30 întinde-Ți mâna spre vindecare, și semne și minuni săvârșește prin numele Sfântului Tău Fiu Iisus!

31 Și pe când se rugau astfel, s'a cutremurat locul în care erau adunați și s'au umplut toți de Duhul Sfânt și cu'ndrăznire grăiau cuvântul lui Dumnezeu.

32 Iar inima și sufletul mulțimii celor ce au crezut erau una ; și nici unul nu zicea că este al său ceva din averea sa, ci toate le erau de obște.

33 Și cu mare putere dădeau apostolii mărturie despre învierea Domnului Iisus Hristos și mare har era peste ei toți.

34 Și nimeni între ei nu era lipsit, pentru că toți câți aveau țarini sau case le vindeau și aduceau prețul celor vândute

35 și-l puneau la picioarele apostolilor. Și se împărțea fiecăruia după cum avea nevoie.

36 Iar Iosif, cel numit de apostoli Barnaba — care se tâlcuiește Fiul Mângâierii —, levit de neam cipriot,

37 având țarină și vânzând-o, a adus banii și i-a pus la picioarele apostolilor.

CAPITOLUL 5

Anania și Safira. Multe semne și minuni. Apostolii sunt închiși, dar un înger îi eliberează, apoi sunt duși în sinedriu. Sfatul lui Gamaliel.

1 Dar un om anume Anania, împreună cu Safira, femeia lui, și-au vândut țarina.

2 Și el, cu știrea femeii sale, a dosit din preț ; și aducând o parte, a pus-o la picioarele apostolilor.

3 Iar Petru a zis : Anania, de ce ți-a umplut Satana inima ca să minți Duhului Sfânt și să dosești din prețul țarinei ?

4 Oare nu ție-ți rămânea dacă o păstrai ? și, odată vândută, nu a ta era stăpânirea ei ? Cum de-ai pus în inima ta lucrul acesta ? Nu oamenilor ai mințit, ci lui Dumnezeu [24] !

5 Iar Anania, auzind aceste cuvinte, a căzut și a murit. Și frică mare i-a cuprins pe toți cei ce au auzit.

6 Și ridicându-se cei mai tineri, l-au înfășurat și l-au scos afară și l-au îngropat.

7 Și a fost că după un răstimp ca de trei ceasuri a intrat și femeia lui, neștiind ce se întâmplase.

8 Iar Petru i-a zis : Spune-mi dacă ați vândut țarina cu atât ? Iar ea a zis : Da, cu atât.

9 Iar Petru i-a zis : De ce v'ați învoit voi să ispitiți [25] Duhul Domnului ? Iată, picioarele celor care l-au îngropat pe bărbatul tău sunt la ușă și te vor scoate afară și pe tine.

10 Și ea a căzut îndată la picioarele lui Petru și a murit. Și intrând tinerii, au găsit-o moartă și au scos-o afară și au îngropat-o lângă bărbatul ei.

11 Și frică mare a fost în toată Biserica și în toți cei ce au auzit de acestea.

12 Iar prin mâinile apostolilor se făceau multe semne și minuni în popor ; și toți erau într'un cuget, în pridvorul lui Solomon.

13 Și nimeni dintre ceilalți nu îndrăznea să li se alăture dar poporul îi preamărea.

14 Și din ce în ce mai mult se adăugau cei ce credeau în Domnul, mulțime de bărbați și de femei,

15 încât scoteau pe cei bolnavi în ulițe și-i puneau pe paturi și pe tărgi pentru ca, atunci când vine Petru, măcar umbra lui să umbrească [26] pe vreunul din ei.

16 Și se aduna și mulțimea din cetățile dimprejurul Ierusalimului, aducând bolnavi și bântuiți de duhuri necurate, și toți se vindecau.

17 Și sculându-se arhiereul și toți cei împreună cu el — cei din neamul saducheilor —, s'au umplut de invidie.

18 Și au pus mâna pe apostoli și i-au aruncat în temnița obștească.

19 Dar în timpul nopții un înger al Domnului a deschis ușile temniței și, scoțându-i afară, le-a zis :

20 Mergeți și stați drept și grăiți-i poporului în templu toate cuvintele Vieții acesteia [27].

21 Și ei, auzind, au intrat de dimineață în templu și învățau. Dar venind arhiereul și cei împreună cu

el, au adunat sinedriul și tot sfatul bătrânilor fiilor lui Israel și au trimis la temniță să-i aducă.

22 Dar slujitorii, ducându-se, nu i-au găsit în temniță ; și s'au întors și au dat de veste

23 zicând : Temnița am găsit-o încuiată cu toate întăriturile și pe paznici stând la uși ; dar când am deschis, înlăuntru n'am găsit pe nimeni.

24 Când au auzit cuvintele acestea, căpetenia templului și arhiereii erau nedumeriți cu privire la ei, ce-ar putea să fie aceasta.

25 Dar venind cineva, le-a dat de veste : Iată, bărbații pe care i-ați pus în temniță sunt în templu, stând în picioare și învățând poporul.

26 Atunci ducându-se căpetenia împreună cu slujitorii, i-au adus, dar nu cu sila, că se temeau de popor să nu-i ucidă cu pietre.

27 Și, aducându-i, i-au pus în fața sinedriului. Iar arhiereul i-a întrebat

28 zicând : Oare nu cu poruncă v'am poruncit noi vouă să nu mai învățați în numele acesta ? Și iată, ați umplut Ierusalimul cu învățătura voastră și vreți să aduceți asupra noastră sângele acestui om !

29 Iar Petru și apostolii, răspunzând, au zis : Noi trebuie să-L ascultăm pe Dumnezeu mai mult decât pe oameni.

30 Dumnezeul părinților noștri L-a înviat pe Iisus pe Care voi L-ați omorît spânzurându-L pe lemn [28].

31 Pe Acesta Dumnezeu L-a înălțat prin dreapta Sa Stăpânitor și Mântuitor, ca să-i dea lui Israel pocăință și iertare de păcate.

32 Și martori ai acestor cuvinte suntem noi și Duhul Sfânt pe Care Dumnezeu L-a dat celor ce-L ascultă.

33 Iar ei, auzind, mai tare se mâniau și se sfătuiau să-i omoare.

34 Dar ridicându-se în sinedriu un fariseu cu numele Gamaliel [29], învățător de Lege, cinstit de tot poporul, a poruncit să-i scoată pe oameni afară puțin

35 și le-a zis : Bărbați israeliți, luați aminte la voi înșivă, ce aveți să faceți cu oamenii aceștia.

36 Că înainte de zilele acestea s'a ridicat Teudav [30], zicând că el este cineva, căruia i s'au alăturat un număr de bărbați ca la patru sute, care a fost ucis și toți câți l-au ascultat au fost risipiți și nimiciți.

37 După aceasta s'a ridicat Iuda Galileianul [31], în zilele numărătorii, și a atras popor mult după el ; și acela a pierit și toți câți au ascultat de el au fost împrăștiați.

38 Și acum v'o spun cu vouă : Feriți-vă de oamenii aceștia și lăsați-i ; că dacă planul acesta sau acest lucru e de la oameni, de la sine se va nimici ;

39 dar dacă-i de la Dumnezeu, nu veți putea voi să-i nimiciți ; ba nu cumva să vă pomeniți și luptători împotriva lui Dumnezeu !... Și l-au ascultat.

40 Și chemându-i pe apostoli și bătându-i, le-au poruncit să nu mai vorbească în numele lui Iisus ; și le-au dat drumul.

41 Iar ei au plecat din fața sinedriului, bucurându-se că au fost învredniciți să sufere necinste pentru numele Lui.

42 Și'n toată ziua, în templu și pe-acasă, nu încetau să învețe și să-L binevestească pe Hristos Iisus.

ıducheii, partid religios opus fariseilor. Motivul tul-
lor era dublu: pe de-o parte, prin doctrina lor, ei
au învierea din morți (vezi Lc 20, 27 și urm.); pe
, faptul că predica apostolilor îl prezenta pe Iisus
drept autor al învierii.
și la înmulțirea pâinilor, socotirea persoanelor im-
într'un eveniment se făcea după numărul bărbați-
ică al capilor de familie. Trebuie să înțelegem că,
moment, numărul celor botezați era de cel puțin
0.
ımele lui Iisus nu operează asupra bolnavului la
instrumental (adică „prin" El, așa cum greșit tra-
ele versiuni românești și occidentale); odată cu vin-
ı trupească, întreaga ființă a fostului suferind este
ɔrată în Iisus Hristos, face parte din El.

23) În grecește: Hristos, care înseamnă Uns. În versetul următor se precizează identitatea dintre Unsul lui Dumnezeu și Fiul Său Iisus.

24) Lui Anania i se recunoaște dreptul de proprietate atât asupra țarinei în sine cât și asupra banilor rezultați din vânzarea ei, precum și libertatea de a face ce vrea cu propriile sale bunuri până în momentul când le-a destinat comunității. Păcatul său este acela de a fi mințit față de apostoli și, prin ei, față de Duhul Sfânt.

25) Să ispitiți = să-l puneți la încercare, să vedeți dacă-l puteți înșela, dacă voi sunteți mai iscusiți decât El.

26) În limbajul nou testamentar, verbul „a umbri" semnifică acțiunea prin care Dumnezeu își exercită puterea sau își revarsă harul asupra uneia sau mai multor persoane umane. În cazul de față, prin Petru; în cazul Fecioarei Maria, prin Duhul Sfânt (Lc 1, 35); în cazul Schimbării la Față, printr'un nor luminos (Mt 17, 5; Mc 9, 7).

27) Viața cea nouă, de sub Har, principalul obiect al predicii apostolice.

28) A spânzura pe lemn = a răstigni. Expresie din Dt 21, 23, citată de apostolul Pavel în Ga 3, 13 și repetată, cu același înțeles, în FA 10, 39; folosită și în imnografia răsăriteană.

29) Gamaliel I, sau Cel Bătrîn, fariseu înțelept, cu vederi largi, tolerant față de opiniile și pozițiile altora. Dascăl al lui Saul, tânărul devenit apostolul Pavel (FA 22, 3).

30) Conducătorul unei răscoale politice, amintit și de istoricul Iosif Flaviu.

31) Iuda Galileianul a încercat o răscoală în anul 6 d.H., în timpul recensămîntului de sub Sulpicius Quirinus, guvernatorul Siriei.

miron kiropol

BASM

(fragment din volumul «Diotima»)

În ziua întîia zi din postul Paştelui, eu, Eminescu şi un al treilea care ocupa o formă neagră, ne urcarăm în caleaşca. Era un soi de dric prevăzut cu banchete laterale în care te scufundai ca în plăcere. Velurul purpuriu, delicios ne mîngîia picioarele. Din plafonul tapisat cu aur se bălăbănea un candelabru. În cristale ardeau la un foc mărunt fetuşi care dădeau o lumină plăcută, dar degajau un miros de şorici pîrpălit. Gîtul mi-era umplut de un suc aspru. Aşezat alături de mine, Eminescu privea absent fumul roz. Mă agitam încercînd în zadar să întredeschid fereastra portierei care, fixată în rama-i de lemn, se scutura lin la zdruncinările acestui vehicul zburător. Forma neagră se plecă spre mine, îmi întinse o batistă picurînd peste ea dintr-o sticlă puţin parfum. Caleaşca se opri, uşile ei se deschiseră şi coborîrăm în curtea copilăriei. în mijlocul unui cîmp de urzici. Mărul pipernicit şi fără frunze avea vîrful încoronat de un schelet de pasăre.

Merserăm către casa deşartă, dar abia intraţi o voce dogită ne apostrofă : „Ce vreţi ?" Ceva enorm, flasc şi tiritor, mişcă într-un colţ opus, de după un dulap de un stil de la începutul secolului, ornat de flori şi purtînd pe cornişă un îngeraş care îşi umfla obrajii rotofei, suflînd în tulpina nedespărţitei sale trompete. Sperietoarea înfofolită într-o manta zdrenţuită se ridică dintr-un salt. Prin răscroiala hainei se revărsa un pîntec care îi atîrna pînă la genunchi. În mîna dreaptă învîrtea un cuţit de bucătărie. „Linişteşte-te, Nikita", chelălăi forma neagră ridicîndu-şi capişonul. Era el, Prinţul Întunericului în persoană, oleacă slăbit, dar gura lui ştirbă sub mustaţa groasă ne trimise un zîmbet amabil. Nikita îngenunche şi-i sărută mîinile. Prinţul îi pălmui uşurel craniul lucitor şi mormăi : „Iedul meu, lasă-i pe poeţi să ia tot ce vor din această casă. Dar să spele puţina înainte de cîntatul cocoşului". În patru labe, de-a-ndaratelea, Nikita o rupse la fugă în ascunzătoarea sa. Prinţul ne făcu un semn binevoitor : „Grăbiţi-vă" şi se prăvăli în singurul fotoliu din odaie.

Era noapte împrejurul meu ca într-un alt vis care mă vizitează mereu. Mă întorc în ţară şi nu mai pot să fug. Rămîn spînzurat deasupra Bucureştiului şi trupul meu se aprinde servindu-i de unic lampadar. Nimeni nu trăieşte la picioarele mele în case de cretă roşie. Din cînd în cînd, năluca unui cîine urlă fixîndu-mă pînă în zori...

Eminescu avansa întîiul, ţinînd între degetele-i tremurătoare o brichetă a cărei flacără ne tortura umbrele îndoite între podea şi tavan. În sala imensă în care ne rostogolirăm. nu se mai afla nimic altceva decît aceste umbre multiplicate. Picioarele noastre se cufundau în praf. iar lumina se micşora. La cealaltă extremitate a sălii se zbătea o uşă de fier. Înaintea noastră se întindea o încăpere de asemenea goală. Pe jos zăceau cîteva cărţi pe jumătate arse. Eminescu frunzări una. „Sînt poemele tale" spuse şi începu să recite cu o voce caldă de poet mort.

Deodată un timbru de clopoţei răsună înlăuntrul nostru. „Cocoşul", strigă poetul. Vru să-şi urmeze lectura dar de cealaltă parte a zidului un horcăit care se asemăna cu o revărsare verzuie de putreziciune se prăvăli peste noi. Adună repede lucrările care se fărîmiţau şi o luă în fruntea şirului indian pe care-l alcătuiam împreună cu umbrele noastre.

Prinţul făcea eforturi inutile ca să se smulgă din fotoliu în timp ce mîinile şi picioarele i se topeau într-o materie grasă şi vîscoasă. Un soi de unt negru şiroia peste fotoliul rufos şi se solidifica în nenumărate rămurele, formînd desene rizătoare, ca drojdia de cafea într-o ceaşcă. Numai torsul îi rămase întreg şi viu. Ochii lui ne priveau cu o uimire nesimulată ca şi cum ar fi cunoscut pentru prima oară durerea. Buzele îi dispăruseră. Scursori de carne galbenă îi atîrnau de maxilare. „Şi dacă l-am lua cu noi în Occident ?" zise poetul. Îmi aruncă în braţe cărţile colorate de vreun vechi incendiu, se împovără cu statuia vie şi o înfundă în dricul care se urni de îndată ce ne aşezarăm cu bustul ceros al Prinţului între noi.

...Îl vom pune sub arcul de triumf în ziua sfîntă a lui paisprezece iulie, căci plebea adoră statuile chiar căzute în desuetudine. Champs-Elysées trebuie să lipsească din panoplia lui tătucu acolo în mauzoleu înaintea plictiselii sîngelui care pătează Piaţa Roşie. Să fim binevoitori cu acest vechi seminarist care religios a distrus Rusia, căci a dezvoltat în omul rus o naştere viitoare căreia toţi îi vom fi prunci.

Nu mai tîrziu decît ieri Sfîntul Jean m-a tras cu delicateţe de urechi. „Nu mai vreau să-ţi vorbesc dacă nu scrii proză." Din copilărie morţii se amestecă şi mă ameninţă cu negarea. În noaptea asta, Rodica, nepoata mea, se înclină peste culcuşul meu şi fără să mă atingă mă cotropi. O prostituată îmi spunea odată, lăsînd să-i fluture părul înaintea oglinzii : „Sînt aşa de frumoasă că toţi cei ce mă văd sînt damnaţi". Da, Rodica de asemenea mă dădu blestemului ridicînd braţele către enormul ei coc pe care îl desfăcu. Atunci pletele ei îmi căzură peste ochi. Am urmat-o pe un lung drum negru. S-ar fi zis un crater pe deasupra căruia zburau fulgi de zgură. Deja ghidul meu începuse să se altereze.

Chipul ei îmi zîmbea mereu limpede, dar trupul, deşi gol, se ascundea în tenebrele ambiante şi mă chema. Eram cît pe-aci să-l îmbrăţişez cînd un fulger îi smulse întunericul. Atunci am văzut că trupul îi era acoperit de aceeaşi putreziciune a nenumăratelor mele visuri. „Eşti vampir acum" am strigat şi mi-am luat tălpăşiţa. Înainte să dispar, într-o ultimă înclinare a capului către ea, i-am zărit gura căscată şi dinţii ei mucegăiţi reuşiră să-mi lase o urmă pe care am regăsit-o pe bicepsul drept cînd m-am deşteptat.

În toate nopţile deschid ochii la două şi jumătate cu un chelălăit în gîtlej. Aprind lampa şi pun mîna pe o carte oarecare pentru a readormi. De data aceasta am luat Biblia, dar nu am mai regăsit rugăciunea. Cîteva cuvinte din Tatăl nostru se şterseseră din mine şi o altă făptură îmi încleşta toate mişcările. Aceste cuvinte („Şi nu ne duce pe noi în ispită") mi le-am amintit dimineaţa privindu-mi micuţa zgîrietură de pe braţ.

Atunci am auzit un ţipăt venind din urechea mea dreaptă. Mă jenează mult urechea asta. Se complace să mă aservească ameţelii. Asta a început în 1976, în timpul marilor călduri din iunie. Milezimul îmi făcu cadou gras o otită.

Să urli, e o bună distracţie. Cine nu are lipită de piele această poftă ? Poetul Eminescu. la sfîrşitul carierei sale omeneşti adora preumblările autumnale pe uliţele noroioase ale unui oraş fără nume de unde aduna frunze galbene ; le făcea teanc numărîndu-le ore îndelungi. În sfîrşit era bogat. Putea să se bucure, să-şi strige bucuria pînă a se face agonie. În moara lui Holderlin, aproapele nostru de toate zilele, zbiera cu mari plecăciuni înaintea oricui umilitatea-i Scardanelli.

Noi ceilalţi coborîm de asemenea fluviul morţilor către o destinaţie aiurită. Şi ursita se agaţă de uşile noastre îmbrăcînd carne umană sau carne divină după înclinaţiile fiecăruia. O femeie mă ia de mînă cu blîndeţe ca pe un bolnav şi mă conduce cu ochii legaţi printre nori.

Fratele meu îmi telefonează : „Astăzi, 9 noiembrie, la ora douăzeci şi unu fără un sfert, a murit tata". Nu răspund. Mama geme la rîndul său : „Dacă l-ai vedea E ca un sfînt." Hohotesc în aparat : „Mamă, depune-ţi cererea de ieşire şi vino la mine." Nu mai ştiu ce să adaug, tăcerea, gîtul tăiat. Mă întorc spre nevastă-mea : „Să bem în sănătatea acestei morţi" Nu am o sticlă de şampanie în casă, numai un Beaujolais de ţară, dar care merită osteneala... Ce păcat că nu sînt preşedintele României măcar o zi. Aş fi făcut nişte funeralii naţionale din acelea cu toată popimea şi cu tot partidul după dric, o caleaşcă funebră ca de pe timpuri, şi de ce nu, din aur precum aceea a reginei britanice. Iar caii să-mi joace pe ritm de Purcell !

Prea e ziuă afară. Implor apropierea nopţii cînd prezenţele înalte şi josnice mă iau drept ţintă. Tu somnolezi, cap al meu, şi tot trecutul devine veselie. Chiar şi detaliile de oroare astupate de vreme suspină de juisare, se întretaie de tandreţe. M-am născut printre săraci şi asta-i bine, am degustat mîhnirea. Astăzi îmi trag de acolo fericirea. Am nevoie numai de un pic de tăcere. Îmi va fi dată, căci Dumnezeu a scris-o pentru mine dintotdeauna în cartea sa. Mi-o va oferi în curînd printr-o sărbătoare zilnică. Înţelege-mă, totul e frumuseţe, totul e înger păzitor. Îndepărtează de la mine restul lumii. Cel bun ţine în el generaţiile viitoare.

Un drum dublu mă întovărăşeşte. Pot să mă decupez în nenumărate imagini. Viaţa, aş fi vrut-o alegră şi puternică, dar ea mi-a fost numai apăsare. Şi creierul meu e îndesat de boli interminabile. Cîtă iubire şi cîtă ură am pe conştiinţă ? Mă grăbesc să bîlbîi tot saţul meu de cuvinte înainte de a vă spune ca într-o şansonetă de sfîrşit de veac : „Adio". La capătul a zece ani, poate mai mult, poate mai puţin, mă voi vindeca de nostalgia asta de glorie. Se va găsi un editor care să-mi publice cărţile postume...

Ieri mă uitam impasibil la o femeie care plîngea. Sînt tandru cu ea, nu îndeajuns, abia dacă o ating. Nimeni nu a ştiut să-mi dea lecţii de îndrăgostit sau de sexualitate. Mă scald căldicel în lume. În ce vis există femeia capitală ? Să o cerem în numele lui Hristos.

Într-o zi de octombrie, la Amsterdam, eram cu o prietenă dragă într-o cameră de hotel curăţică, asemenea macaroanelor Lustucru. Mă zgîiam la bîrnele din hîrtie şi mă plictiseam. Voci olandeze pătrunzînd pînă la noi prin perete îmi îndurerau urechile. Atunci din melancolie mă chemă muzicuţa lui Stan şi Bran. Şi încă o dată puterea abandonată cărnii mele îmi făcu un semn amical cu policarul lui Stan care ia foc prin simplu gest de inocenţă. Da, fantomele veniră la întîlnire. Timp de o jumătate de oră, în Amsterdamul de unde voiam să fug, sfinţii funambuli îmi sprijiniră clătinarea „Tu exclamă prietena. cine eşti ?"

Sînt poetul ales de morţi pentru a vă reda vii. În schimbul poemelor mele Dumnezeu v-a cerut să mă hrăniţi. Dar pentru nefericirea voastră şi a copiilor voştri uitaţi injoncţiunea edenică. Astfel fiecare zi face să crească necazul peste secole.

...Invidiez zidurile pentru solitudinea lor, pacea lor pe care burghiul electric al vecinului meu nu le tulbură. Şi cît e de frumos să fii insensibil la soluţiile omeneşti...

Sînt amestecat între mîhnire şi iarna care mă dezgoleşte. Setea de a face dragoste mă arde în centrul însuşi al mortalităţii.

Dacă gîndesc, încetez să exist. Şi ce durere poate să te scuture, viaţa mea, între trecut şi sepultură ! Cu capul bălăbănindu-mi-se de confuzie aştept ca prînzul să răposeze. Va veni seara şi drăgălăşenia uitării, somnul cu trei porţi, cu trei naşteri : umană, infernală şi paradisiacă. Îmi voi petrece noaptea de la un prag la altul.

În fine un pic de singurătate ! Mai tîrziu voi încerca să dorm. Aproape de coşmar se va aşeza acest vers fastuos de Rilke : „Orice înger e înfricoşător" — şi noaptea îmi va purta peste corp o pecete de ocnaş. Pentru moment sînt lungit pe canapea şi mîngîi cu călcîiele florile albastre ale plapumei, frunzele ei de culoarea roşu de Veneţia. Îmi pierd încă o noapte fără să pot iubi. Tratamentul de plante împotriva blestematelor mele mucozităţi nu ar şti să preschimbe răul într-o aeriană substanţă crudă de prea multă seninătate.

La căderea nopţii întîlnesc pe palier o tînără femeie blondă. Îi ţin uşa să treacă şi privirea mea se îndurerează pînă cînd se îneacă în purpură. Pleacă. Şi mîna mea se înfioară, întinsă, cerşetoare...

...Din nou îmi ţopăie prin gîndire chipul, grotesc de suferinţă şi dezgust, al lui B. (un adolescent) cînd mi-a povestit vizita sa la sicriul tatălui său, reîntors acasă după anchetă. Ridică uşurel capacul şi toată fiinţa lui infantilă se umflă ca o rană purulentă şi se sparse într-un ţipăt de spaimă simiescă. Figura fostului colonel nu era decît un terci violet. Mîinilor încrucişate pe piept le lipseau unghiile. Restul, nimic de spus, era curat şi mirosea a apă de Colonie. Un costum nou ca pentru căsătorie sclivisea ţeapăn rămăşiţele...

...voi întrebuinţa ziua de mîine spre mai bine. Mă voi trezi mai devreme decît de obicei. Dar scriitura trăieşte din armonie. Suferinţa creează opere nesatisfăcute. Din apartamentul de comunitate privesc cerul de Edgar Poe şi mă simt la capătul nervilor nocturni. Sufletul e un individ barbar, bătrîn imperiu izgonit din ceruri pentru a ne învăţa durerea. Posed o prea mare sensibilitate, poftă de a plînge la fiecare emoţie misterioasă a vieţii. Din copilărie fug după oalele sparte. Timpul îşi arogă plăcerea de a mă reda sfărîmat anotimpurilor. De la această fereastră, către cine voi putea să urlu tot ce m-a învăţat extazul ? E pătată această fereastră de mîlul ploilor şi de aripile porumbeilor murdari ai foburgurilor noastre. Nu pot să văd prin ea decît ceaţa. Apoi toate aceste braşoave împrejurul meu mă incită să mă sap sub pămîntul unui beci... Aici nu mi-e locul cu adevărat. Unde să scriu ? Pot să o fac numai de vreo două ori pe săptămînă şi atunci sînt împins să mă silabisesc pe hîrtia albă din iubire faţă de disperare. Grandoarea aparţine oamenilor care au trăit luxos chiar şi mizeria. Dostoievski termina o capodoperă în maximum doi ani. În subterana pielii mele nu am creat nimic. Nu mai vorbesc de frumuseţe. Ea e făcută de asemenea pentru aceia care îşi zboară creierii în căutarea ei.

Sînt zidit în beton, într-un sejur destul de luminos. Fără îndoială e un loc nevizitat de spectre. E vesel ca multe alte pămînturi, ca multe alte pămînturi secate. Nu poţi să fii geniu decît în vis. Or ce vis se împlineşte în această piatră de nisip ? Numai gîndacii se hrănesc din ea. Am închiriat şi o cămăruţă de femeie de servici, nu departe, în cartier. Mă regăsesc ceva mai mult datorită mierlelor. Sînt vreo trei sau patru în minuscula grădină dinaintea mea. De cealaltă parte a zidului se ridică bubuitul unei fabrici. Cărţile mele se înalţă pînă în tavan, iar tablourile încurcă spaţiul ca într-o rezervă de muzeu. E singurul „la mine" pe care l-am dobîndit. Dacă-mi vine ideea cu ce să mă ocup, răspund, cu somnul. căci în el pot să am norocul de a urma carnea unei femei adorabile în fineaţa de altădată. În seara asta, era creolă. Corpul ei pătrundea în al optsprezecelea an. O oarecare îngrăşare îi desăvîrşea farmecul. Era vînzătoare într-o prăvălie îngustă, niţeluş troglodită, unde am intrat din nebăgare de seamă şi din imboldul de a bea o sticlă de bere de o marcă de negăsit. În acest decor umplut de viziuni de legume, de fructe, de conserve, fetişcana îndreptă spre mine veselia tinerelor ei simţuri. În spatele ei, maică-sa mă măsura. Am suflat peste fruntea acesteia, şi am paralizat-o. După aceea am cuprins braţul fetei şi ne-am luat zborul către odăiţa mea, alunecînd printre arborii grădinii pînă pe canapeaua de skai portocaliu. Întîi şi întîi dama de culoarea cafelei cu lapte nu vru să şi scoată fusta. Sexul ei enorm îmi înhăţă tot capul. Mă sufocam lentamente ; i-am sfîşiat puloverul negru şi cămăşuţa de bumbac. Mîngîierile mele oarbe descoperiră în sînii ei găuri mari şi viermănoase. Mi-am dat sufletul înţelegînd de ce refuzase să se dezbrace...

Cosmarul poate să fie de asemenea caraghios precum acela venit să-şi frece coatele de mine la miezul nopţii. Stam la masă şi aşteptam felurile de mîncare. O femeie înfăşurată într-o mantie de culoarea albastrului de Prusia îmi aduse pe o tipsie de aramă un bloc compact de carne pe jumătate carbonizată, pe jumătate vie. Hrana îşi tîra spre mine restul corpului ei mutilat şi mi se aşează pe furculiţa pe care o duceam mecanic la gură. Simţeam între dinţi grăunţe de nisip care păreau că sînt labe de insecte. Eram pe cale să mestec muşte prăjite.

Sînt atîta de isteric şi liniştit cum pot fi îngerii Apocalipsei. Începînd de astăzi voi scrie în fiecare zi. Se va găsi careva printre muritori, să-mi primească poemele îndrăgindu-le, înainte de a trece pragurile de dincolo de om.

Iubito, mă întrebi din ce rasă mă trag ? Un cap care vuieşte de roşu, de hohote, de lapis-lazuli... Şi alerg după supliciu. Într-o zi îmi vei deschide viziunea beatriceană...

— Dacă nu aparţii vreunei bisericuţe, colectivismului intensiv al sufletelor moarte, eşti condamnat la eşafod.

— Poate că e mai bine aşa, îmi răspunse, cu figura ei sălbatică şi tristă de gisant.

Şi în zadar am fost optimist :

Întotdeauna m-am considerat mai tare decît rugul, etc..., etc...

Nu am putut să-i împiedic rîsul bolnăvicios. Mi-am spus că limba mea vorbea ca Stalin în momentele-i de înaltă antropofagie : „Omul este cel mai preţios capital".

TRANZIŢIA POLITICĂ ACTUALĂ

METAMORFOZA UNUI SISTEM DE SEMNIFICAŢII

XXX. ZERO

Creștere zero ? Un punct de ve-
e global asupra economiei — steril și
rilizant. Focul existentei noastre poli-
o-economice se va reaprinde în punc-
în care, sub cenușă, se află încă, lu-
nosi, incandescenți, cărbunii din arde-
anterioare și nu din placiditatea
schină a unei cvasi-generale stagnări
nomico-financiare. Statisticile sînt re-
entialele în care se pot examina re-
atele actiunilor noastre, ori acelea în
se situează, precum într-o atmosferă
rarefiată sau mai densă, mai caldă
mai rece, miscările, eforturile si ini-
ivele pe care le întreprindem. Strate-
— politică, militară, economică sau
urală — vizează individualul. Pe aces-
il situează apoi în planul abstract al
ultatelor generale. Un mai vechi vo-
de statistică avea pe copertă o ca-
tură. Un individ era asezat cu capul
-un cuptor încins, iar picioarele îi
u puse într-o masină frigorifică : ast-
asezat, spunea : „mă simt minunat,
la temperatura medie de 20°C".
ndu-ne acum — o tară întreagă — la
elul cresterii zero, unde sîntem de fapt:
ni s-a pus în frigider si ce în cuptor,
parte ne va îngheta și ce parte ni se
transforma în scrum ? Sau poate totul
urul nostru si în noi va fi zero ? Via-
utilizează diferentele. Moartea este ni-
re, domnia nivelului mediu asupra
ansamblurilor, maximă entropie. Știm
măcar vag, cunoastem măcar ambele
cte din ceea ce diferentiază real —
eficientă sau potentialitati — subcom-
entele sistemului nostru socio-politi-
economic ? De folosit, nu folosim în
un fel diversitatea, existentă poate,
ce luăm în calcul doar medii statis-
si parametri globali, asa cum nu pro-
ează niciodată analistii economiilor
mice si prospere ? În spatele abordă-
r globale este — am mai spus-o —
linta centralistă. În spatele acesteia stă
unismul. În multe locuri se ascunde,
ultan sau succesiv, din 1989 încoace,
unismul. Ultimul ascunzis îi este o-
t de o anumită mentalitate economi-
inanciară care, acum, din septembrie
domină aproape totul în România.
ata oricărei probleme, în fata orică-
dificultăti în România acestor zile,
tia este una singură : se centralizea-
e recentralizează, se hipercentralizea-
În ce scop ? Pentru un zero transfor-
în speranță si ideal.

ancois de la Rochefoucauld spunea :
irea cînd nu creste, scade". În lumea
nă tot ceea ce nu creste scade, inclu-
iubirea, puterea, capacitatea de a îm-
i, creativitatea. Economiile care nu
peră, involuează. Multe din eveni-
tele istoriei mondiale — războaiele
mai distrugătoare — au fost, nu
ori, declansate, în concret, tocmai ca
are a cunoasterii, măcar intuitive, a
vărului generalizat al maximei, aici
ntate. Mari comandanti, suverani,
ducători au simtit că sporirea puterii
lor nu poate continua la nesfîrsit,
nu poate fi nici înghetată, într-un
mit raport cu celelalte puteri si atunci
făcut gestul, uneori ireparabil si tot-
na tragic, al angajării în război. Dacă
asteptat, ei stiau că mai tîrziu plu-
devenea minus — deci, într-un anu-
sens, în functie de un anumit con-
gestul lor era justificat. Pe zero nu
ariat nimeni niciodată, dacă a avut
și o minimă luciditate. Prin zero, de-
r se trece — venind dinspre minus,
venind dinspre plus — dar zero nu
si nu poate fi un proiect ; sau poate
ar exclusiv cel al unui zero.

roul poate fi însă o functie. În mîi-
cui ? În mîini binevoitoare sau
erse ? Abile sau inabile ? Functia
este cea a potopului care a făcut
eaga umanitate să nu mai însemne
descendenta lui Noe ; sau aceea a
alipsului care precede Ierusalimul
sc. În aceste cazuri, zeroul este a-
pe atins, dar niciodată realizat, de
Apropierea de zero poate fi repu-
area. Cu asa ceva zeroul care ni se
une nu are nici o legătură. Cresterea
ca program economic national, este
cunoastere a unui zero de inteligentă
oiectia pe real a marelui gol inte-
implicînd, în cele din urmă, egal,
tă si competentă.

rl von Clausewitz spunea (am căutat
ea, din memorie, această afirmatie a
forta unei armate constă în numă-
le oameni, în pregătirea acestora, în
e, în avantajul terenului etc., totul
ngă vointa de a lupta. Dacă vointa
lupta devine zero, toată ecuația
e zero. Cu zerourile nu avem voie
jucăm, mai ales odată ce avem ac-
a terenul istoriei. Acceptînd ideea
estere zero, întreaga ecuatie a natiu-
oastre devine zero. Ce zero îsi pro-
ză acum, permis, nulitatea asupra
ră ? Am deveni apoi, oare, un ogor
bun de semănat, asa ca pămîntul
după potop, ori după trecerea celui de al patrulea cavaler al Apocalipsului ? Cine ar urma să semene apoi ? Cine ar fi săminta ? Marile dezastre purificatoare au fost — să utilizăm o formulă banalizată — niste morti anuntate. Aceasta a fost chiar rolul profetilor. Neîncunostiintati însă de sensul sacrificării noastre, nelămuriti asupra modului în care incompetenta ar putea produce succes, iar comunismul (visceral si celular) ar naste democratie si o economie liberă, nu ne rămîne decît să dărîmăm — cu orice risc, pentru indiferent ce predicator al sterilitătii si colapsului asumat. În lumea intimidată de violentele comunismului cineva pare să fi învătat că violenta tulbură spiritele torturate îndelung ale acestui popor, suficient spre a confunda minciuna cu adevărul, tocmai pe fondul unei generale suspiciuni privitoare la posibila minciună, spre a accepta zeroul existential si economic, precum o fatalitate si nu o combinatie de sadism si incompetentă. Destrămînd acest văl avem de cunoscut patru adevăruri despre posibilitatea noastră de a dăinui si învinge : adevărul politic, adevărul economic, adevărul social si adevărul moral.

Politic. Desigur, creștere înseamnă existenta resurselor financiare, a lichiditătilor, care, de vreme ce nu le ai în interior, nu le poti avea decît din exterior. Banii care circulă pe această planetă, în afara relatiilor directe de vînzare-cumpărare sînt, cu excepții minime, bani politici. Intrările de fonduri externe în ultimele luni, în România, sînt nu doar rusinos de mici, dar sînt si infinitezimale chiar în raport cu promisiunile de care dispunem înainte de septembrie trecut. Creștere zero înseamnă o aproximativă stabilire a creditărilor la nivelul actual : înseamnă deci că ne decidem să rămînem politic zero, pentru încă un întreg an, un an care prin evenimentele implicate oferă un maximum de sansă tocmai pentru progresul politic (alegeri, conjunctură internatională favorabilă). Jocul nostru politic este deja făcut ? Cresterea economică zero, ca proiect, porneste de la ideea evolutiei politice zero ?

Banii puși în miscare prin marile tranzactii internationale au fost, deci, totdeauna politici. Se poate demonstra aceasta ? Neîndoielnic. Ai cui au fost banii ? Ai democratiilor. Pentru ce au circulat ei ? Pentru securitatea democratiilor, pentru apariția si progresul altor democratii, pentru intoxicarea și corodarea totalitarismelor. Primele mari fluxuri financiare, în deceniul doi al secolului, au mers pentru înfrîngerea imperiilor centro-europene, cu un rezultat ireproșabil. În următoarea perioadă, banii au curs pentru înfrîngerea nazismului. Cu acelasi rezultat ireprosabil. În a treia etapă (Planul Marshall și tot ceea ce a urmat pînă în 1991) s-a plătit anticomunismul. Succesul a fost incredibil. Din 1989 începe să se plătească stabilizarea democratică. Iată de ce nu poate fi vorba de creștere zero, de ce aceasta este politic imposibilă : pentru că banii politici vor continua să circule. Problema care se pune, este dacă ei vor circula si pentru noi, sau împotriva noastră.

Economia. Sursa cresterii economice este diferentierea si consecinta sa, selecția. Văzută de la o distanță suficientă, ideea cresterii zero ar putea avea un minim de normalitate intelectuală. În realitate nu are. De ce ? Pentru că nimeni nu stie — nu poate, nu vrea să stie, nu înțelege, probabil, de ce trebuie să stie — care sînt plusurile si minusurile a căror mediere dă zero. De ce zero ? Nimeni nu ar putea explica. Nu media este cea care, economic, se anticipează, ci valorile individuale, ori cele care exprimă cresterea subcomponentelor sistemului. Media este apoi aceea care va rezulta, cu plus, cu minus sau — statistic imposibil — zero. Noi anticipăm media si lăsăm în grija nimănui sansele elementelor, mai mult sau mai puțin functionale, incluse în macrosistem.

Deci nu ni se propune o creștere medie zero a economiei noastre ci alinierea la cresterea zero a tuturor capacitătilor productive ale natiunii. De ce ? În cel mai bun caz din comoditate — pentru a evita răspunderea decurgînd din prognoze mai favorabile, pentru a evita criticile decurgînd din prognoze mai proaste și pentru simplitatea calculelor contabile. În chip concret, de ce o asemenea perspectivă nu este nici acceptabilă, nici realistă ? Mai întîi, pentru că aceasta ar însemna că pentru economia si — implicit — pentru societatea românească să nu mai existe sanse, fie si minime, de progres. Paradoxal, însă o economie în declin, dar cu puternice diferentieri de eficientă si de regim de investitii între ramuri sau unitati de productie ar putea fi socotită cu mult mai sănătoasă decît economia noastră, asa cum este ea făcută să lucreze acum, asa cum este ea gestionată de actualele autorităti, în măsură să o gestioneze. Ratiunea pentru care lucrurile stau chiar asa, e foarte simplă : cîteva domenii dinamice, care evoluează progresiv injectează capital în întreg sistemul, îl antrenează în miscarea sa, pozitivează treptat ritmurile de creștere, chiar dacă media lor a fost inițial negativă. Acolo însă unde nimic nu progresează nu urmează decît moartea — sau, de bună seamă, înlocuirea celor vinovati de această mumificare economică, cu alții apti de a face lucruri pozitive pentru natiune. Cînd nimic nu mai crește — și doar creșterea este dovada viabilității a indiferent ce — nu există altă soluție decît să stimulezi unele subsisteme, detectate drept posibil de dinamizat, chiar cu prețul aruncării altor subsisteme în scara valorilor negative ale evoluției. Altminteri, presupusa stabilizare economică nu înseamnă decît alunecare în cascada dezintegrării. Pentru o vreme această dezintegrare ar mai putea fi stopată, sau încetinită cu bani politici. De unde și de ce, asemenea bani ?

Această prognoză bazată pe zero nu este realistă, întrucît, firesc, oamenii nu stau liniștiți, asteptîndu-și sfîrșitul. Unii încearcă să facă măcar cîte ceva. Diferentierile vor apărea, dar ele vor rezulta nu spontan, ci sălbatic. O administrație care porneste cu principiul nulității nu va încuraja nimic pozitiv. Ce poartă va forța inițiativa pozitivă pentru a cîștiga teren ? Una singură : corupția. Nu doar că observăm lipsa de consistență a prognozei românești, dar aflăm și motivația ei : o economie cu creștere zero (lăsată deci, mai exact, în paragină de autorităti, care nu investesc diferentiat, pentru dezvoltare) este o economie cu creștere maximă a benficiului personal pentru administratorii ansamblului sistemului.

În 1989, un an considerat economic foarte bun în comparație cu anii care au urmat, munca era puțină, dezinteresată, întîmplătoare. Capacitățile de producție erau extrem de incomplet utilizate. Se produce acum mult mai puțin ca în 1989. Capacitățile nu au fost demolate. Ce ne împiedică să atingem rapid o producție mult superioară aceleia, din anul Revoluției ? Poate că nu mai avem unde plasa produsele. Există oare, în multe locuri, stocuri de produse nevîndute ? Zeroul pare să fie o medie între capacitatea productivă și incapacitatea administrativă. Drumul nostru deosebit de original către economia de piață constă pînă acum în descentralizarea răspunderii și în hipercentralizarea dreptului de decizie economico-financiară.

În sfîrșit, în condițiile unor niveluri de producție înalte, relațiile dintre producători pot să funcționeze foarte bine și în condiții de stagnare. După o descreștere masivă de producție intervin blocaje automate în sistemul de relații. Drumul economiei respective nu mai poate fi decît în jos, dacă nu se alege imediat calea cealaltă, a creșterii rapide sau cel puțin nete. Există însă o asemenea cale ? Sistemul de impozite, taxe și amenzi trebuie să favorizeze pe cel care reinvestește în propria întreprindere, pe cel care își crește producția vîndută, eventual exportată, pe cel care furnizează un produs anumit la prețul cel mai mic. În țările cu economii prospere, cu mare concurență, sistemul de impozite și taxe tinde să atenueze efectele concurenței ; la noi acest sistem trebuie — pentru o vreme — să amplifice efectele unei concurențe aproape inexistente și chiar să se substituie acesteia.

Societatea. Vorbim de costurile tranziției (tranziția în formă stagnantă). Se pare că aproape toată lumea plătește. Prea puțini încasează.

Se trece, deci, de la o economie etatizată și, implicit, centralizată, la o economie de piață liberă ; lucrul este prea bine știut sau, măcar, mai mult auzit. Ce este de asteptat pe termen lung ? Desigur, dinamism economic ; mai important chiar decît acest dinamism, suportul material pentru libertatea individului care îl face să poată rezista diferitelor încercări eventuale de presiune politică ; o lungă bunăstare ; modernizare socială ; succesul celui activ, al inițiativei, al inventivității. Ce se poate prevedea pe termen scurt ? Înaintea structurării unui nou sistem are loc destructurarea conexiunilor vechiului sistem. Care sînt costurile sociale cu care vom plăti reforma ? Ele pot fi numeroase, dar toate derivă din trei fenomene primare : depresiunea activității productive, inflația și șomajul.

Singura rațiune a depresiunii activității productive a constat în reducerea investițiilor. Reducerea investițiilor avea drept scop creșterea consumului unei populații batjocorite, înfometate, umilite și sărăcite într-o măsură inacceptabilă și, oricum, inumană. Consumul a crescut mediocru, investițiile au căzut aproape de zero, producția s-a prăbușit. Investițiile, nesemnificative prin prisma bugetului pentru 1992 erau în starea de reluare în septembrie 1991. Acum, deci, toată lumea plătește fără ca să încaseze cineva — afară de aceia care, manevrînd investiții infinitezimale obțin, printr-un capriciu calculat, avantaje personale.

Inflația, controlată eventual, avea două obiective : aducerea prețurilor la valori permițînd convertibilizarea valutei și atragerea depozitelor bănești particulare către investiții. Convertibilizarea nu a fost făcută, fiind înlocuită cu o recentralizare a operațiilor valutare. În aceste condiții, plus în starea în care statul, neinvestind în paralel cu particularii, a creat o neîncredere în actul economic major, rezultatul inflației a constat în dirijarea depozitelor, pe o cale sau pe alta înspre speculațiile valutare. Din nou cîțiva, evident, cîștigă, dar națiunea în ansamblul ei nu doar că pierde, dar se și lasă manevrată de orice minim posesor de resurse financiare. Șomajul trebuia să fie consecința restrîngerii activităților economice puțin avantajoase. Încă nu este clar care sînt acestea. Drept rezultat, șomajul afectează o populație aptă de a contribui în chip imediat la redresarea economică și — printr-o absurdă generalizare — să nu poată conduce la o adecvată recalificare a forței de muncă.

Tranziția corect realizată ar fi trebuit să producă, de la început, avantaje mari sau mici, dar generalizate și costuri limitate și focalizate, deci însoțite de afectări remediabile. Zeroul intenției de creștere este principiul perfect contrar reformei, prin care dezavantajele și costurile se generalizează, iar avantajele sînt mai mult decît focalizate.

Principiul moral care a distrus politica europeană a acestui secol a fost o combinație de machiavelism și nitzscheanism, ambele deformate. Scopul scuză mijloacele — desigur nu le scuză decît în măsura în care mijloacele alese nu ajung să contravină unor alte scopuri, încă mai înalte, sau mai necesare, pe care oamenii nu acceptă să le părăsească. Dezavantajul pragmatismului este uneori acela că, dorind să obțină prea mult, prea repede, renunță la verificarea intelectuală a ideilor și intră într-o serie de contradicții fatale. Lumea scopurilor este ea însăși un sistem, așa că nu poți izola un scop lipsindu-i apoi, indiferent ce mijloace. Apoi, scopurile au derivat dintr-o inflație paranoică a gîndirii nitzscheene, poetică și fierbinte, dar aptă să degenereze în paranoia. A fost nevoie de restructurare pe model și de inițiativa americană a lumii europene spre a se ajunge la umanismul actual.

Comunismul este machiavelism total — în sensul de a trata omul exclusiv ca mijloc și niciodată ca scop. Teoria politică a lui Machiavelli a avut și noblețe și bune intenții. Ea a produs însă dezastre printr-o implicație fals logică : oricînd un scop nu putea fi atins, se putea ajunge la concluzia că nu s-au folosit mijloace suficient de dure sau de abjecte. În România, și nu doar în România, există primejdia ca dificultățile reformei să conducă la un machiavelism destrăbălat. Reforma cu creștere zero — deci zero-reforma — nu poate însemna decît mijloace neoneste tinzînd să acopere zero-scopuri.

Analize politico-economice în perspectiva creșterii zero ? Cronici ale unei morți anunțate.

Caius Dragomir

monologul stingher

Pleură

detest imaginația. Nu poate exista ceva mai periculos și mai lipsit de substanță. Fiindcă este însăși substanța mistificată, o pseudo-realitate și un substitut universal. Iar principalul păcat al omului nu poate fi acela de-a fi mîncat din pomul cunoașterii — ce nonsens revoltător ! — ci din acela al imaginației. Ulterior, pe drumeagurile din ce în ce mai încețoșate ale istoriei, cînd treptele bisericilor au fost înlocuite de ușile birturilor iar cerșetorii cei adevărați de poeții tulburi, mitul biblic a suferit această corecție nedorită. Iar consecințele ei se fac și se vor face simțite pînă în clipa în care vom fi sleit și ultima imagine poetică. Poate atunci, pe pragul mușteniei, ne vom îngrozi de convoiul de spectre pe care-l purtăm în urmă. Între un petec de pămînt și un petec de cer s-au îngrămădit nenumărate galaxii fictive, aștri iluzorii, o veritabilă industrie a neantului ale cărei producții au fost mereu deasupra cotei prevăzute. Căci neantul nu va avea niciodată chip și nu va putea fi niciodată măsurat Ce naivitate de-a-l gîndi sub forma unui lemn sau a unei pietre, chiar și sub aceea a unui buldozer sau a unei bombe nucleare ! Neantul este mult mai mult tocmai fiindcă nu-și poate accepta nici un chip. Neantul, în cel mai fericit caz, poate fi imaginat. Sau imaginația e o permanentă secreție de neant. Lacrimi care n-au fost niciodată plînse, biografii care n-au fost niciodată trăite, îngeri în a căror realitate nu s-a crezut... Omul de litere își ascunde fața în mîini și refuză să privească plutonul de execuție. Printre degete i se scurge zeama fructului oprit. Neantul poate suspenda orice, chiar și glonțul ucigaș.

Orice creator își începe munca atunci cînd simte cu adevărat că are ceva de spus. Un ceva misterios și acut ca un spin înfipt în rană Dar, după ce și-a terminat munca, realizează mîhnit că eforturile i s-au consumat în van. De aceea o ia de la capăt iar cuvîntul său se rostogolește din nou asupra carierelor de bazalt și granit din care este făcut auzul semenilor. Pînă cînd aceasta ? Răspuns nu există. Orice întrebare arcuită, spirală răsucindu-se spre azur, sfîrșește prin a-și uni capetele și a se transforma într-un cerc banal care poate ține loc de streang. Mai devreme sau mai tîrziu igrasia sinucigașă umezește umerii cei zvelți ai zburătorului. Creația rămîne atunci un imens cimitir militar măturat zilnic de soldații în termen ai criticii literare. Iar durerea eșecului. poate singura candelă care mai arde între două sistematizări ale mormintelor. Cerul e vînăt sau cafeniu, păsările croncăne sinistru și din nici o petală a soarelui nu se înfiripă alunecarea descendentă a unui înger care, sărutînd văzduhul și piatra, dezleagă în același timp și streangul înnodat elastic în jurul gramazului balzacian. Dar dacă ne-am întoarce pe firul acestei povești pentru a descoperi greșeala care a condus la un asemenea deznodămînt tragic, am vedea puțin mirați că aceasta s-a aflat chiar la început, identificîndu-se cu simțirea intensă a spusului cu orice preț. În chiar miezul speranței stă ascuns fragmentul de impuritate și de viitoare prăbușire. Atunci ? Să lăsăm impostura să-și clameze nerușinatele pretenții iar talentul calp să-și zornăie pe tarabă arginții lucrului înnădit ? În apropierea duhorii întoarcem imediat capul. Și plecăm. Ne ascundem. Ne închipuim că adăpostul pe care l-am ales e curat, că aici nu ne va ajunge mirosului hoitului. Cîtă naivitate ! Fiindcă hoitul acesta e toată lumea, hoitul se află chiar și în camera de baie a prințesei de Monaco, iar cel mai pur dintre sinucigați, în momentul de adio, înțelege dezamăgit că nici măcar prin acest act suprem nu a fost în stare să scape de pestilența atotprezentă. Atunci ? Cîte sinucideri, atîtea cuvinte detonate ! Cîți burghezi, atîtea cuvinte sugrumate ! Dar tăcerea ? Liniștea ? Harfa de diamant care cîntă liturghia celor niciodată născuți ? Gîndesc că în clipa Genezei Dumnezeu nu a avut nimic de spus. Era doar aplecat, cu privirea limpede, spre zarea interiorității. Umbra sa „a profitat" de această poziție...

Dar poate avea Dumnezeu umbră ? Ce nonsens ! Sau umbra Sa e cortina de vis care se coboară și se ridică între două reprezentări de masacru ? Războaie, războiul de o sută de ani, de treizeci de ani, războiul de treizeci de secunde... În clipa semnării armistițiului, dacă vreunui zănatec i-ar veni ideea să fure o arbaletă și să trimită o săgeată spre cer ar începe să plouă cu sînge... Cînd măcelul de pe pămînt a luat sfîrșit rămîne în cer o pleură neatinsă de ascuțișul armelor. E poate plămînul subțire de vis ce separă pămîntul de împărăția contemplației. E hotarul superior al celor văzute, e însuși „dezechilibrul" divin, proiectînd descendent echilibrul creației. Sîngele naște umbră, umbra naște sînge. Orice transfuzie este pînă la urmă un sacerdoțiu oficiat pe altarul umbrei. Și orice medic, preotul sîngelui și al cărnii, vag cutremurat de nostalgia umbrei copleșitoare din care acestea două au luat ființă. Doar printr-un act de orgoliu nemăsurat cerul și-a dezvăluit într-o fracțiune taina exemplară. Pachetele uriașe și foșnitoare de umbră și vis s-au convertit subit în lichidul cald, cu gust dulceag pe care-l numim sînge. Dar cînd privesc în adîncimea mormîntului nu văd absolut nimic, sau văd tăcere, în timp ce aud în amintire vuietul pe care aceasta l-a înlocuit. A vedea tăcerea e totuna cu a întoarce săgețile în tolba supusă. E totuna cu a îngropa metalul în viscolul de armonii al inimii care se roagă...

Verticala nu poate coborî acolo unde orizontala e lipsită de amintiri. Tot așa florile nu pot crește (coborî) pentru a forma coroana arborelui dacă arborele nu și-a visat înălțimea în somnul geologic al propriilor rădăcini. Memoria orizontalei este, de aceea, condiția ei de a fi fost umbră unei înălțimi primordiale pe care, însă, vîrtejul timpului a sorbit-o. De multe ori refuz să mă duc la munte tocmai din acest motiv. Aleg cîmpia, șesul, aleg orizontala în locul unei verticale care mi se pare încremenită, moartă în cremene, salutînd statuar hoardele de excursioniști care oricum nu vor înțelege niciodată că sînt priviți de un uriaș cadavru. Nu pot să mă apropii de o verticală statornicită, o verticală care conform explicației curente, a pornit din pămînt, s-a născut prin încrețirea pămîntului. Prefer să **AȘTEPT** verticala, să o iau razna pe cîmpie și să trăiesc presimțirea clipei cînd **verticala** va coborî, cînd muntele cel adevărat și viu se va așeza lin pe un pămînt înfrăgezit de așteptare, pe o insulă de pămînt gingaș ca o pleură sau ca o petală... Transfigurarea pămîntului, transformarea sa în petală este iarăși inversul orogenezei. Cînd amitnirile vor încălzi piatra ducînd-o pînă la incandescență, cînd pămîntul se va simți din nou umbră și-și va pierde duritatea de corp opac sortit răbdării milenare, abia atunci va lumina și ne va chema în cercului ei de lumină **verticala** de demult...

M-am trezit brusc ca la un cutremur. Nu mi-am dat seama ce se întîmplă în primul moment. Apoi am înțeles. Brațul drept îmi ardea pînă în umăr cu o flacără albă ca platina. Ciudat, nu simțeam nici o durere, dar brațul îmi ardea. Alături se așternea cenușa, strat după strat, și tot acest spectacol mi s-a dezvăluit ca cel mai frumos simbol al speranței, încrustîndu-se în noaptea minții mele. Și a tuturor...

Dan Stanca

haiku

Fereastră în zori —
lin umbre umane
te prefațează.

GLOSSĂ

Zeu în cercul uzurii. Ce ar putea fi pentru mine o fereastră spartă de vînt cu o clipă înainte de a o deschide ? Dacă sînt mulți oameni pe o insulă și mai puțini pe un continent, nimeni nu mai știe unde-i adevărul. Capacitatea spațiului e un atribut uman ? Firava existență a creierului infeudează triumful vegetal și mineral ? Poate asta-i viziunea oglinzii în oglindă. La moartea vecinului meu, domnul Rogozea, zidul camerei mele ce da în curtea lui a devenit mai puțin agresat din acea parte ? Oricum, eu m-am simțit mai singur. Cărămizile rămase fără sprijin (chiar sprijinul posibilei negații) m-au umplut de-o resemnare atemporală. Ce zid ? Ce eu ? Domnul Rogozea e singurul ce viețuiește pentru că el își poate dispune circuitul de electroni în jurul soarelui fără ca nimeni și nimic să-l oprească și fără ca siguranța sau nesiguranța să-i invenineze pămînteasca veridicitate.

Calculul hienelor : să prelungești răsăritul pînă cînd mormanele de cadavre îl vor acoperi. Te duci singur acolo unde găurile din ziduri nu vor putea fi niciodată astupate.

A fi înapoia timpului care trece și a privi frunzele așa cum ai pune mîna pe ele. Neasemănări fericite în golul care curge brusc între tine și lucruri. Lamentația parazitară a celor care vor să-ți vorbească și care, vorbindu-ți, dau drumul nălucilor pe care nimeni nu le-a păzit. Carte fără prag. Dincolo, ca o prefață dezlipită.

Zi liberă. Aștept un telefon. Afară soarele umblă pe acoperișuri. De ce din banalitatea vieții nasc jerbe incredibile ? Unde e vîntul pe sol și lacrima din aspectul lăuntrului decurgînd ? A fi acolo unde ești ca o circumvoluție lipsă la apel — tocmai aceea de care depinde sesizarea propriei personalități. Insidioase umbre în calea firești aptitudini de a despărți realul de reflexul lui în conștiință. Invocînd dublura cronofagă — frunze care dezvelesc o curgere rapidă, o dimensiune extra-devenințială, o falangă de azur mascat.

Recunosc zadarnic că totul e un capitol al muzicii închise într o piatră pe care cineva o mișcă doar cu privirea.

Jurnal anticameleonic 12 18 oct. 1991

Constantin Abăluță

nicolae breb popescu

Nici, nici

Cine închide-noet și pentru cine
Ca pe o ușă lumea după mine ?
Dezghiocat, amurgul. prin pervaz,
Hoaspe de jad mi-aruncă în obraz.

O rază ciugulește lingavă în ulei
Și negăsindu-l spornic, foamea ei
Cu doi luceferi irișii îmi scurmă
În pulberea imaginii din urmă.

Eu sînt piroga undei sau vîslașul
Ce-și pune-n ea nădejdea și sălașul ?
Cînd strig în vis, în ce ureche strig,
Cu glasul mării absorbit de dig ?

Cine deschide-apoi și pentru cine
Ca pe-o ispită lumea lîngă mine ?
Nu-s nici al ei, c-o noapte, cumpărat,
Și nici al meu, c-o zi, mai cîștigat.

Archaeus

Pe-aurorala ceartă a cerurilor : tunet,
Escaladînd un fulger — fără veste ;
Cei ce-auzeau ,dar se-nsoțeau cu orbii,
Vroiau să-l desenăm cu-o rază pe ferestre

De-atunci și limbuția îi țese o poveste
Pe scutecul-stafie în care e-nfășat.
Știu, mii de scribi au fost sfîrșit visîndu-l
Dar, cărora, nicicînd nu li s-a arătat.

El — flacăra și scrumul la tot ce ne apare —
Ca soarele văratic într-un viespar de rouă
Cu mii de ochi sporește privirea lumii care
Se uită-n noi orbește ca-ntr-o minune nouă

Sunete și întîmplări

Să răsărim : ca întîmplări în aer
Contur de fluturi duși de subsuori
De-o scară de mireasmă peste cîmpul
Ce despletește umbrele-n culori.

Ca sunete iscați : să-l murmurăm
Pe cel ce ne-a legat o clipă somnul
De buzele acelei Cărți Străvechi
Ce-o ține-n podul palmei Domnul.

Să ne-amăgim : cît aeru-întîmplării
Nu și-a umplut clepsidra pe măsură ;
Robiți întru pustiul cuvîntului, mereu,
Vom flămînzi cu mana silabelor în gură.

Arheologică

Veciile s-au scris : veni îndemnul
De-a răscoli jăratecul și semnul
Care și-au frînt scînteile-n gîtlej —
Și urma-n coaja pietrei e un vrej.

Pămîntul umple zarea din ferestre,
Rugina linge blidele de zestre,
Lințoliul-ntins pe laviță ne spune
Că somnul are umbra de cărbune.

Mormintele-s cernute de morminte
Pînă rămîn în sita de rouă oseminte.
Pe dunga lor, asemeni au sunat
Lanțul de rob, colanul de-mpărat.

plastică

Vîrsta de bronz

Maestrul **Ion Irimescu** a pătruns în anotimpul imanent și atemporal al patriarhilor. Trăiește între noi cu suava discreție a umbrelor aureolate de har, sublimat într-o operă ce i-a răpit deplin identitatea pămîntească, trecîndu-l în lumea destinelor universale ce grăiesc în limba tuturor semințiilor.

Format într-un climat densificat de suflul concurent al cîtorva personalități coplesitoare ale artei noastre, maestrul Irimescu a crescut în mijlocul acestei păduri falnice cu umilința celui ce știe că întotdeauna mai are ceva de adăugat la zestrea de valori și de cunoaștere ce-o dobîndise. A trăit vremea începuturilor sub zodia cvasi-legendară a lui Paciurea, fără să fi fost indus în tainele artei de acesta, dar cunoscînd fascinația pe care o exercita personalitatea marelui înaintaș asupra tuturor sculptorilor care i-au stat în preajmă. Dar valul cu care s-a apropiat de tărîmurile marii arte era format de ceea ce s-ar putea numi falanga întemeietoare a sculpturii moderne românești în accepțiunea ei nebrâncușiană. Ne gîndim aici la Oscar Han, Medrea, Filip Marin, Roman Vlad, Gh. Damian, Jalea...

O carieră artistică dezvoltată în termenii unei evaluări critice permanente, care au indus în sculptura românească un profil artistic distinct. Nota dominantă a acestei trude artistice a constituit-o tendința de sublimare tot mai concentrată a formelor și a celei umane îndeosebi. Ion Irimescu a devenit creatorul unei gramatici plastice perfect lizibile și articulate, care a gîndit forma umană în datele ei expresive esențiale, reduse cel mai adesea la proiecția în spațiu a austerității liniei descriind un contur. Chiar și atunci cînd pretextul plastic era un personaj cunoscut din istoria națională !

Acesta a și fost motivul pentru care preferințele sculptorului s-au îndreptat către compoziția alegorică, către elocința simbolului sculptural. Sînt foarte cunoscute „Maternitățile" sale, grupurile de „Muzicanți", compozițiile alegorice ce figurau în forme aflate la limitele abstractului : „Artele". Creația lui Irimescu are deschiderea către o monumentalitate de proporții domestice. Nu a fost atins niciodată de orgoliul construcțiilor grandioase. Dimensiunea umanului este, în cazul acestui sculptor, o realitate fizică, obiectivă. Atît cît a fost solicitat să o facă, sculptura sa de for public nu reține prin grandoarea exprimării, ci prin delicatețea formelor și prin ritmul armonios al volumelor. În acest sens, Ion Irimescu a fost mult mai aproape de tendința europeană a sintezelor sculpturale post-Henry Moor decît de orientările unui modernism ostentativ. El se situează, prin căutările sale stilistice, la limita dintre exprimările unui realism sublimat și ale abstractismului aluziv și încărcat de poezie. Întreaga operă a maestrului Irimescu, cu foarte puține excepții, este străbătută de un fior de lirism de o învăluitoare frumusețe. Există însă și o altă notă, care individualizează distinct viziunea plastică a artistului asupra diverselor teme pe care le-a abordat, și anume, tendința de bizantinizare a figurilor, în portretistica de inspirație istorică sau legendară. Portretul lui Mircea Voevod are lumina și sublimitatea unui tablou votiv din frescele secolului al XVI-lea. O lumină canonică se prelinge pe suprafața formelor caracterizate de puține elemente expresive, dar precis conturate, pentru a inspira autoritate și evlavie. Lucrarea, în termenii în care a fost elaborată de artist, reprezintă un model de portretistică votivă bazată pe un minimum de detalii expresive, dar care nu anulează cu nimic măreția personajului.

Maestrul Irimescu este, în sculptura românească actuală, unul dintre cele mai consistente repere ale europenității artei noastre, un mesager care face o rafinată trecere de la poncifele sculpturii de factură clasică la cele ale unei concepții moderne, în care cuceririle tradiției se regăsesc într-o alcătuire pe potriva epocii și a gustului estetic al contemporanilor.

Corneliu Antim

muzica

Săptămîna clasicilor

9—15 Martie — afișe anunțînd concerte și recitaluri cu piese de Haydn, Mozart, Beethoven și, ca un necesar „condiment", o seară Rossini. O săptămînă a clasicilor, deci, o săptămînă bună ce s-a anunțat, ca în proverb, de/cu **„Dimineața"**, Simfonia nr. 6 de Haydn.

Festivalul dedicat lui de către Orchestra de Cameră a RTVR, dirijată de Cristian Brîncuși, a mai cuprins **Concertul în Re major pentru pian și orchestră** (solist Vladimir Bunin) și penultima sa **Simfonie nr 103**, în mi bemol major — **„Răpăitul tobelor"**. Un program bine gîndit, unitar și evolutiv, realizînd un portret complex, de finețe al bunului „papa", într-o cromatică subtilă a umbrelor, dar mai ales a luminilor.

Dacă senzația generală a fost aceea a unei seri agreabil-sărbătorești, trebuie spus totuși că, deși mai puține ca la Mozart, accentele liric dureroase (în special din partea secundă a Concertului pentru pian și din Simfonia 103), discret reliefate, au dovedit că termenii cu care operăm, uneori prea grăbiți, sînt insuficienți în cazul marilor creatori. Dacă Haydn poate fi judecat/gîndit în sfera optimismului robust, el aparține deopotrivă și zonei „interogativului". Esteticii „continuității" (preluate de la Bach), „legato-ului melodic" li se alătură și surpriza (nu cea copilăroasă din simfonia cu același nume), ci una a „rupturii", ce va fi preluată și desăvîrșită de Beethoven. Cît de straniu este, de fapt, solo-ul fagotului de la începutul Simfoniei în mi bemol. Austeră noblețe și simplitate înțeleaptă cărora blînda „luminare" a orchestrei le este cel mai bun răspuns.

Orchestra de Cameră, rutinată (în sensul bun) a fost într-o formă excelentă. Pagini aparent lejere au fost parcurse cu precizia și finețea Madrigalului. Concizie, intonație, fluență. Firescul bucuros al adevăratelor acte de devoțiune. Se poate, deci, și așa.

Vladimir Bunin, fost solist al Filarmonicii moscovite și unul dintre numele interpretative în continuă „creștere", s-a impus prin acuratețea pianisticii, prin „poetica" de bună calitate, prin transparența mozartiană a tușeului, fără a exagera, însă, în „distilarea" sunetului. O prezență ce ar fi meritat, oricum, mai mult public.

Mi-a plăcut și „regizorul" acestei seri, dirijorul Cristian Brîncuși. Sobru și eficient, neagreînd spectacolul gratuit-orgolios. Știe că valoarea trece în finalitatea actului. A demonstrat-o. E tipul, aș conchide, al muzicianului ce „riscă" să stea în fața orchestrei și „în spatele" muzicii.

Valentin Petculescu

Pseudo tele-cronică (II)

Săracele balene sinucigașe ; se aruncă — pentru a se sfîrși — pe mal, pe „același" mal la care oamenii vor să ajungă pentru a se salva. Și totuși sînt oameni care fac contrariul, se îndepărtează de mal, sperînd că numai așa vor ieși din încurcătură. „Malul" nostru se numește Europa ; „deriva" ? — o întrebare la care fiecare are un răspuns „specific".

N-o să reușim niciodată să refacem sau să repetăm un eveniment, o „peripeție" plăcută. „Întîmplările" plăcute (dar vai ! — și cele neplăcute) se pot „repeta" singure, reflectînd imagini pe care noi nu le putem decît compara, „developîndu-le" în camera noastră „obscură" interioară.

Sînt oameni care merită să-i poftești pur și simplu afară (pe ușă). Și chiar o faci. Totuși, unii se întorc. Și întoarcerea are loc fie conform proverbului „...pe fereastră", fie „natural" cu aerul că nimic nu s-ar fi întîmplat. Am o mare „simpatie" în special pentru acestia din urmă ; aceeași ca și pentru politicienii „perfizi". Și nu numai.

Dacă disciplina este copilul responsabilității, iar responsabilitatea este copilul libertății, noi trebuie că sîntem ACUM abia copiii primului copil. „Vîrsta (noastră) adoptivă" — cum ar spune Blaga — este copilăria ; dar nu vă bucurați, căci nu este nici măcar una lipsită de griji !

Creația (creativitatea) nu impune neapărat existența unor (re)surse de geniu sau ivirea unor clipe de mare inspirație ; ea poate fi și rezultatul unor trăiri ne-obișnuite, al unor suferințe chiar. La fel și procreația.

Se spune că minciuna are „picioare scurte". Asta nu înseamnă cîtuși de puțin că ea e și... „pitică". Și totuși, cu „picioarele ei scurte", minciuna „merge", parcurge un „drum liber mijlociu" atît cît o ține „arcul" și cît de mult a „răsucit cheia" cel care a lansat-o. La început a fost deci o „jucărie mecanică", — precum mașina asta la care scriu — însă, cum au evoluat jucăriile, au evoluat și minciunile. Vreau să spun tehnica „producătorilor" sau a „întreprinzătorilor particulari".

Mihai Bogdan Lupescu

Mitul Chatterton

„Chatterton pe patul de moarte". Tablou de Henry Wallis, realizat în 1856 (Tate Gallery, Londra)

Orgoliu și falsă identitate, sinucidere și glorie postumă, iată principalele ingrediente ale anecdoticii de anvergură pe care le întîlnim speculate la maximum în lucrarea englezului Peter Ackroyd (printre altele, biograf remarcabil al lui T.S. Eliot și romancier specializat în narațiuni ce oscilează între istoricul pur și ficțiunea nudă), **„Chatterton"**. Îmbătat de succes, adolescentul artist își face intrarea în marele oraș. Dar popularitatea sa prematură se destramă la fel de repede precum se înfiripase ; din ce în ce mai izolat, abandonat pe față, el apelează la o supradoză de medicamente și moare înainte de a împlini 18 ani. Și — nimic nou sub soare ! — abia atunci i se recunoaște talentul. În fapt, Thomas Chatterton se stinge într-o mansardă londoneză, în anul 1770. Îngroșînd tragedia, William Wordsworth îl numea „copil-minune", iar Samuel Johnson se extazia astfel : „Este extraordinar cum puștiul a reușit să scrie asemenea lucruri". Nu toate caracterizările au fost, însă, la fel de elogioase. Horace Walpole îl definea pe Chatterton ca fiind „momentul în care geniul absolut și escrocul perfect se pot întîlni într-un om, înaintea maturizării sale". Geniu — pentru că versurile lui Chatterton erau într-adevăr prodigioase, escroc — deoarece tînărul poet si-a încercat condeiul într-un stil arhaic, după care a „îmbătrînit" artificial hîrtia, pretinzînd că ar fi descoperit operele unui călugăr fictiv din secolul al XV-lea.

„Chatterton" al lui Ackroyd se aventurează adînc în negura timpului. Debutează în Anglia contemporană, se încheie pe la finele anului 1770 și rătăcește prin epoca victoriană, cînd artistul Henry Wallis picta un portret dramatic — expus astăzi în Tate Gallery — al poetului abia ieșit din astă viață, un tînăr cadavru. Modelul pentru Chatterton a fost tot un scriitor notoriu, George Meredith, cu a cărui soție — asta ca o picanterie ! —, Mary Ellen, pictorul dispărea din Londra, la scurt timp după isprăvirea tabloului.

Tumultul pasiunii, al ficțiunii și coincidențelor se revendică de la tradiția dickensiană, aceasta fiind și maniera adoptată de Ackroyd. Protagonistul romanului său stufos și exploziv este un alt poet damnat, Charles Wychwood. Într-o după-amiază, acesta descoperă întîmplător o pictură veche, reprezentîndu-l pe copilul-minune în ipostaza de bărbat aflat la cumpăna dintre două vîrste. Mușcat de curiozitate, începe să cerceteze manuscrise obscure, care avansează ideea conform căreia Chatterton ar fi reușit să se sustragă morții timpurii și ar fi continuat să scrie, sub diferite pseudonime, printre care William Blake și Thomas Gray. „Cel mai mare plagiator al istoriei ?", întreabă un coleg. „Nu !", răspunde Wychwood. „A fost cel mai mare poet al tuturor timpurilor !" Sau, spunem noi, cel mai mare anti-artist. De-a lungul narațiunii nimic nu este așa cum pare a fi. Patroana spirituală a lui Wychwood este o scriitoare care se va dovedi ulterior a fi o plagiatoare. Soția sa lucrează la o galerie de artă, unde toate picturile erau falsuri evidente. În același timp, prin salturi înainte și înapoi în fluxul temporal, se descoperă o suită de mistificări paralele. Meredith e trădat ; același lucru li se întîmplă tuturor celor care se circumscriu mitului Chattertor.

Uneori, Ackroyd își supradozează satira la adresa artei : moartea prin otrăvire a lui Chatterton nu ar fi o consecință a disperării, ci accidentul rezultat în urma tentativei de a scăpa de gonoree. Totuși, însuși poetul constituie o sfîșietoare re-creație, iar fauna înconjurătoare de excentrici irecuperabili pare a descinde dintr-un capitol din „Pickwick Papers" ; într-un compartiment de tren, Wychwood literalmente devorează un roman, mototolindu-i paginile și apoi mestecîndu-le, una cît una. Asta-i !

Atrăgătoarea operă a lui Ackroyd — înscrisă în spațiul culturii rock — reușește să-l întoarcă pe cititor spre epoca acelui tînăr damnat, care scria : „Curviciile mele aici mai grele-apar / Nu poate să mă-arate mai rău chiar deci par / Cînd hoinăresc, lunatic, cu tocu în cerneală / Și public pe hîrtie a gîndului urzeală". O prezență fantomatică bîntuie filele cărții, iar zgomotul / ur ce răzbate din ea nu este altceva decît ecoul unui definitiv hohot de rîs sardonic.

Alexandru Spânu

ODYSSEAS ELYTIS

Primii pași...

...As vrea de la început să fac o mărturisire : nu sînt nici critic, nici prozator. Analiza psihologică nu mă atrage cîtuși de puțin : simțul observației îmi lipsește în cel mai înalt grad ; iar orice încercare de descriere mă plictisește de moarte. Pentru a epuiza un subiect nu am altă modalitate decît a-l trăi scriind. Ceea ce înseamnă că mă cufund în el cu mult înainte de a deslușí ceea ce vreau să spun și mă las să rătăcesc ajurea, după preferință, în ungherele cele mai întunecate, încercînd **să văd** sau, dacă nu, cel puțin **să pipăi și să recunosc**.

Atît cît pot, deoarece, din nefericire, de multe ori curentul mă tîrăște în suvoi, uit de mine în fața a ceea ce-mi place și în timp ce pana, cu farmecul ei, tresește în mine alte instincte, mă aflu, în clipa cînd ies din apă după ascest ciudat înot, foarte departe, uneori fără să fi izbutit măcar să ating ceea ce căutam. Ca să fiu mai exact, abia atunci știu de fapt ce ar fi trebuit să spun : dar e deja prea tîrziu. Nu intră nimeni de două ori în același fluviu — ca să-l citez și eu la rîndul meu pe marele gînditor din Efes.

Există, desigur, poeți înzestrați cu admirabil talent critic. Există și alții care nu depășesc niciodată granițele în care i-a plasat Poezia. Păcatul meu — și încăpățînarea — este că, fără să aparțin celor dintîi, am refuzat să adaptez celor din a doua categorie, crezînd că lucrurile care de regulă sînt interzise unui eseist prin excelență — constituind indicii ale unui stil defectuos — unui poet care dorește, oriunde s-ar deplasa, să rămînă cel care este cu adevărat, s-ar putea nu numai să-i fie iertate, dar n-ar fi exclus să fie trecute la activul său. Ba mai mult, as zice că e de datoria poetului, chiar și în acest spațiu dominat de instrumentele exactității pe care le deține gîndirea, să îndrăznească porniri ale sufletului bruste și necontrolate, să provoace, intervenind în compoziție, furtuni prima oară încercate ; stilul, limba trebuie să surprindă ceva din fiorul unui organism tînăr, zborul păsării spre înălțimi.

Bineînțeles, un astfel de lucru implică și riscuri. S-ar putea ca idealul meu să fi fost de la început transparența și, în Poezie, să-mi fi fost de-ajuns puritatea simțirii sufletești, ca să cred că am izbutit. Însă transparența sensurilor e ceva diferit ; și pînă să găsesc un mod corespunzător de exprimare am cunoscut rătăciri și am ajuns la exagerări care și-au lăsat urmele adînci asupra textelor mele de început. Recitindu-le azi, odată cu farmecul, pe care e firesc să mi-l stîrnească reînvierea unei „epoci eroice", simt, în aceeași clipă, și o puternică dezamăgire. Entuziasm nejustificat, uneori as putea spune, și antipatic, fraze de o lungime incredibilă, dar, din păcate, nu și întotdeauna nefortată, avînt liric fără acoperire, acrobații lingvistice și artificii de expresie, în general un prisos de cuvinte care, pe lîngă celelalte deficiente, nu m-au lăsat niciodată să vorbesc în mod linear despre ceea ce constituie, cred, mobilul și justificarea vieții mele.

Fiind în cel mai mic grad poetic, am iubit în cel mai înalt grad Poezia, în același fel în care, fiind în cel mai mic grad „patriot", am iubit în cel mai înalt grad Grecia. Fără îndoială, nu din pricina stîngăciei devin **altul** cînd pun mîna pe condei. Adevărul iese mulat ca o statuie abia turnată numai din apele limpezi ale singurătății și singurătatea condeiului este dintre cele mai dramatice. Spre deosebire de cei care se străduie, de-a lungul întregii vieți, să-și „făurească" o efigie literară proprie, eu înțeleg să o distrug în fiece ceas și în fiece clipă, tîntind spre original și numai spre acesta, care, prin natura lui, se modelează continuu, gata să o iau de la capăt, tocmai de dragul unității vieții și a artei care, cred, se află mult înaintea sau mult în urma discuțiilor sterile de salon sau de cafenea.

Dacă asta se cheamă severitate, atunci eu sînt sever și o recomand și altora, cel puțin celora pe care-i iubesc.

Nu știu, dar cînd ideile fierb „de-a valma" într-un cazan, se ridică atîta abur încît nu mai distingi pînă la urmă nimic. Adesea mi s-a întîmplat să observ ce dimensiuni diferite au căpătat lucrurile pe care le-am lăsat să treacă în mine, cînd le-am regăsit în vîrful condeiului. Aici, în vîrful condeiului, peștii se zbat precum adevărurile — iertare, vreau să spun adevărurile se zbat precum peștii. Și asta din fericire, deoarece pentru nimic în lume n-aș dori un adevăr înghețat. Un adevăr „înghețat" este, de pildă, istoria Greciei, așa cum o interpretează oficialii greci ; un alt adevăr „înghețat" este istoria ei, așa cum ne-o prezintă europenii. Adevărul viu, se află cred, tot în istoria ei, așa cum o descoperi plămădindu-se în tine din experiența ta personală, și pe care evenimentele sau monumentele de artă nu fac decît s-o înregistreze și s-o ilustreze.

Grecia, am ajuns de mult la această concluzie, este o senzație concretă — ar merita să i se găsească un simbol linear — iar analiza și descoperirea corespondentelor ei, în toate domeniile, reproduce automat în fiecare clipă istoria, natura, fizionomia ei.

De copil am citit, cît poate citi un „copil împătimit de literatură", cronicile acestei **țări** („la rece", ca și cum n-ar fi fost vorba de țara mea), am cutreierat meleagurile ei, iar avatarurile prin care ea a trecut de cînd am devenit adult, le-am trăit din plin. Mi s-a întîmplat însă să o cunosc cu adevărat și să o îndrăgesc mai mult scriind aceste poeme imperfecte pe care le-am compus — ce e mai important — **absolut independent de conținutul lor.** Acțiunea poetică, singura care avea importanță, reprezintă o Școală de cunoaștere a patriei cu totul deosebită de celelalte. Din clipa aceea am simțit că sînt grec : organic, sufletește, sentimental, invincibil.

Cel dintîi adevăr este moartea. Rămîne să aflăm care este ultimul. Percepția „întoarcerii lucrurilor" îmi este familiară, identică cu valul Poeziei de care vorbeam înainte să-l las să rătăcească în anii primei tinereți și să revină acolo unde-l astept, tot mai împuținat de fiecare dată, dar în picioare — așa cum doream. Un îndrăgostit care nu se căiește, care se duce întotdeauna mai devreme la locul ascuns de întîlnire cu același dor, același nod în gît, același pas nerăbdător bătînd drumul în sus și-n jos. Acel lucru care, dacă nu urcă în ochi să devină lacrimă, se înfige în piept și-l apasă și lumea toată ți se pare atît de dulce și atît de amară totodată — acel lucru este uneori o fată, alteori, două-trei versuri, adesea pur și simplu vara.

Cele mai imperceptibile semne — zborul mai piezis al unei păsări, strigătul ceva mai tare al vînzătorului de iaurt într-un amurg, mirosul fînului cosit (unde se afla pînă acum ? de unde a apărut ?) pătrunzînd prin fereastra deschisă — îsi capătă întreaga lor semnificație, ai zice că aceasta e misiunea lor unică — de a mă convinge că, oriunde ar fi, îmi vestesc sosirea iubitei. **Iată de ce scriu. Fiindcă Poezia începe de acolo de unde ultimul cuvînt nu îl are Moartea.** Este sfîrșitul unei vieți și începutul alteia, care este identică cu prima, dar care merge foarte adînc, pînă la punctul extrem pe care poate să-l investigheze sufletul, la granițele contrariilor, acolo unde Soarele și Hadesul se ating. Impulsul necontenit spre lumina Naturală, care este Cuvîntul, și spre lumina Nezidită, care este Dumnezeu. De aceea scriu. Fiindcă îmi place să mă supun acestui lucru pe care nu-l cunosc, care este eul meu întreg nu jumătate — care străbate drumurile în lung și-n lat și „ajunge înmatriculat în registrele primăriei".

Este firesc să-i dăm necunoscutului partea ce i se cuvine ; iată de ce trebuie să scriem. Fiindcă Poezia ne dezvață de lumea pe care am descoperit-o — lumea degradării, care, așa cum vom ajunge să constatăm, este singura cale de a depăși degradarea, în sensul că Moartea este singura cale spre Înviere. Îmi dau seama că vorbesc de parcă n-aș avea dreptate, de parcă aproape că mi-ar fi rușine de iubesc viața. Odată, e adevărat, mi s-a impus acest lucru. Nimeni nu știe, n-a descoperit niciodată de unde vine patima omului de a-și uri capacitatea proprie de salvări. Poate că ar vrea să nu știe, dar cu toate acestea știe că există și că e este cauza că nu se poate apropia de ea și nici n-o poate depăși. Vrînd-nevrînd **sîntem cu toții prizonierii unei fericiri de care am fost frustrați din vina noastră.** Iată de unde răsare tristețea seculară a dragostei.

Prin urmare, n-a fost din ignoranță că am pictat aureole pe cer asemenea hagiografilor : n-a fost nici din cauză că mi-ar fi lipsit auzul cînd ceilalți strigau. Cînd ceilalți strigau, auzeam și vedeam și miroseam și gustam și mîngîiam fețele pe care nu mi-a fost dat să pot face ceva ca să-i dau viață. Numai pentru asta mă simt răspunzător. De cîte ori pun mîna pe condei, mă gîndesc cu amărăciune cît este de zadarnic ca omul să vorbească despre o lume sfîșiată de iluziile unei perfecțiuni ideale, cînd de fapt este vorba de însăși imperfecțiunea lui. Din cauza ei suferă și se lamentează, e este de fapt cea care îl împiedică să meargă mai departe.

Sigur, la capitolul artei sufletului n-am trecut încă la sinteză. Bîlbîim, silabisim cel mult scoatem strigăte pe care, ca s simțim că este maximum ce putem da le admirăm emoționați pînă la lacrimi. Însă, dacă ne gîndim bine, nu acoperă decît o mică parte din curgerea febrilă a vieții. Nu sînt — n-am fost niciodată — de partea majorității, o știu și o recunosc. Naivi trebuie să mai fim cei care susținem că distingem vreun plan între stele și măruntaiele noastre, între zborul păsărilor și sufletul nostru. Cu toate acestea, naivitatea noastră nu e atît de mare încît să ajungem să spunem ce este grav. Trebuie să știi să prinzi mare după miros ca să-ți dea corabia, și corabia să-ți dea Gorgona și Gorgona pe Alexandru cel Mare și toate patimile elenismului.

Astfel, odată, cînd echipajul va ajunge la țintă, simțurile noastre vor compune a doua și o a treia istorie pe care Poezia încearcă prin propria ei mișcare să le reînvie. Simțurile care nu au, precum sentimentele, istorie — ce ciudat. Fără să s supună schimbării, ele o provoacă și ajută în mod mai eficient ; fără să fie obligate să urmeze spiritul unei epoci, exprimă întotdeauna mai elocvent. Iată de ce cred că și cea mai recentă (cea mai modernă) scriere poetică trebuie să dezvăluie că este în stare să se înalțe, ca ele, la scrierea cea dîntîi a lucrurilor. Este un lucru care, oricît ar părea de simplu la prima vedere, eu unul mărturisesc că atunci cînd l-am conștientizat, am simțit într-adevăr o libertate infinită.

O vară metaforică mă aștepta, eternă cu trosnitURile lemnului, cu mirosurile ierburilor sălbatice, cu smochinele lui Arhiloh și luna cîntată de Safo : călătoream parcă într-un abis diafan ; trupul meu strălucea străbătînd curenții verzi și albastri ; mîngîiam tăcutele forme de femei cioplite în piatră și în acest mirac auzeam, cu mîile, cîntecele privirilor : i **mușchii mei** avîcnea un șir nesfîrșit de strămoși, înversunați, chinuiți, orgoliOș care se trezeau parcă din negura veacurilor. O, da, nu e puțin lucru să ai veacurile de partea ta, îmi spuneam întruna în timp ce înaintam...

Traducere de Elena Lazăr

proporţionalul pînă cînd să se asigure că pot, fie să dobîndească legal majoritatea, fie să-i pună căluşul în gură.

Există însă şi printre cei de mijloc cîţiva care laudă instabilitatea aproape ca pe o virtute şi consideră ca anormal principiul primului bărbat, pe care pînă şi Thucidide îl asociază cu democraţia.

Nu trebuie uitat niciodată că democraţia, acolo unde acest cuvînt înseamnă libertate şi suveranitatea poporului, este un sistem adaptabil multor caractere naţionale şi flexibil, cu mari toleranţe în evoluţia ei, dar întotdeauna în limitele măsurii, ale căii de mijloc. Dacă nişte cîrmaci răi o deturnează de la această orientare fundamentală atunci ajungem la prăbuşirea democraţiei, aşa cum s-a întîmplat la noi, în 1936, cu Metaxas şi în 1967 cu coloneii...

Pe de altă parte, în orice democraţie este mai mult sau mai puţin în creştere numărul cetăţenilor care urmăresc anihilarea democraţiei chiar cu mijloacele pe care aceasta le pune la dispoziţie, după o metodă clasică a comunistilor şi a fascistilor. Pe de altă parte, nu există nici o îndoială că sînt foarte numeroşi şi cei care nu au asemenea obiective antidemocratice, dar sînt indiferenţi, apolitici, laşi şi-aşa cum afirma Lenin — gata să le ofere antidemocraţilor funia cu care aceştia să-i poată spînzura.

Astfel, tendinţele antidemocratice ale celor două extreme, ca şi slăbiciunea morală şi politică a celor care activează în cadrul democratic, refuzul lor de a se apăra împotriva celor care încearcă să-i distrugă, fac nesigură situaţia regimului democratic în multe ţări avansate. De asemenea, fac dificilă acţiunea în planul politicii externe care nu suportă sentimentalismele şi publicitatea de tîrg, presupunînd o anumită încredere şi sprijin faţă de aleşii poporului care o exercită. Fac dificilă aplicarea măsurilor economice şi sociale nepopulare, care în perioada de criză mondială sînt absolut necesare, pentru ca, împreună cu economia, să fie salvată şi democraţia.

Dar concepţiile sale cu privire la democraţie le-a prezentat Karamanlis mai pe larg în scrisoarea de mai jos, pe care mi-a trimis-o de la Paris, în 1966, răspunzînd la o scrisoare a mea :

„Dragă Kostas,

Din ultimele tale scrisori constat că împărtăşeşti şi tu părerea celor care cred că soarta ţării noastre este legată de revenirea mea în viaţa politică activă. Această părere este greşită şi dovedeşte o proastă estimare a problemei fundamentale a ţării, care, după cum cred eu nu este şi nici nu trebuie să fie o chestiune de persoane sau de cifre. Este o problemă de regim ... mai cu seamă de climat politic.

Din momentul în care am intrat în politică, am susţinut insistent că Grecia nu are decît o singură problemă : cea politică şi că nefericirea poporului nostru se datorează climatului politic bolnăvicios, ca şi imperfecţiei organizării a vieţii noastre publice.

Nu cred că, adresîndu-mă unui om ca tine care îmbină teoria cu experienţa politică, mi-ar fi greu să-i explic de ce problema politică este primordială pentru fiecare popor şi de ce fără soluţionarea ei fericită şi la timp este imposibil de realizat progresul unui popor.

Mă cuprind disperarea şi deznădejdea cînd mă gîndesc că grecii nu au înţeles după 150 de ani de viaţă liberă acest mare şi, în acelaşi timp, simplu adevăr. Şi ei sînt cu atît mai de neiertat, cu cît dispun de o bogată experienţă politică, tocmai datorită încercărilor prin care au trecut.

Dar, dincolo de cea greacă chiar şi viaţa internaţională confirmă acest adevăr. Pentru că deosebirea dintre ţările dezvoltate şi cele subdezvoltate nu este, în ultimă analiză, decît o deosebire de maturitate politică. Dovadă este faptul că ţări lipsite de bogăţii naturale prosperă, în vreme ce altele, deşi dispun de infinite bogăţii naturale sînt nefericite pentru că nu le pot valorifica, tocmai datorită lipsei de maturitate politică. De ce să facem asemenea comparaţii, ai să-mi spui, de vreme ce le avem pe ale noastre, care sînt mai la îndemînă şi mai elocvente ? Între 1944 şi 1952, deşi ţara noastră avea titlul pretios al contribuţiei sale la lupta antifascistă a lumii libere şi, deşi a primit ajutor de peste trei miliarde dolari, în loc să progreseze a regresat din toate punctele de vedere. În vreme ce, între 1953—1963, fără ajutor s-a aproape numai cu propriile sale mijloace, a reuşit să realizeze un progres care a proiectat-o ca exemplu pe plan mondial şi care dacă ar fi continuat cîţiva ani încă, ar fi dat o rezolvare satisfăcătoare şi radicală problemelor cronice care chinuie acest popor. Această contradicţie caracteristică, dar şi plină de învăţăminte, se datorează faptului că, în primul caz, perioada respectivă a fost traversată în mijlocul unei continue anomalii politice, iar în cel de al doilea, traversarea s-a petrecut în condiţii de stabilitate politică, de calm social şi siguranţă naţională.

Să-ţi dau un alt exemplu, ca să-ţi arăt cît de departe sîntem de aprecierea corectă a problemei noastre politice. În Grecia, sîntem permanent în căutarea unui Mesia pentru a salva ţara de primejdiile pe care noi înşine în nechibzuinţa noastră, le generăm. Cred că acelaşi lucru se întîmplă şi în cazul meu. V-aţi gîndit însă, vreodată, de ce toate ţările avansate sînt guvernate cu succes de oameni practici, obişnuiţi şi de ce Grecia are nevoie mereu de un Mesia ? Explicaţia constă în aceea că, în cazul acestor state, regimul care se sprijină pe practici politice calme funcţionează normal, în vreme ce ţara noastră, după cum bine ştii, din punctul de vedere al structurii politice şi de stat este o cafenea uriaşă şi încă din cea grecească. Dar, s-au gîndit oare cei ce cred că soarta ţării depinde de revenirea mea în ţară ce se va întîmpla după doi sau trei ani, cînd îmi voi pierde farmecul de Mesia, fie pentru că se vor sătura ei de mine din nou, fie pentru că eu voi fi acela care va epuza ? Dar este oare posibil ca o naţiune să trăiască cu sentimentul siguranţei şi să prospere atunci cînd îşi leagă, atît de frecvent, soarta de o singură persoană pe care nu o poate avea mereu la îndemînă, iar cînd o găseşte, această persoană este repede subminată ? Pentru că, aşa cum îţi spuneam cîndva, noi, grecii creăm idolii, nu pentru a-i adula, ci pentru a avea satisfacţia de a-i detrona.

Mă vei întreba, cum e şi firesc, în ce constă, după părerea mea, problema politică a ţării şi cum poate fi ea soluţionată.

După cum ştii, viaţa politică a ţării noastre se desfăşoară şi se relevă în condiţiile unei continue anomalii. Nici o ţară nu a trăit atît de multe şi tulburătoare evenimente într-un timp atît de scurt.

Răzmeriţe, revoluţii, schimbări de regimuri, dictaturi, război civil şi, în sfîrşit, nenumăratele crize guvernamentale constituie imaginea unei vieţi politice pentru care, fără îndoială, nu sîntem îndreptăţiţi să ne mîndrim. O viaţă politică ce nu numai că a anulat progresul ţării, dar care, de multe ori, a condus la mari necazuri pe plan naţional.

Cauzele acestei anomalii sînt multiple. Cele mai însemnate sînt însă, în primul rînd, lipsa unui sistem politic adecvat condiţiilor din Grecia, iar în al doilea rînd, comportamentul reprezentanţilor vieţii politice.

Şi vin acum la problema regimului, care stabileşte cadrul în care se desfăşoară activitatea unei naţiuni. Cunoşti importanţa pe care o are pentru calmul şi prosperitatea unui popor alegerea regimului politic potrivit, precum şi funcţionarea lui normală, netulburată. Ştii, de asemenea, că nu există un regim politic ideal. Fără îndoială însă că, pentru a fi eficient, orice regim politic trebuie să corespundă condiţiilor specifice ale ţării, căreia îi este destinat. Aristotel susţine chiar că, pe lîngă condiţiile sociale, economice şi de cultură, trebuie, în acest caz, să se ţină seama şi de condiţiile climaterice. Acest lucru este atît de adevărat, încît pînă şi Solon, cînd a fost întrebat care este sistemul politic cel mai bun, în loc de răspuns a întrebat la rîndul său: „Pentru care popor şi pentru ce epocă ?"

Democraţia, după cum ştii, se bazează, îndeosebi, pe autodisciplină şi pe respectarea legilor. Pentru că libertatea, care constituie scopul ei suprem, nu poate exista fără respectarea libertăţii celorlalţi.

După cum bine ştii, funcţionarea democraţiei şi, în special, a celei parlamentare, presupune existenţa partidelor cu tradiţie, cu principii şi programe solide, cu o conducere inspirată de sentimentul răspunderii. Pentru că partidele, ca şi presa de altfel, joacă rolul cel mai hotărîtor în viaţa democraţiei. S-ar putea spune că poporul este integrat acestora şi nu regimului.

Unitatea naţională constituie bunul pe care nici un sistem politic nu-l neagă. Comunismul şi fascismul invocă acest bun pentru a condamna democraţia cu argumentul că partidele rup unitatea naţiunii. Desigur, partidele au programele lor şi este natural ca, în măsura în care vizează puterea, să se confrunte între ele. Însă aceste confruntări nu pot să depăşească limitele pe care le stabileşte etica elementară şi, îndeosebi, interesele generale ale naţiunii. Interese care, afîndu-se dincolo de poziţiile ideologice, nu pot fi ignorate de nici un popor fără primejdia de a fi distrus.

*

Nu cred să existe ţară, indiferent de regim, în care politica să fie exercitată cu asemenea superficialitate încît, de multe ori, să dăuneze atît de inconstient ţării. Şi nu se poate să nu te cuprindă disperarea cînd te gîndeşti că suferă şi este adeseori pus în primejdie un întreg popor pentru că un număr restrîns de oameni, care se ocupă de politică nu este conştient de misiunea lui. Eşti disperat, mai cu seamă, cînd ştii, ca mine, că ţara noastră poate, în anumite condiţii, să fie prosperă.

Nu ştiu ce am reuşit şi ce n-am reuşit în cariera mea. Ştiu însă că am înlăturat concepţia consacrată de multă vreme, că mizeria constituie soarta implacabilă a Greciei. Pentru că am dovedit prin fapte că poporul nostru, dacă vrea, poate să prospere.

A sosit însă vremea, dacă vrem să salvăm regimul, ca şi ţara, să înţelegem acest adevăr. Şi din momentul în care înţelegem, să ne asumăm cu îndrăzneală remodelarea vieţii noastre publice. Este timpul, după atîtea încercări şi sacrificii, avînd în vedere şi primejdiile care ne ameninţă, să idealizăm viaţa noastră publică cu realitatea greacă, atît din punctul de vedere al regimului, cît şi al eticii oamenilor politici.

Cei care nu înţeleg necesitatea acestor transformări, ori le consideră irealizabile, certifică impotenţa şi falimentul democraţiei.

Dacă se înfăptuiesc cele de mai sus şi se manifestă maturitatea în rîndul poporului, Grecia va putea, chiar şi fără nici un Mesia, să devină un stat exemplar al bunăstării. Dacă nu va urma în mod fatal singura cale pe care istoria o rezervă în asemenea cazuri : calea anarhiei şi a declinului.

Salutări Ioanei şi prietenilor noştri comuni.

Cu drag,
Konstantin Karamanlis

Paris, 1966, 10 mai"
(...)

Acest text dens conţine învăţăminte care sînt valabile nu numai pentru epoca în care au fost scrise ci pentru orice epocă, în care democraţia este pusă la încercare. Sînt, din nefericire, valabile pentru cele mai multe din etapele istoriei greceşti. Defineşte răspunderile, nu numai ale oamenilor politici, ci ale întregului popor şi îndeosebi ale intelectualilor care au îndatoriri sporite să-l orienteze pe cetăţeanul neavizat, să gîndească grecește şi să nu se acomodeze cu dogme şi modele împrumutate de la diverse alte ţări, fie pentru a interpreta istoria unei civilizaţii, fie pentru a-i organiza viitorul.

(Din volumul cu acelaşi titlu, în curs de apariţie)

Urmare din pag. a 16-a

KARAMANLIS ŞI DEMOCRAŢIA

moda, altfel

Dansul (XIV)

„Fascinaţia Nijinski" a dominat lumea baletului. Despre acel „non se que" al damnatului s-a scris o adevărată literatură. Numele „Nijinski" a devenit termen de comparaţie pentru performanţe din domenii foarte depărtate de vraja dansului. **Legenda** Nijinski, **fiorul** Nijinski, **unicitatea** Nijinski au devenit ţeluri, speranţe, visuri pentru toţi balerinii. În ciuda succeselor, a entuziasmelor, a patimilor stîrnite, nici Rudolf Nureiev, nici Mihail Barişnikov („minunea din Riga") n-au atins **veneraţia** Nijinski. Totuşi, de cîte ori citesc despre Nijinski, de cîte ori încerc să-mi imaginez cu ce forţă domina el publicul dintr-o sală de spectacol, încerc o amintire stranie în legătură cu acest „inegalabil". Memoria mea senzitivă (deci nu cea intelectuală, care, uneori, poate fi pervertită) înregistrează o emoţie unică, pe care o leagă de „fascinaţia Nijinski". „O anumită parte" a lumii studenţeşti pe care am trăit-o, stătea la coadă, la CASSA de la Operă, de la 4 dimineaţa pînă la opt dimineaţa (cînd se deschidea CASSA) ca să obţină bilete, **ca s-o vadă.** Cînd apărea ea pe scenă, publicul era electrizat, pur şi simplu, electrizat. Unduirea mîinii declanşa extaze, glezna („cea mai fină glezna pe care a avut baletul" ziceau unii) „imortaliza clipa", vraja era ca ceţurile osianice, învăluitoare, tulburătoare, respiraţia, din punct de vedere estetic, era oprită. Iar ea, fragilă şi puternică în acelaşi timp, părea o iluzie inconjurată de dansatori reali, de dansatori extraordinari, era alături de Gabriel Popescu („luceafărul" baletului nostru) dar exista numai ea, ca fascinaţie, ceilalţi deveneau accesorii, ca armonia să fie deplină. Niciodată o **Cleopatră walpurgică** n-a fost mai frumoasă, mai sensuală, mai insinuantă, mai excitantă, mai liberă în legile graţiei dansului. Mai tîrziu, multe talente ale baletului românesc au fost apreciate, recunoscute şi recompensate, în ţară şi în străinătate. Nu pot s-o numesc „Nijinska noastră" pentru că a existat „o Bronislava Nijinska", dansatoare şi coregrafă, soră a „inegalabilului Nijinski". Nu pot s-o numesc decît cu numele ei, cu numele cu care există în sufletul meu şi al celor care au avut norocul să aibă parte de vraja ei, de „fascinaţia ei". Îmi fac onoarea să afirm, liberă şi nesilită de nimeni, că Irinel Liciu este cea mai subtilă, mai expresivă şi mai „fascinantă" demonstraţie a baletului. Sînt convinsă că Nijinski ar fi iubit-o sau ar fi fost gelos. Din păcate, epocile se pot întîlni numai în „ştiinţifico-fantastic". Dar ce frumos este, că uneori în prezentul cel mai apropiat, cîte unul, „acea parte a..." nu seamănă cu ceilalţi, realizează **fantasticul.**

Corina Cristea

CONSTANTIN TSATSOS

Academicianul, scriitorul și filozoful, fostul președinte al Republicii Elene, Constantin Tsatsos, s-a născut în 1899 și a făcut studii juridice la Atena, studii pe care le continuă ulterior la Heidelberg, în Germania. A predat ani îndelungați filozofia dreptului la Universitatea din Atena și a funcționat ca secretar al marelui Eleftherios Venizelos, iar după război a desfășurat o intensă activitate politică, îndeplinind în repetate rînduri funcția de ministru. În 1974 este președinte al Comisiei pentru redactarea noii constituții a țării, iar în 1975 este ales președinte al Republicii Elene, funcție pe care o îndeplinește pînă în mai 1980. A publicat nenumărate studii și eseuri de sociologie, drept și filozofie. Printre scrierile sale cele mai reprezentative se numără : Conceptul de drept pozitiv **(1928),** Problema interpretării dreptului **(1932),** Monografia Palamas **(1935),** Filozofia socială a vechilor greci **(1938),** Dialoguri despre poeți **(1939),** La rădăcinile democrației americane **(1955),** Studii de filozofie a dreptului **(1960),** Eseuri estetice **(1961),** Aforisme și cugetări **(1969—1972), cunoscute publicului cititor din țara noastră, grație selecției de texte publicate în volum de Editura Univers în 1977.**

S-a stins din viață la 8 octombrie 1987, în vîrstă de 88 ani.

Relatînd tristul eveniment, presa consemna între altele că președintele Constantin Karamanlis, care a rămas timp de trei sferturi de oră în compania prietenului său decedat, fiind asaltat, la ieșire de reprezentanții presei, sugrumat de emoție, nu a putut să declare decît atît : „Oricît aș vorbi despre el, ar fi prea puțin."

Marele dispărut reușise însă, cu cîtăva vreme în urmă, să încredințeze tiparului rezultatele unui studiu asupra activității și gîndirii politice a lui Constantin Karamanlis, a omului politic, de acțiune pe care l-a prețuit cel mai mult și căruia i-a fost ani îndelungați bun prieten și colaborator apropiat.

Intitulată Karamanlis Necunoscutul. Schiță de portret, **cartea oferă autorului prilejul să facă o analiză aprofundată a vieții politice grecești după cel de-al doilea război mondial, a drumului parcurs de această țară spre democrație, ca și a forțelor politice și a problemelor cu care acestea s-au confruntat.**

Cu convingerea că această carte, aceste noi învățături ale lui Neagoe Basarab către fiul său Theodosie, este de un interes aparte pentru publicul cititor din țara noastră, prezentăm în continuare cîteva extrase semnificative.

KARAMANLIS și DEMOCRAȚIA

DESPRE LIDER

Prima condiție pentru ca un lider politic să facă față misiunii lui este să cunoască și să-i fie foarte clare dimensiunile psihice și materiale ale poporului pe care este chemat să-l guverneze. Supraestimarea ori subestimarea acestora duce la necazuri.

Venizelos a făcut această greșeală istorică într-un moment crucial al carierei lui. A supraestimat puterea de rezistență și posibilitățile poporului grec.

În momentul în care au dobîndit conștiința existenței lor, grecii erau puțini la număr, risipiți și împovărați de sărăcia pămîntului și de individualismul caracterului lor. Acest ultim element, din care a izvorît de fapt virtutea lor războinică și formidabilele lor înfăptuiri spirituale, a fost, în același timp, cauza pentru care nu au ocupat locul de frunte în istoria mondială pe care l-au avut romanii, de vreme ce orice acțiune colectivă era contrară firii lor individualiste.

În contextul schimbărilor proteice care s-au petrecut pe întregul glob, grecul nu a fost niciodată anihilat sub aspectul trăsăturilor sale de bază și nu și-a schimbat caracterul de-a lungul secolelor. Poate că forțele lui creatoare s-au diminuat, însă virtuțile și păcatele lui, principalele lui trăsături psihice, conștiința de sine, într-o măsură mai mică, toate acestea au supraviețuit și sînt tot atît de viabile la grecii din zilele noastre, pe cît erau la strămoșii lor.

Consider de aceea că este o mistificare ori o naivitate dogmatică tentativa de a interpreta Revoluția greacă pe baza discriminărilor de clasă, violîndu-i unicitatea și adevărul ei concret pe patul procustian al marxismului, ignorînd eternele trăsături de caracter ale grecului.

La Revoluția din 1821, motivațiile definitorii, decisive au fost forța morală a inițiativei individuale, tradiția profund înrădăcinată, conștiința religioasă și națională atît a conducătorilor, cît și a celor truditori, prezența unei aristocrații spirituale, îndeosebi printre grecii din diaspora. Aceste părți bune erau bineînțeles însoțite de individualismul și egoismul hipertrofic, fatal în istoria greacă și care a dus întotdeauna la anarhie.

Anii care au trecut de atunci au confirmat identitatea caracterului grecesc. Deși cu multe opinteli, s-a realizat totuși un progres indubitabil. Au fost opinteli datorate aceloraşi cauze care au dus pînă și cea mai mare realizare a elenismului modern, Revoluția de la 1821, pe marginea prăpastiei.

DESPRE RETORICĂ

Karamanlis vorbește rar. De altfel, nici nu-i place să vorbească în public. Vorbește numai de nevoie. În vreme ce, pentru cei mai mulți oameni politici, a rosti discursuri nu este numai o plăcere, ci și mijlocul cel mai potrivit de a se face remarcați. Karamanlis vorbește rareori, deoarece crede că și în acest domeniu opulența dăunează esenței și pentru că este de părere că omul politic nu trebuie să vorbească decît atunci cînd este nevoie. Pentru că tot ce spune îl angajează într-un fel sau altul și îi restrînge libertatea de mișcare, îndeosebi în politica externă.

Cuvîntările lui Karamanlis au miros de opaiț, cum spuneau anticii. Le prelucrează, le chinuie, le corectează ; ele constituie rezultatul unei munci asidue. Terminologia lui Karamanlis corespunde conținutului. Alocuțiunile lui nu sînt cuvîntări, sînt acțiune. Fiecare frază a lui tinde spre un obiectiv politic, iar totalitatea lor servește, în final, unui obiectiv anume. Nu-l interesează să emoționeze, să incite pasiuni ori să provoace entuziasm, ci să inspire încredere. Vrea să convingă auditoriul prin fapte, nu prin vorbe. Nu adaugă nimic, nici un cuvînt, nici o frază în plus numai pentru ca textul să fie mai frumos.

Constantin Tsatsos

LECTURI PENTRU POLITICIENII NOȘTRI

Rezultatul obținut prin asemenea cuvîntări care nu urmăresc frumosul este, în cele din urmă, remarcabil, inclusiv din punct de vedere estetic. Și acest lucru se datorează în primul rînd acurateței întregii structuri a cuvîntării, lipsei oricăror discontinuități în succesiunea gîndirii, îndepărtării nu numai a tot ceea ce este în plus, ci și a secundarului, precum și caracterului esențial al alocuțiunii.

În proză, chiar și în cazul retoricii, există un farmec estetic ce izvorăște din logica și deplinul construcției, din concizie și exactitate, precum și din respectarea analogiei corecte între esență și expresie.

Examinînd în calitate de critic al retoricii, adică din punct de vedere strict literar, cuvîntările lui Karamanlis, tocmai datorită structurii lor dorice le-aș caracteriza ca texte literare, cu toate că au dobîndit această calitate fără ca el însuși să fi avut intenția de a realiza o operă literară, iar pe multe dintre ele le-aș include în antologia respectivă, care se oprește la Themistocle Sofoulis, cel mai elegant vorbitor din ultimii 50 de ani.

Nu trebuie să ne mire că oameni care nu au avut intenția să scrie texte literare au ajuns să scrie opere ce au supraviețuit de-a lungul secolelor. Cînd Caesar a scris **De bello Gallico** sau **De bello civili,** care par a fi rapoartele unui general cu privire la operațiunile lui militare, numai la succesul literar nu s-a gîndit. Același lucru e valabil și pentru cardinalul de Retz ori pentru Makriyannis al nostru, atunci cînd își scriau amintirile.

DESPRE PARTIDE

În Grecia, partidele se diferențiază mai mult prin personalitatea conducătorilor, decît prin deosebirile ideologice dintre ele. De aceea avem multe partide cu aceeași ideologie, pentru că răsar mulți lideri și — lucru încă și mai grav — chiar partide cu o ideologie nedefinită ori, mai exact, cu idei care sînt incompatibile între ele, dar care își mențin unitatea și coerența pentru că sînt atașate față de liderul lor.

Există partide care susțin că au o organizare democratică și o ideologie deasupra individului. Programele lor sînt însă pline de duplicitate și sensuri confuze, iar ele își păstrează unitatea numai pentru că, în realitate, sînt partide „personale". Fără îndoială că dacă, la un moment dat, șeful ar dispărea, aceste partide s-ar fărămița, iar membrii lor s-ar risipi în cele patru vînturi.

Karamanlis, dimpotrivă, a făcut tot ce era omenește posibil ca să definească o ideologie clară — cea mai clară pe care o avem în țară — și să stabilească procedura succesiunii lui, pentru momentul cînd se va retrage din arena politică. Astfel că, deși este cel care a vorbit cel mai puțin despre crearea unui partid organizat pe baze democratice, cu o ideologie clară, tot el este acela care s-a apropiat cel mai mult de idealul pe care adversarii lui, în pofida afirmațiilor lor zgomotoase, nu au reușit încă să-l atingă.

Existența mai multor partide și grupări cu o ideologie similară ori apropiată, precum și existența unor partide cu o ideologie duplicitară ori cameleonică, produce disfuncția regimului democratic, iar pentru Karamanlis, care ani îndelungați s-a străduit să asaneze viața noastră politică, s-o aducă la un nivel normal, au constituit o piedică permanentă în activitatea lui și l-au incomodat în realizarea obiectivelor lui.

DESPRE DEMOCRAȚIE

Karamanlis este total atașat ideii de democrație. Cunoaște foarte bine și a trăit nemijlocit toate slăbiciunile regimului democratic. Cunoscînd acestea, apreciază fără rezerve democrația tuturor celorlalte regimuri politice. Prin aceasta, el înțelege adevărata democrație de tip occidental, avînd ca principiu de bază suveranitatea poporului, pluripartitismul și alternanța liderilor la putere, după o regulă care presupune principiul majorității și o periodicitate prestabilită.

Pentru că, în cariera lui s-a întîmplat de cîteva ori să fie acuzat că este autoritar, acuzatorii vrînd să spună că acest autoritarism înseamnă antidemocrație, aș vrea să dau aici cîteva lămuriri.

Democrația poate dobîndi diverse forme, fără însă să iasă din limitele ortodoxe. Există democrația fundamentată pe principiul primului bărbat. Există, de asemenea, democrație în care puterea este colectivă. Cînd primul bărbat este o personalitate de excepție, puternică, democrația dobîndește caracteristicile puterii primului bărbat.

Capodistrias, Tricoupis, Venizelos și Karamanlis și-au impus în mod absolut voința atunci cînd poporul i-a ales la cîrmă. Au fost însă cu toții democrați pentru că exercitau puterea numai prin voința populară. Dar, atunci cînd erau în posesia acestei voințe, adică a mandatului popular, ei exercitau puterea în mod suveran. Același lucru se întîmpla și cu De Gaulle.

Această atotputernicie, democratic fundamentată, supără. Mulți au o viziune îngustă asupra democrației, considerînd-o de neîmpăcat cu monocratoria — puterea unuia singur — a bărbatului ales de popor. Ei consideră că o democrație sănătoasă este numai aceea în care mai mulți își au partea lor de putere și, dimpotrivă, consideră că este o erezie puterea suverană a unuia singur.

Adepții sistemului proporțional simplu invocă principiul justei împărțiri a puterii în scopul exercitării creatoare a acesteia. Desigur, într-o lume ideală, această împărțire ideală este compatibilă cu creativitatea și chiar o sporește. Dar, în lumea reală și mai cu seamă în realitatea greacă, ești dator să dai prioritate uneia dintre cele două forme de democrație arătate mai sus. Partidele extremiste de stînga, în dorința lor de a submina statul, preferă

Prezentare și traducere de Dumitru M. Nicolae

Continuare în pag. a 15-a

REDACȚIA și ADMINISTRAȚIA : București, Calea Victoriei nr. 133, tel. 59 67 60
Tiparul executat la Imprimeriile Coresi